

פרשת בראשית

פרק א

היום הראשון

(א) **בראשית** בהתחלה **ברא אלהים את השמים ואת הארץ** :

(ב) **והארץ היתה תהו ושוממה ובהו וריקה**, והיה **וחשך על פני תהום** מים עמוקים ו**רוח אלהים** אויר מאת ה', או רוח חזקה היתה **מרחפת** מנשבת **על פני המים** העמוקים דלעיל: אחד הילדים שאל: מאיפה היו מים? וילד אחר ענה: כתוב שה' ברא את הארץ- והמים נמצאים בארץ.

(ג) **ויאמר אלהים יהי אור!** והי ונברא **אור** בתוך כל החושך שהיה:

(ד) **וירא אלהים ה' רואה את האור כי שהוא טוב**, אז "חבל" שהאור והחושך יהיו מעורבבים, ולכן **ויבדל ויפרד אלהים בין האור ובין החשך**:

(ה) **ויקרא אלהים לאור "יום" ולחשך קרא "לילה"** ויהי **ערב ויהי בקר** וכל זה היה בערב ובבוקר של **יום אחד**: דיברנו בכיתה על העניין שאצל היהודים- היום מתחיל מהערב, ונתנו לדוגמא מוחשית את השבת שמתחילה משקיעת החמה. פ

היום השני

(ו) **ויאמר אלהים יהי רקיע** כעין מסך, וילון, **בתוך המים** העמוקים שהיו על פני כל הארץ ויהי כדי שיהיה **מבדיל** מפריד **בין מים למים** כפי שיכתב בפסוק הבא:

(ז) **ויעש אלהים את הרקיע ויבדל ויפרד בין המים אשר בעקבות רקיע זה נהיו מתחת לרקיע ובין המים אשר בעקבות הפרדה זו נהיו מעל לרקיע**, ויהי **כן וכך** היה:

(ח) **ויקרא אלהים לרקיע למסך זה בשם: שמים**, ויהי **ערב ויהי בקר יום שני**: פ

היום השלישי

(ט) **ויאמר אלהים יקוו יאספו המים אשר נשארו מתחת השמים אל מקום אחד**, ובעקבות כך ותראה **היבשה**, ויהי **כן**:

(י) **ויקרא אלהים ליבשה שנתגלתה**, בשם: "ארץ", **ולמקוה ולמקום איסוף המים קרא**: "ימים" צורת רבים של "ים" ו**ירא אלהים וה' ראה כי שזה טוב**:

(יא) **ויאמר אלהים כעת**, שיש כבר יבשה, אפשר להצמיח דברים, ולכן ה' אומר לארץ: **תדשא תצמיח הארץ דשא** זהו שם כללי לכל הצומח, והוא מתחלק לשני חלקים: 1. **עשב צמחייה נמוכה** (כולל שיחים) **מזריע זרע** אשר יכול להזריע זרעים באדמה, ומכך יצמחו עשבים נוספים 2. **עץ פרי אשר עשה מצמיח פרי למינו** לפי הסוג שלו (לדוגמא: עץ תפוחים- יצמיח תפוחים ולא משהו אחר) **אשר זרעו בו אשר אם תזרע ממנו על הארץ**- יצא לך עץ כזה נוסף, ויהי **כן**:

(יב) **ותוצא הארץ דשא שם כולל (כנ"ל) עשב מזריע זרע שמזריע את זרעו למינהו לפי סוגו ועץ עשה פרי אשר זרעו נמצא בו למינהו לפי סוגו וירא אלהים כי טוב**:

(יג) **ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי**: פ

היום הרביעי

(יד) **ויאמר אלהים יהי מארת עצמים מאירים ברקיע השמים ולמאורות אלו ישנן 6 תפקידים:** 1. להבדיל שיפרידו בין היום ובין הלילה, והיו 2. לאתת לסימנים. אצל הגויים לדוגמא זה מאוד משמעותי (הם מייחסים לזה חשיבות רבה) 3. ולמועדים- על פיהם קובעים את החגים 4. ולימים- על פיהם יודעים מתי מתחיל ומתי נגמר יום 5. ושנים- כאשר כדור הארץ מסיים להקיף את השמש פעם אחת- עוברת שנה:
(טו) **והיו למאורת ברקיע השמים תפקיד נוסף ועיקרי שיש למאורות אלו הוא 6. להאיר על הארץ, ויהי כן:**
(טז) **ויעש אלהים את שני המארת הגדלים אלו הם השמש והירח. ואמנם יש כוכבים גדולים מהם, וא"כ, מדוע נקראים הם כן? "שני המאורות הגדולים" משום שאלו המאורות הגדולים ביותר שאנו רואים מכדור הארץ את המאור הגדל מבין שניהם הפקיד ה' לממשלת היום שימשול ביום, הכוונה, שכאשר יראו אותנו- ידעו שהתחיל היום ואת המאור הקטן מבין שניהם לממשלת הלילה, ואת הכוכבים:**
(יז) **ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ:**
(יח) **ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב:**
(יט) **ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי: פ**

היום החמישי

(כ) **ויאמר אלהים ישרצו יתנועעו ויוציאו המים שרץ המים ושרץ העוף.** [שרץ (או במילה אחרת: "רמש") האדמה יִבְרָא ביום השישי] **נפש שהיא חיה שיש בה חיים, ועוף יעופף על הארץ על פני באויר של רקיע השמים:**
(כא) **ויברא אלהים את התנינם הדגים הגדלים ואת כל נפש החיה הכוונה: נפש שיש בה חיים הרמשת אשר שרצו הוציאו המים למינהם לסוגיהם ואת כל עוף כנף למינהו לסוגו וירא אלהים כי טוב:**
(כב) **ויברך אתם אלהים לאמר פרו עשו פירות. הכוונה: הולידו ורבו והרבה ומלאו ותמלאו (הדגים) את המים אשר נמצאים בימים (לשון רבים) והעוף ירב יתרבה בארץ:**
(כג) **ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי: פ**

היום הששי- בהמות, חיות ורמשים

(כד) **ויאמר אלהים תוצא תוציא הארץ נפש שהיא חיה למינה לסוגה, בהמה ורמש חיות קטנות ונמוכות שדורכות (רומשות) על הארץ וחיתו חיות הארץ למינה לסוגיהם ויהי כן וכך היה:**
(כה) **ויעש אלהים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינהו וירא אלהים וה' ראה כי שזה טוב:**

בריאת האדם

(כו) **ויאמר אלהים נעשה דיבר ה' על עצמו בלשון רבים (נעשה), שכך היא דרכם של מלכים לעיתים- לדבר על עצמם בלשון רבים (מכיוון שמלך הוא אינו אדם פרטי, יש לו כבוד מלכות, יש לו את הכבוד של העם) אדם בצלמנו כדמותנו וכי יש לה' דמות, חיו! אלא הכוונה, שנתן לו ה' נשמה אלוקית וירדו וימשלו (הכוונה: האדם ימשול) בדגת בדגים של הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ בצומח ובכל הרמש הרמש על הארץ:**
(כז) **ויברא אלהים את האדם בצלמו עם נשמה בצלם אלהים עם נשמה אלוקית ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם:**

(כח) **ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו** עשו פירות, הכוונה: הולידו ילדים (שאָלו הם פירותיו של האדם) ורבו והרבה ומלאו ותמלאו את הארץ ועל ידי כך **וכבשה** תכבשו את הארץ ורדו תשלטו **בדגת הים ובעוף השמים** ובכל חיה הרמשת על הארץ:

(כט) **ויאמר אלהים הנה נתתי לכם** לבני האדם את כל סוג העשב **זרע זרע** שיש בו זרעים (כגון חיטה) אשר נמצא על פני כל הארץ, ואת כל העץ אשר יש בו פרי עץ זרע זרע שיש בו זרעים- כל אלו לכם יהיה לאכלה באותו זמן, בשר- לא היה מזונו של האדם, אלא הוא היה "צימחוני":

(ל) **ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר יש בו נפש** שהיא חיה, נתתי את כל ירק עשב ללא זרעים לאכלה, ויהי כן: גם החיות לא טרפו אחת את השניה.

(לא) **וירא אלהים ה' ראה את כל אשר עשה בכל ששת הימים יחדיו והנה זה טוב מאד! ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: פ**

פרק ב

שבת קודש

(א) **ויכלו נסתיימה והושלמה מלאכת בריאת השמים והארץ וכל צבאם** מלשון: צבא. והכוונה: צבא השמים- הכוכבים וכו'. צבא הארץ- הצמחים, החיות וכו':

(ב) **ויכל סיים אלהים ביום השביעי את מלאכתו אשר עשה** בששת הימים שלפניו **וישבת** לא עשה ביום השביעי **מכל מלאכתו אשר עשה** את כל מה שעשה בימים שלפניו:

(ג) **ויברך אלהים את יום השביעי ובמה ברכו? ב: ויקדש אתו** בזה שעשה את היום השביעי ליום קדוש, הכוונה: מובדל, שונה. ומדוע הוא קדוש? **כי בו שבת** לא עשה ה' דבר **מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות** שעשה ה' לפני כן: פ

הקדמה קצרה:

בפרק א', למדנו על בריאת השמים, הארץ וכל אשר בהם. כעת, התורה עוברת לספר לנו יותר בפירוט על חלק מהדברים שכבר למדנו עליהם שנבראו- איך הם נבראו, וכו'.

(ד) **אלה תולדות זה סיפור הבריאה של השמים והארץ בהבראם** כשנבראו **ביום עשות ידוד שהוא אלהים, ארץ ושמים:** כעת, התורה תספר לנו קצת על היום השלישי לבריאה, וזאת כהקדמה חשובה למעשה בריאת האדם, שעליו התורה תספר אחר כך.

(ה) **וכל שיח השדה טרם עוד לא יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח ולמה? כי לא המטיר גשם ידוד אלהים על הארץ אז איך יצמחו הצמחים? ועוד, ואדם אין עדיין לא נברא האדם כדי שיוכל לעבד את האדמה:** וכדי לברוא אדם זה, עשה ה' את הפעולה הבאה:

(ו) **ואז ענן יעלה מן הארץ, והשקה בטל את כל פני האדמה:** זאת עשה ה' כדי שהאדמה תהיה "בוצית"- שיוכל לגבל צורת אדם בלא שתתפרק. (ודאי שה' לא חייב לעשות כן וכו', אך בכל זאת עשה זאת בצורה הזו).

(ז) **וייצר ידוד אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו באפו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש שהיא חיה:**

גן עדן

(ח) **ויטע ידוד אלהים גן גינה בעדן שם מקום מקדש** בצד המזרחי של עדן **וישם שם את האדם אשר יצר:**

(ט) ויצמח ידוד אלהים מן האדמה כל עץ כל מיני סוגים של עצים שהיה נחמד למראה נחמד לראות אותם וטוב למאכל וטוב לאכול מהם, והיו עוד שני עצים מיוחדים: ועץ החיים היה בתוך הגן (אשר מי שהיה אוכל ממנו היה חי הרבה שנים) ועץ הדעת טוב ורע (שמי שהיה אוכל ממנו היה יודע טוב ורע):

(י) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן שהרי הגן צריך מים כדי לצמוח ומשם ולאחר שהשקה את הגן יפרד, והיה לארבעה ראשים נחלק לארבעה נהרות:

(יא) שם האחד פישון הוא הסבב זורם מסביב ל את כל ארץ ושמה החוילה, אשר שם בארץ החוילה נמצא הזהב:

(יב) וזהב הארץ הוא טוב יש שם זהב נקי וטוב, וכן שם הבדלח ואבן השהם סוגים של אבנים טובות:

(יג) ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב זורם מסביב ל את כל ארץ כוש:

(יד) ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך זורם ב קדמת צד המזרחי של ארץ אשור, והנהר הרביעי הוא פרת:

(טו) ויקח ידוד אלהים את האדם וינחהו בגן שנמצא ב עדן, לעבדה לעבוד בגן ולשמרה ולשמור עליו:

(טז) ויצו ידוד אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל מכל עצי הגן- מותר לך לאכול:

(יז) אבל ומעץ הדעת טוב ורע- לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תהיה חייב מוות, (ואין הכוונה שתמות באותו יום דווקא):

(יח) ויאמר ידוד אלהים לא טוב היות שיהיה האדם לבדו לכן אעשה לו עזר דמות שתעזור לו כנגדו ממולו:

(יט) ויצר ידוד אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו באילו שמות האדם יקרא להם וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו שישאר לו:

(כ) ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה אך ולאדם האדם עצמו לא מצא עזר אמיתי כנגדו:

(כא) ויִפֶּל ידוד אלהים תרדמה על האדם ויישן ויקח אלוהים אחת מצלעתיו אחד מצדדיו של האדם ויסגר בשר תחתנה וה' שם בשר במקום מה שלקח לאדם:

(כב) ויבן ידוד אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם ומצלע זה עשה את לאשה ויבאה וה' הביא אותה אל האדם:

(כג) ויאמר האדם זאת הפעם (בניגוד למציאות שהיתה עד עכשיו שלאדם לא מצא עזר כנגדו) עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת:

(כד) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו כאשר הוא יתחתן ודבק יאהב באשתו והיו לבשר אחד:

(כה) ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו ולא התביישו:

פרק ג

(א) והנחש היה ערום ערמומי ותחמן יותר מכל חית השדה אשר עשה ידוד אלהים ויאמר הנחש אל האשה אף כי האם אמר לכם אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן מכל העצים שבגן?!: הנחש ידע היטב מה ה' אמר להם, אך מכיוון שרצה להכשילם, וידע גם כן שאם ישאל אותה ישירות: מאיזה עץ אסור לכם לאכול, אזי אין לו סיכוי להכשילם, ולכן רצה לפתוח עמה בשיחה.

(ב) ותאמר האשה אל הנחש: מה פתאום! מפרי עץ הגן נאכל והרי מותר לנו לאכול מכל העצים שבגן:

(ג) ומפרי העץ אשר בתוך הגן הכוונה לעץ הדעת טוב ורע, רק ממנו אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן שמא תמתון: האשה הוסיפה את איסור הנגיעה בעץ למרות שלא נצטוותה כך. לימדנו "זכות" על האשה כאן, ואמרנו שהאשה רצתה לעשות לעצמה גדר (לא לגעת בעץ) כדי שלא תבוא גם לאכול ממנו. אך הבהרנו היטב, שגדרים כאלו עושים שלא במקום הציווי האלוהי, וצריך לזכור היטב מהו הדין ומהי מידת חסידות.

(ד) ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמתון: הדגשנו בכיתה את חוצפתו ועזות פניו של הנחש שהעז לומר משהו בניגוד גמור לציווי ה'. וממשיך הנחש ואומר לאשה: את יודעת למה ה' לא רוצה שתאכלו מעץ זה?

(ה) **כי ידע אלהים כי ביום אכלכם שתאכלו ממנו ונפקחו עיניכם** פתאום תבינו דברים שלא הבנתם קודם והייתם כאלהים ואתם תהיו כמו ה' - **ידעי טוב ורע:**

(ו) **ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה יפה מאוד הוא לעינים** להסתכל עליו (כמו שנכתב לעיל, שה' נטע בגן "כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל") **ונחמד העץ להשכיל** ועץ זה גם יתן לי שְׂכָל, ידיעות שלא היו לי קודם לכן **ותקח מפריו מהפרי שלו ותאכל ותתן גם לאישה לאיש שלה עמה שנמצא איתה ויאכל:**

(ז) **ותפקחנה עיני שניהם** ופתאום שמו לב **וידעו כי עֵינֵיהֶם הם** שזה לא נעים להיות ללא בגדים, עד עכשיו לא היתה בעיה עם זה, אך עתה הרגישו לא נעים, ולכן **ויתפרו עלה תאנה** שעליו גדולים, **ויעשו להם חגלת** רצועות כדי לכסות את גופם:

(ח) **וישמעו את קול ידוד אלהים מתהלך בגן לרוח היום** עם הרוח **ויתחבא האדם ואשתו מפני ידוד אלהים בתוך** מאחורי עץ אחד העצים של הגן:

(ט) **ויקרא ידוד אלהים אל האדם ויאמר לו: איכה איפה אתה?** ודאי שהקב"ה ידע היכן הוא האדם אך רצה לפתוח עמו בשיחה ולראות מה יאמר האדם.

(י) **ויאמר האדם: את קלך שמעתי בגן ואירא ופחדתי כי עירם אנכי ולכן ואחבא:** (יש לשים לב שהאדם אינו עונה על השאלה של ה', אלא אומר לו מדוע הוא מתחבא).

(יא) **ויאמר אלוהים: מי הגיד לך כי עירם אתה** שזה בושה להיות ערום!! ה אם מן העץ אשר צויתך לבלתי אכל שלא תאכל ממנו אכלת!!:

(יב) **ויאמר האדם: מה אתה רוצה ממני!! האשה אשר נתתה עמדי איתי- הוא נתנה לי מן העץ ואכל!!:** אין האדם מודה כאן על חטאו, אלא מאשים אחרים.

(יג) **ויאמר ידוד אלהים לאשה: מה זאת עשית!! ותאמר האשה: הנחש השיאני** פיתה אותי ורימה אותי **ואכל: גם** האשה אינה מודה בטעותה, אלא מאשימה אחרים. הסברנו בכיתה שזה שאדם משתכנע לחטוא- אין זה פותר אותו מעונש. הוא לא צריך להשתכנע!

(יד) **ויאמר ידוד אלהים אל הנחש כי בגלל ש עשית זאת: ארוור מקולל אתה יותר מכל הבהמה ומכל חית השדה,** ומעתה **על גחנך בטנך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך** כל מה שתאכל יהיה מעורבב עם עפר:

(טו) **ואיבה שנאה עזה אשית אשים בינך הנחש ובין האשה, ובין זרעך הנחש ובין זרעה של האשה.** הוא האדם, כשירצה להרוג אותך **ישופך יכה אותך ב ראש, ואתה כשתרצה להרוג אותו תשופנו** תעשה זאת דרך ה **עקב: ס** (טז) **אל האשה אמר אלוהים: הרבה ארבה הכוונה: הרבה מאוד עצבונך והרנך** העצבון של ההריון שלך. הכוונה: ההריון שלך יהיה בצער גדול מאוד **בעצב תלדי בנים** גם כשכבר סוף סוף תעברי את צער ההריון- אז גם הלידה תהיה בצער, **ואל אישך בעלך תשוקתך** מאוד תרצי למצוא חן בעיניו, ולמרות זאת- **והוא ימשל בך** הוא זה שיחליט בביתו: **ס** דיברנו בכיתה על יחסים תקינים וטובים בין בני זוג, שמתחשבים אחד בשני ויוצרים אוירה טובה של שלום בית.

(יז) **ולאדם אמר אלוהים: כי בגלל ש שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל ממנו, ארורה** מקוללת האדמה **בעבורך** בגללך ובשבילך **בעצבון תאכלנה** יהיה לך צער גדול עד שתאכל מגידולי האדמה **כל ימי חיך:**

(יח) וגם כשהאדמה כבר תצמיח, אז **וקוץ ודרדר** סוגי קוצים **תצמיח לך** מלבד מה שרצית שיצמח **ואכלת את עשב השדה** המאכל שלך יהיה כמאכל הבהמות שאוכלות עשבים **ללא זרעים**, בניגוד למה שהאדם אכל עד עתה: "עשב מזריע זרע":

(יט) **בזעת אפידך** פניך (וכתוב "אפידך" שהכוונה על האף, משום שהאף נמצא במרכז הפנים) אתה תצטרך להזיע עד ש **תאכל לחם**, הוא לא יצמח לך סתם כך, אלא צריך לעבוד קשה בשבילו, ועונש זה לא יהיה ליום או ליומיים אלא עד שובך שתחזור אל האדמה כי אשר ממנה לקחת, כי שהרי **עפר אתה ואל עפר תשוב:**

(כ) ויקרא האדם שם אשתו חוה כי הוא היתה אם כל חי היא תהיה האמא של כל מי שעומד להיוולד: בלשון הקודש האותיות יו"ד ווא"ו מתחלפות, ולכן "חוה" משמעותו: "חיה"- היא נותנת חיים לכל הבריות שיהיו.

(כא) ויעש ידוד אלהים לאדם ולאשתו כתנות בגדים שלמים, ולא רק חגורות, ובגדים אלו היו עשויים עור (של בהמות וחיות) וילבשם נתן להם ללבוש: פ

(כב) ויאמר ידוד אלהים לעצמו: עכשיו מה נעשה עם האדם, שהרי: הן הנה האדם היה נהיה כאחד ממנו כמו אחד מאיתנו (ה' והמלאכים) לדעת שהוא יודע טוב ורע (אך לא כמו שהנחש אמר שיהיו כאלוהים וכו'), כי זה שה' יודע טוב ורע- זה טוב לו, אך זה שאנו יודעי טוב ורע, זה רע ומר לנו), ובגלל שאכל מעץ זה- חייב מוות, ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם!:

(כג) ולכן, כדי שהאדם לא יאכל גם מעץ החיים- וישלחהו ידוד אלהים ה' משלח את האדם מגן עדן כדי לעבד את האדמה אשר לקח משם:

(כד) ויגרש ה' את האדם וישכן וה' שם מקדם מצד מזרח (שהיה הכניסה לגן) לגן עדן את הכרבים מלאכים שומרים ואת להט החרב המתהפכת חרב מסתובבת במהירות, כדי לשמר את ה דרך ל עץ החיים כדי שהאדם לא יוכל לאכול ממנו: ס

פרק ה

(ו) ויחי שת חמש שנים ומאת שנה הכוונה מאה וחמש שנים ויולד את אנוש:

(ז) ויחי שת אחרי הולידו את אנוש שבע שנים ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(ח) ויהיו כל ימי שת שנים עשרה שנה ותשע מאות שנה וימת: ס

(ט) ויחי אנוש תשעים שנה ויולד את קינן:

(י) ויחי אנוש אחרי הולידו את קינן חמש עשרה שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(יא) ויהיו כל ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה וימת: ס

(יב) ויחי קינן שבעים שנה ויולד את מהללאל:

(יג) ויחי קינן אחרי הולידו את מהללאל ארבעים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(יד) ויהיו כל ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה וימת: ס

(טו) ויחי מהללאל חמש שנים וששים שנה ויולד את ירד:

(טז) ויחי מהללאל אחרי הולידו את ירד שלשים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(יז) ויהיו כל ימי מהללאל חמש ותשעים שנה ושמנה מאות שנה וימת: ס

(יח) ויחי ירד שנים וששים שנה ומאת שנה ויולד את חנוך:

(יט) ויחי ירד אחרי הולידו את חנוך שמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(כ) ויהיו כל ימי ירד שנים וששים שנה ותשע מאות שנה וימת: פ

(כא) ויחי חנוך חמש וששים שנה ויולד את מתושלח:

(כב) ויתהלך חנוך את האלהים הכוונה שחנוך הלך בדרכי ה' והיה צדיק במיוחד אחרי הולידו את מתושלח אין הכוונה שחנוך התהלך את האלוהים רק אחרי הולידו את מתושלח, אלא שגם אחרי הולידו את מתושלח, התהלך חנוך את האלוהים עוד שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(כג) ויהי כל ימי חנוך חמש וששים שנה ושלש מאות שנה:

(כד) ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו והוא נפטר כי לקח אתו אלהים הסברנו בכיתה, שחנוך היה כל כך צדיק, שה' רצה אותו קרוב אליו. עם זאת, הסברנו שאין מטרתנו בעולם להיות צדיקים ולמות צעירים ח"ו, ואין אנחנו יודעים מפני מה ישנם אנשים צדיקים המאריכים ימים, וישנם כאלה הנפטרים צעירים: פ

(כה) ויחי מתושלח שבע ושמונים שנה ומאת שנה ויולד את למך:

(כו) ויחי מתושלח אחרי הולידו את למך שתים ושמונים שנה ושבע מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(כז) ויהיו כל ימי מתושלח תשע וששים שנה ותשע מאות שנה וימת: פ

(כח) ויחי למך שתים ושמנים שנה ומאת שנה ויולד בן:

(כט) ויקרא למך את שמו נח לאמר ומסביר מדוע קורא לו כך: זה נח ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה קללה ידוד: הענין הוא, שנח היה הילד הראשון שנולד אחרי שאדם הראשון נפטר. בני האדם חשבו שעם פטירת האדם גם הקללה (של "בזעת אפיך תאכל לחם" וכו') תפסק, ולכן קרא למך לבנו- נח, בשם זה, לאמר: הלוואי ובן זה ינחמנו מהקללה שה' קילל את האדם ("ומעצבון ידינו" שכתוב כאן, מקביל ל"בעצבון תאכלנה כל ימי חייד" הנאמר אצל אדם הראשון).

(ל) ויחי למך אחרי הולידו את נח חמש ותשעים שנה וחמש מאות שנה ויולד בנים ובנות:

(לא) ויהי כל ימי למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה וימת:

(לב) ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת:

פרק ו

(א) ויהי כי החל התחילו בני האדם לרב להתרבות על פני האדמה ו גם בנות ילדו להם:

(ב) ויראו לשון ראייה בני האלהים הבנים של האנשים החשובים שבדור, השרים וכו' את בנות האדם כי טבת יפות הנה הן, ויקחו בני האלוהים להם נשים בכח מכל אשר בחרו: חטא זה הינו חמור מאוד. הילדים בכיתה ניסו למצוא פתרונות מעניינים איך להרוג את בני האלוהים האלו, אך הסברנו שזו בדיוק היתה הבעיה- שזה היה בלתי אפשרי, מכיוון שמדובר כאן בבנים של האנשים החשובים ובעלי התפקידים הבכירים ביותר, ואי אפשר היה להרוג אנשים כאלו בדרך הטבע.

(ג) ה' רואה מעשה חמור זה ואומר לעצמו: ויאמר ידוד לא ידון לא אמשך לדון ולהתלבט ברוחי על ענין האדם באדם לעלם לנצח. אני רוצה להחליט מה לעשות אתם; האם להעניש אותם או לא? וה' מחליט, שמכיוון ש בשגם בשביל שגם האדם הוא בשר ויש לו יצר הרע, לכן אתן להם הזדמנות לשוב בתשובה על מעשיהם הרעים. משך הזמן שאני נותן להם לתקן עוות זה הוא והיו ימיו מאה ועשרים שנה:

(ד) הנפלים אנשים ענקים, שכל מי שראה אותם- ליבו היה "נופל" מרוב פחד היו בארץ בימים ההם של חטאי בני האלוהים וגם אחרי כן אחרי מאה ועשרים שנה שה' נתן להם לשוב בתשובה. ומי היו נפלים אלו? אשר יבאו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם זאת אומרת, שהנפילים היו בנים שיצאו מבני האלוהים ובנות האדם, ונפלים אלו המה הם האנשים הגברים אשר היו מעולם הכוונה, שהם היו האנשים החזקים ביותר שהיו אז והם היו אנשי השם אנשים בעלי שם "חזק". הכוונה, שמי שרק שמע את שמם, מיד נפל עליו פחד: פ

(ה) וירא ידוד לאחר מאה ועשרים שנה כי עדיין רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו כל מה שהוא חושב- רק רע כל היום:

(ו) וינחם ויתחרט ידוד כי על ש עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו:

(ז) ויאמר ידוד לעצמו: אמחה אשמיד את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי אני מתחרט על כי עשיתם: נשאלה שאלה בכיתה: מה הבהמות אשמות בכך שהאדם חטא- שה' רוצה להשמיד גם אותן? וענינו שתי תשובות: א. שה' ברא את העולם כדי שהאדם ישתמש בו לעבודת ה', ואם האדם לא מקיים שליחותו זאת וצריך למות, אזי ממילא אין לבהמות שום קיום עצמי וימותו גם הן. שהכל נברא לשימוש האדם, על מנת שיעבוד באמצעותו את ה' יתברך. ב. שאולי הבהמות "למדו" ממעשיו של האדם והשחיתו דרכיהן.

(ח) אבל נח מצא חן בעיני ידוד בזכות מעשיו הטובים: פ

פרשת נח

(ט) אלה תולדת אלו הדברים שהיו בימיו של נח, וכן קורות חייו של נח, נח איש צדיק תמים שלם היה בדרתיו בדורות שלו, וכן את עם האלהים התהלך נח הכוונה שהוא ממש הלך בדרך ה', עשה מעשים טובים וכו':
(י) ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת:

(יא) ותשחת הארץ אנשי הדור ההוא, ע"י מעשיהם הרעים השחיתו את הארץ, קלקלו אותה לפני האלהים הכוונה: כל העולם הוא לפני ה', כי ה' ברא אותנו ותמלא הארץ חמס גזל:

(יב) וירא אלהים ה' רואה את הארץ והנה נשחתה היא מושחתת כי השחית כל בשר את דרכו מעשיו על הארץ: ס
(יג) ויאמר אלהים לנח קץ סוף כל בשר בא לפני הכוונה: שאני עומד לשים לבני האדם סוף כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את בני האדם, וכן הנני משחית את הארץ: משחית- הכוונה משמיד.

(יד) ומכיוון שאתה- נח- מצאת חן בעיני בזכות צדקותך, לכן עשה לך תבת תבה שעשויה מעצי גפר זהו סוג של עץ הצף במיוחד על המים, קנים חדרים (מלשון "קן" של ציפור) תעשה את התבה תחלק את התבה לחדרים וכפרת ותכסה אתה מבית מבפנים ומחוץ בכפר בזפת. הזפת תדביק את עצי הגפר היטב זה לזה, ובכך תמנע מהמים להכנס לתבה:

(טו) וזה ואלו המידות אשר תעשה אתה: שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: הסברנו שאמה- הכוונה המרחק שבין המרפק עד לסוף האצבע האמצעית (שגם לה קוראים אמה).

(טז) צהר חלון (או חלונות) תעשה לתבה ואל אמה תכלנה תסיימנה מלמעלה הכוונה, שאת התבה תסיים מלמעלה ברוחב של אמה אחת בלבד, כדי שכשהגשם ירד- הוא לא יישאר על התבה, אלא "יחליק" לצדדים, ובכך ימנע מהתיבה לשקוע ופתח הדלת של התבה בצדה תשים, וכן תחתים קומה תחתונה, שנים קומה שניה ושלשים קומה שלישית תעשה תעשה אותה:

(יז) עד כאן כרגע מה שאתה, נח, צריך לעשות. לעומת זאת ואני הנני מביא את המבול של מים על הארץ לשחת להשמיד כל בשר אשר יש בו רוח חיים מתחת השמים, כל אשר בארץ כל מי שישאר בארץ- יגוע ימות:

(יח) והקמתי ואני אקיים את בריתי הבטחתי אתך שאתה לא תמות במבול ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך סה"כ- 8 אנשים:

(יט) ולא אתם בלבד תבואו אל התבה, אלא ומכל החי, מכל בעל חיים שיש לו בשר- שנים מכל אלו תביא אל התבה להחית כדי שיחיו אתך, ושניים אלו זכר ונקבה יהיו אחד זכר ואחת נקבה: נשאלה שאלה בכיתה: איך נח יוכל לרדוף אחרי כל החיות ולהכניסם לתיבה? יכול להיות שחלק יברחו לו וכו'... וענינו, שנח צריך לעשות את ההשתדלות, וה' כבר יסייע בעדו, וכמו שכתוב בפס' הבא: "יבאו אליך להחיות", זאת אומרת- אתה צריך להביא, הם כבר יבואו...

(כ) מהעוף למינהו לסוגיו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל אלו יבאו אליך להחיות כדי שימשיכו לחיות אצלך:

(כא) ואתה קח לך מכל סוג של מאכל אשר יאכל ואספת אליך כדי ש והיה לך ולהם לאכלה כדי שיהיה לכם מה לאכול במשך זמן המבול:

(כב) ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה בנה תבה, אסף חיות ואסף מזון: ס

פרק ז

(א) ויאמר ידוד לנח בא אתה וכל ביתך משפחתך אל התבה כי אתך ראיתי שאתה צדיק לפני בדור הזה ולכן אציל אותך ואת משפחתך:

- (ב) כעת ה' מצווה את נח דבר נוסף: **מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו מכל מין ומין, תקח שבעה זכרים ושבע נקבות (סה"כ-14) ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו:**
- (ג) **גם מעוף השמים הטהור שבעה שבעה זכר ונקבה כדי שאחרי המבול ימשיכו לחיות זרע על פני כל הארץ:**
- (ד) **כי לימים עוד שבעה בעוד שבעה ימים אנכי ממטיר גשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ללא הפסקה ומחיתי ואשמיד את כל היקום העולם אשר עשיתי מעל פני האדמה:**
- (ה) **ויעש נח ככל אשר צִוָּהוּ יְדוּד: אסף חיות טהורות כמו שה' צווה.**
- (ו) **ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ:**
- (ז) **ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול:**
- (ח) **ולא הם בלבד באו, אלא: מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה:**
- (ט) **שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה כאשר צוה אלהים את נח: כאן התורה דברה בלשון כללית ולא הזכירה את החיות הטהורות שבאו "שבעה שבעה איש ואשתו".**
- (י) **ויהי לשבעת לאחר שבעת הימים ומי המבול היו על הארץ:**
- (יא) **והתורה נותנת לנו תאריך מדויק! בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נעשו שני דברים: א. נבקעו ועלו כל הַמַּעֲיִנֹת מהתהום רבה העמוק, ומים אלו צפו ועלו. ב. וַאֲרִבַּת כַּעִין חלונות מהשמים נפתחו ועל ידי כך ירדו מים גם מהשמים:**
- (יב) **ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ללא הפסקה:**
- (יג) **בעצם היום הזה שבו החל המבול בא נח ושם וחס ויפת בני נח ואשת נח ושלושת נשי בניו אתם אל התבה:**
- (יד) **המה הם וכל החיה למינה לסוגה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרמש על הארץ למינהו וכל העוף למינהו כל מיני סוגים של צפור כל כנף:**
- (טו) **ויבאו אל נח אל התבה שנים שנים מכל הבשר אשר בו רוח חיים:**
- (טז) **והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו אלהים ויסגר ידוד בעדו ה' סגר את דלת התבה, משום שנח היה עסוק עם החיות, וכן ה' דאג לכך שלא יהיה בתבה חור, ולו הקטן ביותר, על מנת שהמים לא יכנסו:**
- בפסוקים שיבואו בסמוך נראה שהיו שלשה שלבים של התגברות המים במבול:
- (יז) **ויהי המבול ארבעים יום על הארץ שלב ראשון: וירבו המים עד ש וישאו את התבה ותרם והתרוממה מעל הארץ:**
- (יח) **שלב שני: ויגברו המים וירבו מאד על הארץ עד ש ותלך התבה התחילה לשוט על פני המים:**
- (יט) **שלב שלישי: והמים גברו מאד מאד על הארץ עד ש ויכסו כל ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים: ומה היתה כמות המים מעל ההרים?**
- (כ) **חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים:**
- (כא) **ויגוע וימת כל בשר הרמש על הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל השרץ השרץ על הארץ וכל האדם:**
- (כב) **כל אשר יש לו נשמת רוח חיים באפיו באפו מכל אשר נמצא בחרבה ביבשה- מתו: כי חא היה להם כבר מקום לברוח אליו מפני מי המבול.**
- (כג) **וימח "וימחק" את כל היקום העולם אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אך רק נח ואשר אתו בתבה:**
- (כד) **ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום: כל תאריכי המבול ואירועיהם (כולל הפסוק האחרון) מסוכמים בטבלה הבאה:**

(ז) וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב כְּדִי לַבְדּוֹק הָאֵם יִכּוֹל הָעֶרֶב לְהִסְתַּדֵּר מִחוּץ לַתְּבָה וּלְהִרְחִיק נִדּוּד, וְזֶה יִהְיֶה סִימָן לְכַךְ שֶׁכִּבֵּר אֶפְשֵׁר לְצֵאת מִן הַתְּבָה וַיֵּצֵא וַיָּצֵא וְשׁוֹב אֲךָ בְּמִקּוֹם לְמִלֵּא אֶת שְׁלִיחוֹתָיו- יֵצֵא וְחָזַר כֹּל הַזְּמַן וְהִסְתַּוְּבַב מִסְבִּיב לַתְּבָה מִבְּלִי לְהִרְחִיק עַד יִבְשֶׁת שֶׁהִתִּיבְשׁוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ לְכֹן נַח צָרִיךְ הִיָּה לְחֻשׁוֹב עַל פְּתוּרָן אַחֵר:

(ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֲתוֹ לְרִאֲוֹת הַקָּלוּ הָאֵם נִהְיוּ קָלִים הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: הַכוּוֹנָה: שֶׁכָּכֵל שֵׁשׁ פְּחוֹת מַיִם- כֵּךְ הֵם יוֹתֵר קָלִים. לְדוּגְמָא: כּוֹס מִלֵּא בְּמַיִם קָל יוֹתֵר לְהִרְיֵם מֵאֲשֶׁר חֲבִית מִלֵּא בְּמַיִם, מִשׁוֹם שֶׁבְּכוֹס יֵשׁ פְּחוֹת מַיִם מֵאֲשֶׁר בַּחֲבִית. כֵּךְ גַּם כֹּאן; נַח רוּצָה לְבִדּוֹק הָאֵם הַמַּיִם נִהְיוּ קָלִים- הַכוּוֹנָה הָאֵם יֵשׁ כִּבֵּר פְּחוֹת מַיִם עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְאֶפְשֵׁר כִּבֵּר לְצֵאת מִן הַתְּבָה.

(ט) וְלֹא מִצָּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחָה לְכַף רַגְלָהּ לֹא מִצָּאָה מְקוֹם לְהִנַּיֵחַ עֲלֵיו אֶת הָרַגֵּל וּלְנוּחַ, מִכִּיּוּן שֶׁעֲדִיין הַכֹּל הִיָּה מִלֵּא בְּמַיִם, וְלָכֵן וְתִשָּׁב אֲלָיו אֵל הַתְּבָה כִּי מַיִם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח נַח אֶת יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיָּבֵא אֶתָּה אֲלָיו אֵל הַתְּבָה:

(י) וַיַּחַל וַיַּחֲכֶה עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם וּמִשְׁמַע מִכֶּאֱן שֶׁגַם בְּפַעַם הַקּוֹדֶמֶת חִיכָה שִׁבְעָה יָמִים לְפָנַי שֶׁשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה (לְאַחֵר שֶׁשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב) וַיִּסַּף וְהוֹסִיף וְשִׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה מִן הַתְּבָה:

(יא) וְתִבָּא אֲלָיו הַיּוֹנָה לַעֲת לְפָנַי שֶׁמִּגִּיעַ הָעֶרֶב וְהִנֵּה עֹלָה עֵנָף שֶׁל עֵץ זֵית טָרַף חֲטוּף בְּפִיָּה וַיִּדַּע נַח כִּי קָלוּ נִהְיוּ קָלִים יוֹתֵר הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

(יב) וַיַּחַל וַיַּחֲכֶה עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם נוֹסְפִים וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה וְלֹא יִסְפָּה הוֹסִיפָה לְשׁוֹב אֲלָיו עוֹד: (יג) וַיְהִי בְּאַחַת וּשְׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי נַח, בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לְחָדָשׁ אֲזֵי חָרְבוּ נִגְמְרוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסֶּר נַח אֶת מַכְסֵה הַתְּבָה וַיִּרְאָה וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲךָ עֲדִיין הִיָּה בּוֹץ, וְאִי אֶפְשֵׁר הִיָּה לְצֵאתָ:

(יד) וּבְחָדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְחָדָשׁ יָבִשָׁה הָאָרֶץ: ס

(טו) וַיִּדְבֵּר אֱלֹהִים אֶל נַח לֵאמֹר:

(טז) צֵא מִן הַתְּבָה אֲתָה וְאֶשְׁתֵּךְ וּבְנֵיךָ וְנִשְׂי בְנֵיךָ אִתְּךָ:

(יז) וְגַם כֹּל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּךָ מִכָּל בְּעַל בֶּשֶׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ הַיֵּצֵא הוֹצֵא אִתְּךָ וּשְׂרָצוֹ יִתְרַבּוּ בְּמַהֲרָתָּה בְּאָרֶץ וּפְרוּ יַעֲשׂוּ פִירוֹת (צִאצְאִים) וּרְבוּ וְהִרְבָּה עַל הָאָרֶץ:

(יח) וַיֵּצֵא נַח וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׂי בְנָיו אִתּוֹ:

(יט) כֹּל הַחַיָּה כָּל הַרְמֵשׁ וְכָל הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתְּבָה:

(כ) לְאַחֵר שֶׁנַּח יוֹצֵא מִן הַתְּבָה, זֶה הַדְּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה: וַיִּבֶן וַיִּבְנֶה נַח מִזְבֵּחַ לַיְדוּד וַיִּקַּח חֶלֶק מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה (שֶׁהִיוּ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ) וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר, וַיַּעַל עֹלֹת קָרְבָן שְׁכוּלוֹ עוֹלָה לַה' בְּמִזְבֵּחַ:

(כא) וַיִּרַח יְדוּד אֶת רִיחַ הַנִּיחָח אִין הַכוּוֹנָה שֵׁשׁ לַה' אִף שֶׁדָּרְכוּ הוּא מְרִית, אֲלֵא שֶׁקָּרְבָן זֶה עוֹשֶׂה לַה' נַחַת רוּחַ, וְאַחַת הַסִּיבּוֹת לְכַךְ הִיא שֶׁנַּח לֹא נִצְטוּוּה לְהַקְרִיב קָרְבָן, אֲלֵא עֲשֵׂה זֹאת מִרְצוֹנוֹ וּמֵהֲרַגְשָׁתוֹ הַבְּרִיאָה שֶׁחַיִּיב הוּא תוֹדָה עֲצוּמָה לַה' עַל שֶׁפָּדָה אֹתוֹ מִמִּי הַמְּבּוּל. וַיֹּאמֶר יְדוּד אֵל לְבֹנוֹ לְעַצְמוֹ לֹא אֶסָּף לֹא אֲשׁוּב לְקַלֵּל עוֹד הַפַּעַם אֶת הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר מַעֲשֵׂיו שֶׁל הָאָדָם שֶׁהָרִי בְּמִבּוּל נִמְחַתָּה הָאֲדָמָה, כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רָע יֵשׁ לְאָדָם יֵצֵר הָרַע גְּדוֹל מִנְעֲרָיו מֵעוֹדוֹ צִעִיר, וְלָכֵן יֵשׁ לְהִתְחַשֵּׁב בְּמִצְבּוֹ (אֲךָ אִין זֶה פּוֹתֵר אֹתוֹ מֵעוֹנֵשׁ) וּבְגִלְלָהּ זֶה לֹא אֶעֱנִישׁ יוֹתֵר אֶת הָאֲדָמָה בְּסִיבְתוֹ וְלֹא אֶסָּף עוֹד לְהַכּוֹת וּלְהַשְׁמִיד אֶת כָּל חַי כָּל בְּעֵלֵי הַחַיִּים (וְכֵן בְּנֵי הָאָדָם) כֹּאשֶׁר עֲשִׂיתִי בְּמִבּוּל:

(כב) עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ הַכוּוֹנָה: כֹּל זְמַן שֶׁהָאָרֶץ תִּהְיֶה קִיּוּמָה זֶרַע עוֹנֵת הַזְּרִיעָה בְּשָׁדוֹת וְקִצִּיר עוֹנֵת הַקִּצִּירָה וְקָרַח עוֹנֵה שֶׁקֶר בַּהּ בְּמִיּוּחַד וְחֹם עוֹנֵה שֶׁחֹם בַּהּ בְּמִיּוּחַד וְקִיץ וְחָרֵף וַיּוֹם וְלִילָה כֹּל הַנִּיּוֹל לֹא יִשְׁבְּתוּ לֹא יִפְסִיקוּ יוֹתֵר. שֶׁמְרׁוֹב שֶׁהִיָּה גֶשֶׁם בְּמִבּוּל, לֹא הִיָּה נִיכָר מִתֵּי יוֹם וּמִתֵּי לַיְלָה וְכֵן מִתֵּי עוֹנֵת הַקִּצִּיר וְכוּ', אֲזֵי הִ' מִבְּטִיחַ שֶׁזְּמַנִּים אֲלוֹ- לֹא יִשְׁבְּתוּ יוֹתֵר:

(א) **ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם** (יש לשים לב שזוהי הפעם הראשונה שה' מתגלה לא רק לנח אלא גם לבניו) **פרו עשו פירות (צאצאים) ורבו והרבה ומלאו ותמלאו את הארץ:**

(ב) **ומוראכם וחתכם** (שתי מילים אלו פירושים: פחדכם) **יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל** וכן על כל חיה **אשר תרמש על האדמה ובכל** וכן על כל דגי הים, וכל אלו- **בידכם נתנו** אתם יכולים לעשות בהם כרצונכם (כמובן רק לדברים שהם לצורך, ולא סתם כך להרוג). ובגלל שמוראכם וחתכם יהיה עליהם- אין לכם לפחד מהם כלל:

(ג) עד עתה היה מותר לכם לאכול ירקות, עשבים ופירות, ומעתה **כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה, כירק עשב** כמו שהתרתי לכם עד עתה לאכול ירק עשב, כן עתה **נתתי לכם את כל** מה שתמצאו לאכול, ובתנאי אחד (כמפורט בפסוק הבא):

(ד) **אך רק בשר בנפשו כשנפשו עדיין ב דמו- לא תאכלו** אלא תשחטו אותו קודם. כי הנפש קשורה בדם, וכשהדם יוצא- הנפש יוצאת. נתנו דוגמא לכך בכיתה; שכשאדם מאבד הרבה דם- הוא מת:

(ה) **ואך רק את דמכם** הדם שלכם **לנפשתיכם אדרש** הכוונה: זה שהתרתי לכם להרוג חיות על מנת לאכלם, אין זה מתיר לכם ח"ו להרוג גם אחד את השני, ומי שיעשה כן- אדרוש את דמו ואעניש אותו. אם חיה תהרוג אדם- אז **מיד כל חיה אדרשנו** אדרוש את דם האדם מיד החיה ואעניש אותה, **ומיד האדם** מתי אדרוש את הדם מידו של האדם? **מיד איש אחיו** כאשר אדם יהרוג את אחיו, אז **אדרש את נפש האדם:** וכעת התורה תפרט יותר בקשר לרצח בני אדם:

(ו) **שפך דם האדם** מי שיהרוג אדם אחר- **באדם דמו ישפך** אדם אחר ישפוך את דמו של הרוצח (אם ע"י אדם פרטי ואם ע"י בית דין וכד'). ומדוע זה כה חמור להרוג אדם? **כי בצלם אלהים עשה את האדם:**

(ז) **ואתם פרו ורבו** כאן זה כבר ציווי ולא ברכה, **שרצו התרבו בארץ ורבו בה** (גם כן כנ"ל): **ס**

(ח) **ויאמר אלהים אל נח ואל בניו לאמר:**

(ט) **ואני הנני מקים עושה את בריתי** הבטחתי **אתכם** ואת ועם **זרעכם אחריכם:**

(י) **ואת וכן עם כל נפש החיה אשר אתכם** בעוף בבהמה **ובכל חית הארץ אתכם** מכל החיות שהם **יצאי יצאו מן התבה** לכל חית הארץ החיות שבארץ:

(יא) **והקמתי ואני אקיים את בריתי** הבטחתי **אתכם** ומהי הבטחתי? **ולא יכרת ימות כל בעל בשר עוד ממי המבול** וכן **ולא יהיה עוד מבול לשחת** להשמיד את הארץ:

(יב) **ויאמר אלהים** והרי לכם סימן לכך שאקיים את בריתי: **זאת אות סימן הברית אשר אני נתן ביני וביניכם** ובין כל נפש חיה אשר אתכם **לדלת עולם לתמיד:**

(יג) **את קשתי נתתי בענן** כשיהיה ענן והיתה הקשת **לאות סימן ברית ביני (ה') ובין הארץ:**

(יד) **והיה בענני ענן** כאשר יהיו עננים **על הארץ** אז **ונראתה** יכולה להראות **הקשת בענן:**

(טו) **וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם** ובין כל נפש חיה **בכל בשר ושוב,** מהי הברית? **ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר:**

(טז) **והיתה וכשתהיה הקשת בענן וראיתיה** אז אראה אותה וזה "יגרום ליי" **לזכר ברית** שקיימת לעולם בין אלהים ובין כל נפש חיה **בכל בעל בשר אשר נמצא על הארץ:**

(יז) **ויאמר אלהים אל נח** זאת אות הברית אשר הקמתי אני עושה **ביני ובין כל בשר אשר על הארץ:** פ

(יח) **ויהיו בני נח היצאים מן התבה שם וחם ויפת,** וכעת התורה מספרת לנו ש **חם** הוא **אבי** אבא של **כנען:** עוד מעט נבין מדוע התורה הקדושה מספרת לנו דבר זה כאן.

(יט) **שלשה אלה בני נח ומאלה נפצה התרבתה כל הארץ:**

(כ) **ויחל התחיל נח- שהיה איש האדמה- ויטע כרם** של ענבים:

(כא) וישתה מן היין שהכין מן הענבים שבכרם וישכר והשתכר וירדם ויתגל התגלתה ערוותו בתוך אהלה
האהל שלו: הסברנו בכיתה, שמכיוון שבתקופה זו הלכו עם שמלות, אזי די היה בכך ששמלתו של נח תתרומם מעט כדי שדבר כזה יקרה, וקל וחומר כאשר מדובר על אדם שנרדם בשכרותו.

(כב) וירא חם אבי כנען את ערות אביו ובמקום לכסותה ויגד לשני אחיו לשם וליפת שעמדו בחוץ:

(כג) ויקח שם ויפת את השמלה בגד שהיה מחוץ לאוהל וישימו על שכם כתפי שניהם וילכו אחרנית כדי שלא לראות את ערות אביהם, וכשהגיעו עד אליו רצו לכסותו ויכסו את ערות אביהם אך היו חייבים להסתובב כדי להצליח, אז הקפידו ש **ופניהם** ישארו **אחרנית** וע"י כך **וערות אביהם לא ראו** והצליחו לכסות ערותו: הסברנו שלכאורה היה צריך להיות כתוב "ויקחו שם ויפת" ולמה כתוב "ויקח"? וענינו שתי תשובות בענין: א. כך היא דרכה של תורה, לעיתים לכתוב צורת יחיד על רבים וכן להפך. ב. שבאמת רעיון זה של לקיחת השמלה ובה לכסות את ערות אביהם- היה של שם, ויפת הצטרף גם הוא למעשה זה. ולכן כתוב: "ויקח שם ויפת".

(כד) וייקץ התעורר נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן חם: כאן התורה מגלה לנו שחם היה הצעיר מבין שלשת האחים.

(כה) ויאמר נח: ארוך מקולל כנען עבד עבדים יהיה לאחיו לבנים האחרים של חם: ומדוע נח מקלל את כנען למרות שחם חטא? מכיוון שהדבר המצער ביותר אבא- זה שמקללים את בנו. על כבודו שלו- אכפת לו פחות, אך לוותר על כבוד הבן!?

(כו) ויאמר נח: ברוך ידוד שהוא אלהי האלוהים של שם, ויהי כנען עבד למו להם, הכוונה: כנען יהיה עבד (מלבד לאחיו מחם) גם של שם וזרעו:

(כז) יפת ירחיב אלהים ליפת הכוונה: ירחיב ה' את גבולות הארצות שישב בהן יפת, ויתן להם ארצות גדולות, אך עם כל זה- וישכן האלוהים ישרה את שכינתו באהלי באהלים של שם, ויהי כנען עבד למו להם, דהכוונה: ליפת ולזרעו:

(כח) ויחי נח אחר המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה:

(כט) ויהיו כל ימי נח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימת: פ

פרק י

הקדמה קצרה: בפרק זה, יכתבו רק הילדים שהפכו להיות עמים. יכול להיות שהיו לשם, חם ויפת בנים נוספים- אך הם לא נכתבו מכיוון שלא יצאו מהם עמים אח"כ.

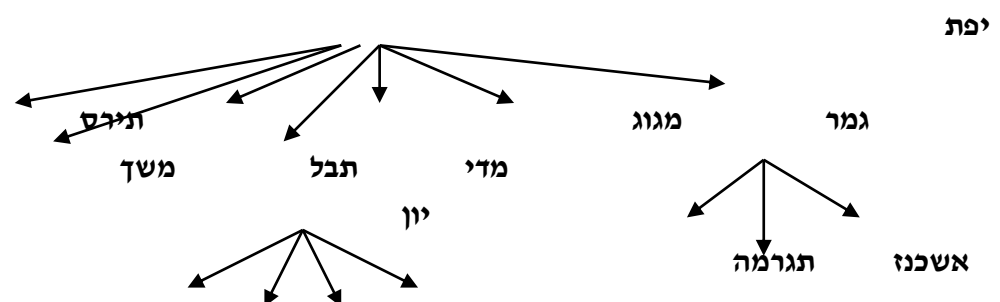
(א) ואלה תולדת בני נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול:

(ב) בני יפת היו: גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס:

(ג) ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה:

(ד) ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודדנים:

(ה) מאלה נפרדו איי ("איי"- זהו שטח אדמה גדול או קטן המוקף מכל עבריו במים) הגויים העמים בארצותם כל אחד לארצו איש ללשנו לשפת דיבורו למשפחתם למשפחות שלהם בגויהם בעמים שלהם:

דדנים

אלישה

ריפת

תרשיש כתיים

(ו) ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען:

(ז) ובני כוש סבא וחווילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ודדן:

(ח) וכוש ילד את נמרד מדוע התורה לא כתבה קודם את נמרוד יחד עם כל אחיו? אלא שכיוון שהתורה רוצה לספר לנו מעט עליו- כתבה אותו בנפרד הוא החל להיות גבר בארץ ואיזה מן גיבורי:

(ט) הוא היה גבר ציד (צייד הוא אדם שלוכד חיות והורג אותן) לפני ידוד פירוש: כל העולם נמצא "לפני ה'" שהרי ה' ברא את כולם ונמצא "מעליהם". נתנו לכך דוגמא בכיתה; הסברנו שכשאדם עומד בפתחו של חדר ומסתכל פנימה- אזי החדר נמצא לפניו- מול עיניו, כך ה' שרואה אותנו כל הזמן- אנו נמצאים לפניו. על כן יאמר על כל מי שיהיה צייד טוב ומוכשר, יאמרו עליו שהוא כנמרד שהיה גבור ציד לפני ידוד:

(י) ותהי ראשית תחילת ממלכתו של נמרוד ב בבל ולאחר מכן גם ב וארץ ואכד וכלנה שהיו בארץ שנער: נמרוד התחיל לכבוש ממלכות בכח הזרוע.

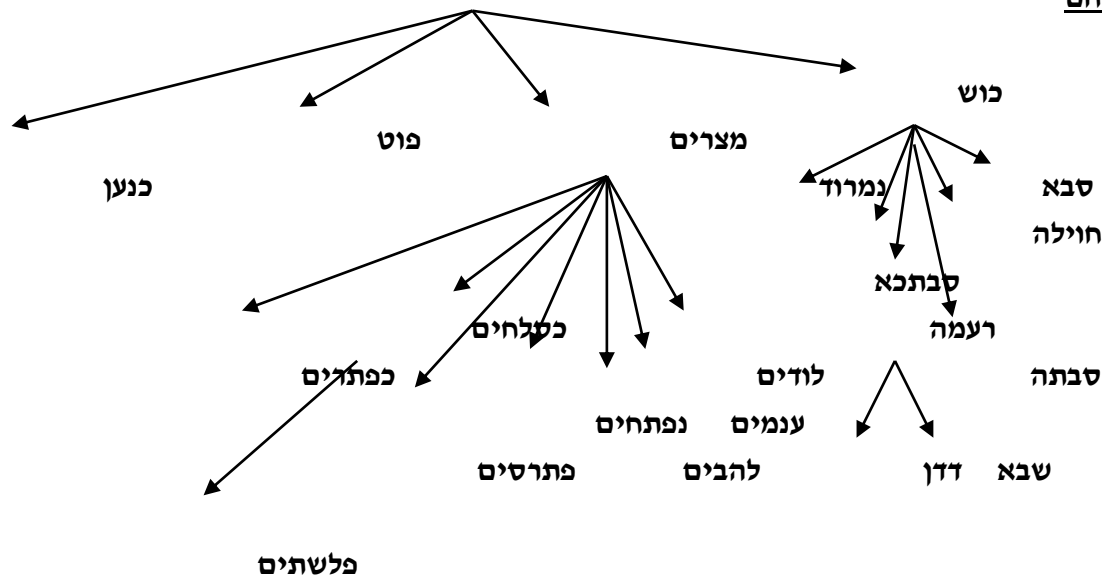
(יא) מן הארץ הוא יצא נמרוד לכבוש את אשור ויבן נמרוד את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח:

(יב) ואת רסן שהיתה בין נינוה ובין כלח, הוא רסן, היתה העיר הגדלה:

(יג) ומצרים שהיה בנו של חם ילד את 1. לודים ואת 2. ענמים ואת 3. להבים ואת 4. נפתחים:

(יד) ואת 5. פתרסים ואת 6. כסלחים אשר יצאו משם מכסלחים יצא עם נוסף ושמו: פלשתים, ואת 7. כפתרים: ס

חם

(טו) וכנען שהיה בנו של חם ילד את צידן בחרו בנו הבכור ואת חת:

(טז) ואת היבוסי ואת האמרי ואת הגרגשי:

(יז) ואת החוי ואת הערקי ואת הסיני:

(יח) ואת הארודי ואת הצמרי ואת החמתי (סה"כ 11) ואחר נפצו התפזרו משפחות הכנעני:

(יט) ויהי גבול הכנעני מצידן באכה לכיוון העיר גררה גרר עד עזה באכה סדמה שם העיר סדום ועמרה ואדמה וצבויים עד לשע:

(כ) אלה בני חם למשפחתם ללשנתם כל אחד בלשונו בארצתם בארצות שלהם בגויהם בעמים שלהם: ס

(כא) ולשם ילד גם הוא ושם היה אבי אביהם של כל בני עבר אמנם שם לא היה אביו של עבר אלא סבו, אך מכיוון שמעבר יצא אברהם העברי (על שם משפחתו של עבר) לכן שם מתייחס על שמו של עבר דווקא, מתוך חשיבות למשפחה זו, וכן שם היה אחי אח של יפת הגדול זאת אומרת שיפת היה האח הגדול (למדנו כבר שחם היה הקטן מביניהם, ואם כן יוצא לנו ששם היה האח האמצעי):

(כב) בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם:

(כג) ובני ארם עוץ וחול וגתר ומש:

(כד) וארפכשד ילד את שלח ושלח ילד את עבר:

(כה) ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג ומדוע קראו לו כך? כי בימיו של פלג נפלגה הארץ נעשתה הארץ (האנשים שבה) מפלגות מפלגות (קבוצות קבוצות) כפי שיתבאר בפרק הבא ושם אחיו יקטן:

(כו) ויקטן ילד את אלמודד ואת שלף ואת חצרמות ואת ירח:

(כז) ואת הדורם ואת אוזל ואת דקלה:

(כח) ואת עובל ואת אבימאל ואת שבא:

(כט) ואת אופר ואת חוילה ואת יובב כל אלה בני יקטן 13 בסה"כ:

(ל) ויהי מושבם של בני יקטן ממשא שם מקום באכה לכיוון ספרה הר הקדם:

(לא) אלה בני שם למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם:

(לב) סיכום: אלה משפחת בני נח לתולדתם בגויהם ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול: פ

פרק יא

פתיחה: יש לציין, שכל מה שנכתב לעיל אודות תולדותיהם של בני נח- שכל עם ועם דיבר בשפתו היה לאחר מה שייכתב בפרק שלפנינו, שהרי בתחילתו של הפרק אנו רואים שכולם היו באותו מקום (ולא התפזרו) ודברו באותה שפה.

(א) ויהי כל אנשי הארץ שפה אחת כולם דיברו באותה לשון ודברים אחדים וגם הביטויים היו זהים, לדוגמא: לא היו מילים נרדפות; כולם קראו לירח- ירח, ולא לבנה או סהר, וכן דוגמאות נוספות. התורה רוצה לומר לנו בעצם, שכולם הבינו אחד את השני היטב:

(ב) ויהי בנסעם כאשר אנשים נעו מכיוון מזרח העולם (העולם שהיה מיושב אז) מקדם וימצאו בקעה מקום נמוך המוקף בהרים בארץ שנער (הערת אגב: שם מלך נמרוד) וישבו שם:

(ג) ויאמרו איש אל רעהו חברו הבה בואו יחדיו נלבנה נכין לבנים ואיך נעשה זאת? על ידי ש ונשרפה לשרפה נכניס אבנים מרובות לאש, ואז נכין ממה שיצא לבנים ותהי להם הלבנה שהכינו לאבן שאיתה בנו והחמר טיט היה להם לחמר שבאמצעותו הדביקו לבנה לחברתה:

(ד) ויאמרו הבה בואו יחדיו נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים הכוונה מגדל גבוה מאוד ונעשה לנו שם על ידי שנבנה עיר ומגדל גבוה מאוד- כך נהיה האנשים החשובים ביותר בעולם- כולם יראו את המגדל, וידעו שאנחנו השולטים (אדם שרוצה "לעשות לו שם" זה אומר שהוא גאוותן מאוד), מלבד זאת איננו רוצים להתפזר על פני כל הארץ כמו שה' רוצה, שה' אמר "מלאו את הארץ" ואנו איננו רוצים בכך, אלא אנו רוצים לשבת במקום אחד פן נפוץ נתפזר על פני כל הארץ:

(ה) וירד ידוד אחד הילדים שאל בכיתה: הרי אין ה' צריך לרדת כי הוא הרי נמצא בכל מקום!! וענינו שדברה תורה כלשון בני אדם לראת את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם:

(ו) ויאמר ידוד הן הנה הם עם אחד כולם במקום אחד ושפה אחת יש לכלם כולם מדברים באותה שפה וזה ודבר זה גרם להם החלם להתחיל לעשות את העיר והמגדל, ועתה ועכשיו לא יבצר ימנע מהם כל אשר יזמו תיכננו לעשות:

- (ז) הבה נרדה דיבר ה' לעצמו בלשון רבים, כדרכם של מלכים ונבלה ונבלבל שם את שפתם, אשר כדי ש לא ישמעו יבינו איש את שפת לשונו של רעהו חברו, ואם כך- לא יוכלו לבנות את העיר והמגדל: וכך ה' עושה.
- (ח) בגלל שהאנשים לא הבינו יותר איש שפת רעהו, ממילא ויפץ ויפזר ידוד אתם משם על פני כל הארץ ויחדלו ויפסיקו לבנות את העיר:
- (ט) על כן קרא שמה של בקעה זו בבל, ומדוע? כי שם בלבל וערבב ידוד שפת כל הארץ ומשם הפיצם ידוד על פני כל הארץ: פ
- (י) אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול:
- (יא) ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (יב) וארפכשד חי חמש ושלושים שנה ויולד את שלח:
- (יג) ויחי ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (יד) ושלח חי שלושים שנה ויולד את עבר:
- (טו) ויחי שלח אחרי הולידו את עבר שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (טז) ויחי עבר ארבע ושלושים שנה ויולד את פלג:
- (יז) ויחי עבר אחרי הולידו את פלג שלושים שנה וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (יח) ויחי פלג שלושים שנה ויולד את רעו:
- (יט) ויחי פלג אחרי הולידו את רעו תשע שנים ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (כ) ויחי רעו שתים ושלושים שנה ויולד את שרוג:
- (כא) ויחי רעו אחרי הולידו את שרוג שבע שנים ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (כב) ויחי שרוג שלושים שנה ויולד את נחור:
- (כג) ויחי שרוג אחרי הולידו את נחור מאתים שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (כד) ויחי נחור תשע ועשרים שנה ויולד את תרח:
- (כה) ויחי נחור אחרי הולידו את תרח תשע עשרה שנה ומאת שנה ויולד בנים ובנות: ס
- (כו) ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברם את נחור ואת הרן:
- (כז) ומכיוון שהתורה רוצה להתקעב על אברם, חוזרת וכותבת: ואלה תולדת תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן והרן הוליד את לוט:
- (כח) וימת הרן על פני תרח אביו הכוונה: כאשר תרח אביו עדיין היה חי, והרן נפטר בארץ מולדתו בארץ שבה נולד- באור כשדים:
- (כט) ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת אברם שרי ושם אשת נחור מלכה והיא היתה בת הרן שהוא היה אבי מלכה ואבי יסכה: זאת אומרת שלהרן היו שלשה ילדים: לוט, מלכה ויסכה.
- (ל) ותהי שרי עקרה מה פירוש?- אין לה ולד היא איננה יכולה ללדת:
- (לא) ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו, ואת שרי כלתו ומה פירוש מילה זו? אשת אברם בנו, ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה לכיוון ארץ כנען ויבאו עד חרן וישבו שם:
- (לב) ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחרן: ס

פרשת לך לך

הקדמה קצרה לפני הפסוקים הבאים:

את הפסוקים הבאים פירשנו כפירושו של הרמב"ן, שאוסף פרטים על מקום הולדתו של אברם ממקומות אחרים בתורה ובנביאים, פרטים שאינם כתובים בפסוקים שלפנינו. על כן, אכתוב את תמצית דבריו, אשר אותם הסברנו בכיתה, ולאחר מכן, נראה איך הם משתלבים בפסוקים שלפנינו.

לתרח היו שלושה בנים: אברם, נחור והרן.
תרח הוליד את אברם ונחור במקום הנקרא חרן.
מחרן, הלכו תרח ואברם לאור כשדים, ונחור נשאר בחרן.
באור כשדים נולד- ולאחר מכן גם נפטר- בנו הקטן של תרח- הרן.
באיזה שהוא שלב, מחליטים תרח ואברם לעזוב את אור כשדים וללכת לכיוון ארץ כנען- הלא היא ארץ ישראל, לכן הולכים שרי- אשת אברם, ולוט- בנו של הרן עם אברם ותרח לכיוון ארץ כנען.
בדרך, בין אור כשדים לארץ כנען- נמצאת חרן, ותרח, אברם, שרי ולוט מתעכבים בחרן (נחור נמצא בחרן).
תרח לא זוכה להגיע לארץ כנען ונפטר בחרן. כעת, אברם ממשיך לכיוון ארץ כנען על פי ציוויו של ה'.

פרק יב

(א) **ויאמר ידוד אל אברם** שבאותו זמן היה בחרן **לך תלך מארצך** הארץ שאתה נצמא בה כעת- חרן **וממולדתך** מהמקום שבו נולדת- חרן **ומבית אביך** מהמקום שבו אביך נמצא כעת- חרן **אל הארץ אשר אני אראך** אראך לך:
(ב) **ואעשך** ושם אעשה אותך **לגוי עם גדול ואברכך** ואני אברך אותך **ואגדלה** ואפרסם את **שמך והיה ברכה** מכיוון שתהיה מבורך אזי יתברכו ממך כולם:

(ג) **ואברכה** ואני אברך את **מברכך** מי שיברך אותך, אך **ומקללך** מי שיקלל אותך- **אאר** אני אקלל אותך- (אאר מלשון ארור) **ונברכו בך כל משפחת האדמה** שכל מי שירצה לברך את חברו- יאמר לו: יהיה כאברם:

(ד) **וילך אברם כאשר דבר אליו ידוד וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן:**

(ה) ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש **העבדים** אשר עשו **קנו** בחרן ויצאו ללכת ארצה **לכיוון ארץ** כנען ויבאו ארצה כנען:

(ו) **ויעבר וילך אברם בארץ עד מקום העיר שכם עד אלון מורה** (שם נוסף לעיר שכם) **והכנעני אז בארץ** כפי שלמדנו לעיל: "ויהי גבול הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה...":

(ז) **וירא ידוד אל אברם בשכם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם אברם מזבח לידוד הנראה המתגלה אליו:** אברם נתבשר כאן בשני דברים מאת ה'; שיהיה לו זרע ושזרעו יקבל את הארץ הזו.

(ח) **ויעתק וילך משם ההרה לכיוון ההרים הגבוהים יותר מקדם** מצד מזרח **לבית אל ויט** ויפרוש שם את **אהלה** האהל שלו, והמיקום המדויק הוא: **בית אל** היתה **מים** מצד מערב לאברם **והעי** היתה **מקדם** ממזרחו **ויבן שם מזבח לידוד ויקרא בשם ידוד** התפלל ועבד את בוראו:

(ט) **ויסע אברם הלוח ונסוע הכוונה:** נסע וחנה, ושוב נסע ועצר וכו'- וכל זה לכיוון **הנגבה** לנגב: נתנו בכיתה טעם לכך שאברם מתחיל "לטייל" בארץ- מכיוון שה' נותן לזרעו במתנה את הארץ לכן אברם רוצה לראות מה ה' נותן לו, על כן מתחיל "לטייל".

(י) **ויהי רעב בארץ ואברם לא מהרהר אחר מדותיו של הקב"ה לאמר:** איך זה יכול להיות שה' רוצה שאהיה כאן והנה יש רעב בארץ! אלא מקבל הכל בתמימות **וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד גדול וקשה הרעב בארץ:**

הסברנו שכאשר עוברים לחו"ל זה נקרא "לרדת" מארץ, וההפך נקרא "לעלות" - מכיוון שארץ ישראל קדושה ומיוחדת מכל הארצות, אליה עולים, וממנה ח"ו יורדים.

(יא) ויהי כאשר הקריב התקרב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כבר מזמן כי אשה יפת מראה את:

(יב) והיה כי כאשר יראו אתך המצרים ואמרו לעצמם: אשתו זאת! והרגו ויהרגו אתי ואתך יחיו ישאירו בחיים, מכיוון שהם רוצים אותך ולא אותי:

(יג) לכן, אמרי נא אחתי את ולא אשתי למען ייטב לי יהיה לי טוב בעבורך בגללך וחיתה נפשי ואמשיך לחיות בגללך:

(יד) ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים הפשוטים את האשה כי יפה הוא מאד: ומשום שהיתה יפה ביותר אמרו לעצמם: זו מתאימה לשרים החשובים, ולא לפשוטי העם כמונו.

(טו) ויראו אתה שרי פרעה וגם הם אמרו: ראוייה זו למלך ויהללו וישבחו את יפיה אתה אל פרעה ותקח האשה בכח ל בית פרעה:

(טז) ולאברם היטיב פרעה בעבורה בגללה ויהי לו לאברם צאן כגון כבשים ועזים ובקר כגון פרות ועגלים וחמרים בהמות משא ועבדים ושפחת שפחה זה כמו עבד, אבל בנקבה ואתנת נקבתו של החמור וגמלים:

(יז) וינגע ידוד את פרעה נגעים פצעים גדלים ואת אנשי ביתו על דבר בגלל שרי אשת אברם:

(יח) ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך הוא?: ומהיכן פרעה ידע זאת? אלא מכיוון שראה שכשהכניס את שרי לביתו, פתאום התחילו הוא וביתו להתמלא בנגעים גדולים, אז שאל את שרי מה הקרבה המשפחתית שלה לאברם - ואמרה לו שהיא אשתו (ע"פ רמב"ן).

(יט) למה אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך:

(כ) ויצו עליו פרעה אנשים ללוותו החוצה ממצרים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל אשר לו: ומדוע שלח פרעה אנשים ללוותו? שפחד פרעה שהעם יחמוד את שרי ויקח אותה מאברם ואז ממלכתו תהיה בצרה צרורה על דבר שרי אשת אברם. לכן שלח אנשים ללוותו בדרכו.

פרק יג

(א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה לכיוון הנגב:

(ב) ואברם כבד מאד הכוונה יש לו רכוש רב במקנה צאן ובקר בכסף ובהב:

(ג) וילך למסעיו למסעותיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה בין בית אל ובין העי:

(ד) אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשנה ואמנם המזבח הראשון היה בשכם, אך כוונת הכתוב כאן היא למזבח הראשון שאברם הקים בין בית אל ובין העי ויקרא שם אברם בשם ידוד:

(ה) וגם ללוט ההלך את עם אברם היה צאן ובקר ואהלים בזכותו של אברם:

(ו) ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו הארץ לא יכלה לשאת (להחזיק) את לוט ואברם יחדיו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו משום שהיה רעב בארץ ולא היתה צמחייה רבה. ומכיוון שמקניהם של אברם ולוט היה רב לא יכלו להיות במקום אחד כי לא היתה צמחייה בשביל כולם:

(ז) ויהי ריב בין רעי הרועים של מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפרזי אז ישב שולט בארץ ללמדנו שלא רק שלט היתה צמחייה רבה, אלא גם שעם זר שלט בארץ ולא יכלו הצאן לאכול בכל מקום, ששטחים אלו לא היו שלהם:

(ח) ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רעי ובין רעיך כי א נשים אחים קרובי משפחה אנחנו:

(ט) יש לי הצעה בשבילך הלא הרי כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל תלך לשמאל ואימנה אז אני אלך לימין ואם הימין תלך לימין ואשמאילה אני אלך לשמאל:

(י) וישא ויריס לוט את עיניו וירא ויראה את כל ככר הירדן כל בקעת הירדן כי כלה משקה כל המקום מלא בנהרות ולכן גם מלא צמחייה, ומקום זה נהדר לרעיית צאן, ומקום זה היה מלא צמחייה לפני שחת שהשחית ידוד את סדם ואת עמרה כפי שיבואר בפרקים הבאים, ומקום זה (ככר הירדן) מזכיר לוט שני מקומות; כגן ידוד גן עדן- שגם שם היה נהר שהשקה את הגן, וגם מזכיר לו את כארץ מצרים ששם נהר הנילוס עולה על גדותיו וממלא את נהרות מצרים במים. באכה צער עד שם ה' ישחית- את סדם ואת עמורה עד צוער:

(יא) ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם לוט נוסע מקדם לבית אל- לכיוון קדם- לככר הירדן ויפרדו איש מעל אחיו לוט מאברם:

(יב) אברם ישב בשאר ארץ כנען ולוט ישב בערי הככר בערים שהיו בככר הירדן ויאהל ויפרוש את אהליו עד סדם:

(יג) ואנשי סדם רעים בין אדם לחברו וחטאים לידוד מאד:

(יד) וידוד אמר אל אברם שהיה בין בית אל ובין העי אחרי הפרד לוט מעמו שא הרם נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה דרומה וקדמה מזרחה וימה מערבה:

(טו) כי את כל הארץ אשר אתה ראה כולל את ככר הירדן שלוט ישב שם לך אתננה ולזרעך עד עולם:

(טז) ושמתי את זרעך הרבה כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות לספור את עפר הארץ גם זרעך ימנה יספר. ומכיוון שאין אדם היכול לספור את עפר הארץ- אף זרעך יהיו ללא מספר:

(יז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה וראה את המתנה אשר אני נותן לך:

(יח) ויאהל ויפרוש את אהליו אברם ויבא וישב באלני ממרא (ממרא- שם אדם) אשר בחברון ויבן שם מזבח לידוד:

פ

פרק יד

(א) ויהי בימי אמרפל מלך שנער אמנם קודם לכן למדנו שנמרוד היה מלך שנער- אך כעת היה לשנער מלך אחר ושמו אמרפל אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים:

(ב) ארבעת המלכים הנ"ל עשו ערכו מלחמה את נגד ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך של העיר בלע היא וקראו לעיר זו גם צער ולא פורש שם מלך זה:

(ג) כל אלה חברו התחברו כדי לערוך את המלחמה אל עמק השדים השדות, שיקרא אחר כך הוא ים המלח זאת אומרת שלפני שהיה ים המלח- היה שם עמק מלא שדות:

(ד) שתיים עשרה שנה עבדו חמשת המלכים את כדרלעמר ושלוש עשרה שנה ובשנה ה-13- מרדו בו: כיצד עבדו חמשת המלכים מאיזור סדם את כדרלעומר שהיה הרחק הרחק בצפון- מזרח? אלא שהעלו לו מס וכו'.

(ה) ובארבע עשרה שנה ובשנה ה-14- בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו כדי להלחם נגד חמשת המלכים שמרדו בו, ובדרך אליהם הכו מלכים נוספים ויכו את רפאים בעשתרת קרנים באיזור רמת הגולן של היום וכן הלאה וכל הזמן אנו יורדים לכיוון דרום ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים:

(ו) ואת החרי בהררם בהר שלהם הנקרא: שעיר עד איל פארן אשר על המדבר:

(ז) וישבו כעת ארבעת המלכים שבו צפונה (מכיוון שעברו כבר את סדם מצד דרום) ויבאו אל עין משפט הוא קדש ויכו את כל שדה העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר:

(ח) ויצא מלך סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צבויים ומלך בלע הוא צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים:

(ט) את נגד כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריוך מלך אלסר ארבעה מלכים את נגד החמשה:

(י) **ועמק השדים מלבד שדות שהיו בו, היו בו גם בארת בארת בורות של חמר טיט וינסו ויברחו מלך סדם ועמרה** מהמלחמה ויפלו שמה בבורות אלו והנשארים מהמלחמה הרה נסו ברחו להרים: תכף נראה שאחד מהם ברח לאזור חברון- לאברם.

(יא) **ויקחו ארבעת המלכים את כל רכש סדם ועמרה ואת כל אכלם האוכל שלהם וילכו:**

(יב) **ויקחו את לוט ואת רכשו של לוט, שהיה בן אחי אברם וילכו והוא לוט ישב באותו זמן בסדם:**

(יג) **ויבא הפליט מישוה שנפלט (ברח) מהמלחמה ויגד לאברם העברי שהיה ממשפחתו של עבר והוא אברם שכן יושב באותו זמן באלני ממרא שם אדם שהיה האמרי, וממרא זה היה אחי אשכל ואחי ענר והם שלשתם היו בעלי ברית אברם חברים טובים של אברם:**

(יד) **וישמע אברם כי נשבה אחיו שלקחו את לוט בשבי וירק זירז וחימש את חניכיו עבדיו ילידי ביתו שנולדו לו בבית מהעבדים שפרעה נתן לו שמנה עשר ושלוש מאות וירדף אחרי המלכים עד דן באיזור רמת הגולן של היום:**
(טו) **ושם, בדן- ויחלק עליהם אברם מחלק את מחנהו לכמה חלקים, על מנת שיוכל לתקוף מכמה כיוונים, ואת זאת הוא עשה ב לילה הוא ועבדיו ויכנס את המלכים, וירדפם עד מקום ושמו חובה אשר היתה משמאל מצפון לדמשק:**

(טז) **וישב אברם את כל הרכש של סדום, עמורה וכו' וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם שהיו שבויים בידיהם של ארבעת המלכים:**

(יז) **ויצא מלך סדם מהבור שאליו נפל קודם לכן לקראתו אחרי שובו מהכות את כדרלעמר ואת המלכים אשר אתו, והוא יצא אליו אל עמק שוה שהיה שטח מישורי הוא היה נקרא: עמק המלך:**

(יח) **ומלכי צדק מלך שלם ירושלים הוציא לחם ויין לכבודו של אברם והוא מלכי צדק היה כהן משרת לאל עליון:**

(יט) **ויברכהו את אברם ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה עושה שמים וארץ הכוונה שה' הוא עושה שמים וארץ:**

(כ) **וברוך אל עליון אשר מגן הכניע צריך אויבך בידך, ויתן לו אברם למלכי צדק מעשר עשירית מכל מה שהיה לו. גם כאות תודה על הברכות ועל זה שקידמו בלחם ויין, וגם על עצם העובדה שהיה כהן לאל עליון: מלך סדום, לעומתו, אפילו לא אמר לאברם תודה, והוא עוד מעיז לבקש בקשות (בפסוק הבא).**

(כא) **ויאמר מלך סדם אל אברם תן לי הנפש את הנפשות (האנשים) שהיצלת והרכש ואת הרכוש של עירי קח לך:**

(כב) **ויאמר אברם אל מלך סדם הרימתי ידי לשון שבועה אל ידוד אל עליון קנה עושה שמים וארץ:**

(כג) **אם מחוט ועד שרוך נעל דברים פעוטים ביותר ואם אקח מכל אשר לך זאת אומרת: אני לא אקח ממך כלום, ואפילו לא חוט ושרוך נעל. וכל זאת למה? ולא כדי שלא תאמר אני העשרתי את אברם אלא ה' הוא זה שמעשיר אותי:**

(כד) **בלעדי אני מוותר על חלקי בשלל, אך יש דברי שאתה חייב לתת לי, ואין זה תלוי ברצונך הטוב: רק אשר אכלו הנערים המזון שאכלו הלוחמים בשעת המלחמה- שבכוח זה הם נלחמו- וזה היה לטובתך שניצחנו וחלק האנשים אשר הלכו אתי שהם ענר אשכל וממרא- הם יקחו חלקם אם ענר אשכול וממרא רוצים לקחת שלל מהעיר- מותר להם. אני מותר על החלק שלי בשלל, אך איני יכול לוותר על החלק שלהם: ס**

פרק טו

(א) **אחר הדברים האלה היה דבר ידוד אל אברם במחזה בנבואה לאמר (נבואה זו- זמנה בלילה, כפי שנראה לקמן) אל תירא תפחד אברם אנכי מגן לך שומר עליך שכרך הרבה מאדיהיה לך הרבה מאוד שכר: ממה אברם מפחד? אולי בניהם של מלכים אלו יבואו ויעשו איתו מלחמה ולא יהיה מוכן לכך- לכן ה' מבטיחו שלא יאונה לו כל רע. ה' גם מבטיח לאברם שכר גדול על זה שבטח בה' שיצליח דרכו במלחמה, וכן שלא לקח מאומה משלל סדום, וכל זאת כדי שידעו שה' הוא המעשיר את אברם (ולא מלך סדום).**

(ב) **ויאמר אברם אדני ידוד מה כבר תתן לי ואנכי הולך עירי ללא בנים ובן משק ביתי מי שמטפל בענייני ביתי הוא אותו אחד שהבאתי אותו מדמשק ושמו אליעזר:** אם כן, מה יעזור לי השכר שאתה רוצה לתת לי?
(ג) **ויאמר אברם הן הנה לי לא נתתה זרע בן והנה בן ביתי אליעזר יורש אתי מקבל את אשר יש לי לאחר מותי:**
(ד) **והנה דבר ידוד אליו לאמר לא יירשך זה (אליעזר) כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך ויהיה לך בן:**
(ה) **ויוצא אתו החוצה מהאוהל ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים- אם תוכל לספר אתם?! ויאמר לו כה כך יהיה זרעך שכמו שאי אפשר לספור את הכוכבים כך אי אפשר יהיה למנות את זרעך:**
(ו) **והאמן אברם בידוד ויחשבה לו ה' צדקה ה' מחשיב זאת לאברם כצדיקות גדולה, שאברם כבר זקן ואשתו עקרה, ובכל זאת מאמין שיהיה זרעו ככוכבים!:**

(ז) **כעת מדובר כבר על התגלות אחרת של ה' לאברם, וזמנה- בבוקר: ויאמר אליו אני ידוד אשר הוצאתיך מאור כשדים כדי לתת לך את הארץ הזאת לרשתה כדי שאתה תירש (תקבל) את הארץ:**
(ח) **ויאמר אברם: אדני ידוד במה אדע כי בכל מקרה אירשנה? אברם רוצה סימן לכך שאפילו אם בניו יחטאו- בכל זאת הארץ תישאר שלהם:**
(ט) **ויאמר אליו ה': קחה קח לי עגלה משלשת שלשה עגלים (וכן הלאה) ועז משלשת ואיל משלש ותר ציפור ממשפחת היונים וגוזל בן של יונה:**
(י) **ויקח לו את כל אלה ויבתר ויחתוך אתם בתוך באמצע ויתן איש בתרו לקראת רעהו חצי בהמה מול חציה השני והשאיר מעבר באמצע ואת סוג הצפר דהיינו: התור והגוזל- לא בתר חתך, אלא העמידם שלמים אחד מול השני:**
(יא) **וירד העיט סוג של עוף "דורס" על הפגרים הבהמות המתות, וישב אתם אברם השיב רוח עם ידו או מקלו כדי לגרשם:**

(יב) **ויהי השמש לבוא השמש עמדה לשקוע ותרדמה שינה נפלה על אברם והנה אימה פחד גדול נופל על אברם בגלל שרואה חשכה גדלה נפלת עליו:**
(יג) **ויאמר ה' לאברם אסביר לך מהי חשכה זו: ידע תדע כי גר יהיה זרעך פירושו: שצאצאך יהיו בארץ לא להם ועבדום וענו אתם יעשו להם צרות רבות. וזרעך יהיה שם ארבע מאות שנה (לא שיענו אותם 400 שנה, אלא שזה משך הזמן בו יהיה זרעך בארץ לא להם:**
(יד) **וגם את הגוי העם אשר יעבדו זרעך (העם אשר יעביד את זרעך) דן שופט ומעניש אנכי ואחרי כן יצאו זרעך ברכש גדול:**

(טו) **ואתה אברם תבוא אל אבתיך שמתו כבר בשלום, תקבר בשיבה טובה וכל מה שראית בחלום- לא יקרה בימך:**

(טז) **ודור רביעי של זרעך (לאחר 400 שנה) ישובו הנה לארץ ישראל כי לא שלם עון האמרי עד הנה: כדי שה' "יוכל" לסלק את העמים הזרים היושבים בארץ הוא צריך "סיבה טובה"; יש לעמים אלו "מכסת" עברות מסוימת, וברגע שעמים אלו יעשו עברות רבות- אז הם "שלימו" את מכסת עבירותיהם, ואז יהיה ניתן לסלקם מן הארץ. ובכן, האמורים ישלימו את מכסת עבירותיהם לאחר 400 שנה שזרעך יהיה בגלות, ולאחר מכן בניך יוכלו לשוב לארצם.**

(יז) **ויהי השמש באה השמש שקעה ועלטה חושך היה והנה תנור עשן מקור עשן ולפיך אש אשר עבר בין הגזרים הבתרים האלה: הסברנו שכך היתה דרכם של כורתי בריתות; לעבור יחדיו דרך משהו שלם. הדרך היחידה לעשות כן- היא לחתוך את הדבר השלם לשנים ולעבור "דרכו" באמצע. דבר זה מראה שכורתי הברית הנם מאוחדים סביב ענין אחד (כי עוברים דרך דבר שלם).**

(יח) **ביום ההוא כרת ידוד את אברם ברית לאמר: לזרעך נתתי את הארץ הזאת ומהן גבולות הארץ? מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת: וכעת התורה מונה עשרה עמים שישבו אז בארץ, וכשיבואו בניך אז עמים אלו יגורשו.**

(יט) את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני:

(כ) ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים:

(כא) ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי: ס

פרק טז

(א) ושרי אשת אברם לא ילדה לו כי היתה עקרה ולה שפחה מצרית שקבלה (כנראה) מפרעה ושמה הגר:

(ב) ותאמר שרי אל אברם הנה נא תראה עצרני ידוד מלדת בא נא אל שפחתי הגר אולי אבנה אבנה את ביתי

ממנה שהרי הבנים של הגר וכל רכושה שייכים לשרי מכיוון שהיא שפחתה וישמע אברם לקול שרי:

(ג) ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ מסוף עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען כשאברם

יצא מחרן (ובא לארץ כנען) הוא היה בן 75, וכעת הוא בן 85 ותתן אתה לאברם אישה האיש שלה לו לאשה:

(ד) ויבא אל הגר היה עמה בקרבה גדולה ותהר והגר נכנסת להריון ותרא וראתה כי הרתה ותקל נזדלזה גברתה

הגבירה (האדון) שלה בעיניה והגר מתחילה לזלזל בשרי על כך ששרי כבר כ"כ הרבה זמן עם אברם ועדיין אין לה

ילדים, והיא (הגר) מיד נכנסת להריון ממנו:

(ה) ותאמר שרי אל אברם חמסי חמס זהו כינוי לגזל, אך במובן כללי יותר זהו ביטוי למעשים לא טובים. אם כן,

שרי אומרת לאברם: מחמסי- כל הזילזולים והמעשים הלט יפים שהגר עושה לי, הם עליך באשמתך! ומדוע? כי

אנכי נתתי שפחתי בחיקך (אזור תחילת היד והחזה) והכוונה- נתתי את שפחתי לך ותרא והיא ראתה כי הרתה

ואקל בעיניה ולכן ישפט ידוד ביני וביניך ונראה מי צודק!:

(ו) ויאמר אברם אל שרי את צודקת, הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך מה שאת רוצה ותענה שרי הטילה

עליה עבודות קשות יותר מכפי הרגלה (יש לזכור שהגר היתה בהריון) ותברח הגר מפניה של שרי:

(ז) וימצאה מלאך ידוד על ליד עין מעין המים במדבר, על העין בדרך שור זוהי דרך שמובילה למצרים: כשהגר

בורחת- היא בורחת למקום הטבעי שלה- למצרים.

(ח) ויאמר המלאך: הגר שפחת שרי אי מזה מהיכן באת ואנה תלכי ולאן את הולכת? ותאמר מפני שרי גברתי

האדון שלי אנכי ברכת:

(ט) ויאמר לה מלאך ידוד שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה:

(י) ויאמר לה מלאך ידוד הרבה ארבה את זרעך יהיה לך זרע רב עד כדי כך ש ולא יספר מרב:

(יא) ויאמר לה מלאך ידוד הנך הרה כעת וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ידוד אל עניך סבלך:

(יב) והוא ישמעאל יהיה פרא אדם חי במדברות ידו בכל יתעסק בכל דבר ואפילו בדברים שלא שייכים לו, ולכן ויד

כל בו כולם ישנאו אותו וירצו להרגו ועל פני כל אחיו ישכן הוא ישב ויתפזר מאוד בעולם:

(יג) ותקרא שם ידוד המלאך הדבר שמדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי:

(יד) על כן קרא הקורא לבאר באר לחי ראי הנה בין קדש ובין ברד:

(טו) ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל:

(טז) ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם: ס

תזכורת קצרה: אנו נמצאים בשלב בו הגר הרתה מאברם, ובעקבות כך זלזלה בשרי גבירתה. בתגובה להתנהגות

מחפירה זו של השפחה- שרי מטילה עליה עבודות קשות כדי להכביד עליה (באישורו של אברם, כמובן). הגר לא

יכולה לסבול זאת, ובורחת למדבר. שם מוצא אותה מלאך ה' וכה אומר לה:

(ט) ויאמר לה מלאך ידוד שובי תחזרי אל גברתך האדון שלך והתעני ותמשיכי להתענות תחת ידיה:

(י) ויאמר לה מלאך ידוד הרבה ארבה את זרעך יהיה לך זרע רב עד כדי כך ש ולא יספר מרב:

(יד) וערל זכר ומיהו ערל? איש אשר לא ימול את בשר ערלתו, ומהו עונשו? ונכרתה הנפש ההוא מעמיה עונש כרת, ופירושו של עונש זה: א. שהוא מפריד (כורת) את נפשו מעם ישראל, ב. אדם זה ימות קודם זמנו הקצוב לו מה, וכל זאת מדוע? כי את בריתי הפר (כמו: להפר הבטחה): ס

(טו) ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה:

(טז) וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתייה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו מה שאמרתי לך, אברם, קודם (פסוק ו'), ש"ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו"- זה ממך ומשרה!:

(יז) ויפל אברהם על פניו ויצחק מרוב שמחה ויאמר בלבו בתמיה (אך בשמחה ובאמונה, כשומע דבר פלא): הלבן מאה שנה יולד אני כעת בן 99. אם שרה תלד- זה לא יהיה השנה- מינימום שנה הבאה ואז אהיה כבר בן 100. האם אז יולד לי בן?! ואם שרה- הבת תשעים שנה תלד?! מכאן למדנו ששרה היתה אז בת 89, ומכאן שקטנה היתה מאברהם 10- שנים:

(יח) ויאמר אברהם אל האלהים: עד כמה גדול חסדך עלי, ה'! לא די לי שנתת לי בן אחד, עוד אתה מבטיח לי בן נוסף?! לו הלואי וישמעאל יחיה לפניך!:

(יט) ויאמר אלהים: אברהם! מה אתה מדבר איתי עכשיו על ישמעאל! עזוב אותו עכשיו בצד! אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו שהרי יוכל ישמעאל לבוא ביום מן הימים (...). ולטעון כלפי זרעו של יצחק: אדמת ארץ ישראל- שלי היא כמו שלכם, שהרי גם אני מבניו של אברהם (למרות שישמעאל היה בנו של אברם) וה' אמר: "לך ולזרעך!" אז כאן ה' אומר: שהברית ממשיכה דווקא עם יצחק וזרעו ולא עם ישמעאל:

(כ) ומשיך ה' ואומר לאברהם: ולישמעאל ולתפילה שהתפללת על ישמעאל (שאמרת: "לו ישמעאל יחיה לפניך") שמעתיך שמעתי וקבלתי את תפילתך הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים עשר נשיאם למשפחות חשובות יוליד ונתתיו לגוי לעם גדול:

(כא) אבל ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה לזמן הזה בשנה האחרת בעוד שנה:

(כב) ויכל ויסיים אלהים לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם שהרי לפני כן, ה' "ירד" לדבר עם אברהם והשרה את שכנתו עליו:

(כג) וכעת אברהם עובר לקיום מצוות הברית כפי שה' צווה עליו ויקח אברהם את ישמעאל בנו שהיה בן שפחה שנולד בביתו ואת כל שאר ילידי ביתו כנ"ל פסוק י"ב ואת כל מקנת כספו כל זכר באנשי בית אברהם וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה ביום הזה בעצמו שבו צָוה מפי ה' כאשר דבר אתו אלהים:

(כד) ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו:

(כה) וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו:

(כו) בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו: ומי עוד?

(כז) וכל אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף מאת בן נכר נמלו אתו: פ

פרשת וירא

פרק יח

(א) וירא אליו לאברהם ידוד באלני ממרא אשר בחברון והוא אברהם ישב בפתח האהל כחם היום והסיבה שאברהם יושב בפתח האוהל היא משום שהיה מאוד חם, וכאשר כ"כ חם- אזי בתוך האוהל חם עוד יותר, וכן מחוץ לאוהל חם מאוד, והמקום היחיד שבו נושבת מעט רוח הוא בפתח האוהל: וכיצד הקב"ה מתגלה אליו? ...

(ב) וישא וירם עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עומדים עליו לידו (כך הקב"ה מתגלה אליו- בדמות שלשה אנשים) וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו והוא משתחוה ארצה:

(ג) ויאמר אברהם פונה לאיש הגדול מביניהם, ואומר לו: אדני האדון שלי! אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך אל תמשיך ללכת:

(ד) אלא יקח נא אחד מעבדי יקח מעט מים ויתן לכם ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ לנוח מעט מהדרך:

(ה) ואקחה פת פרוסת לחם וסעדו לבכם הכוונה: תאכלו אחר תעברו ואח"כ תמשיכו ללכת כי על כן בשביל זה עברתם על עבדכם והגעתם אלי ויאמרו כן תעשה כאשר דברת:

(ו) וימהר אברהם האהלה לאוהל, אל שרה ויאמר מהרי וקחי שלש סאים קמח סלת נקי (זוהי כמות גדולה ביותר) לוש וועשי עגות לחם שאופים אותו מהר, כדי שהאורחים לא יצטרכו לחכות זמן רב:

(ז) ובינתיים, ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער אחד מנעריו וימהר הנער לעשות להכין אתו את בן הבקר:

(ח) ובינתיים, עד שהכל יהיה מוכן ויקח אברהם חמאה וחלב וגם את בן הבקר אשר עשה הנער ויתן לפניהם והוא עמד עליהם לידם, והם ישבו תחת העץ ויאכלו:

במשך כל הפסוקים הנ"ל הדגשנו שוב ושוב את מדת הכנסת האורחים המיוחדת של אברהם אבינו: במהלך הפסוקים ראינו איך שכל הזמן אברהם רץ וממהר ומשתחוה ומכין אוכל רב, ובל נשכח שהוא היה כבר בן 99 ולא מזמן עשה ברית מילה- שמן הסתם עדיין כאבה לו.

עד רגע זה אברהם חושב שהאנשים שבאו אליו הנם אנשים רגילים, וכעת באה התפנית:

(ט) ויאמרו אליו איה היכן שרה אשתך? ויאמר הנה באהל שהרי הכינה את הלחם: כאן לראשונה אברהם מבין שאין אלו אנשים רגילים, שכן, מהיכן הם יודעים שיש לו אשה ששמה שרה?

(י) ויאמר האורח הגדול שבהם: שוב אשוב הכוונה: אני אשוב אליך כעת חיה כמו שכעת אתה ואשתך בחיים (בל נשכח שלעיל ה' אמר לאברהם שעוד שנה יהיה לו בן משרה) והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל, והוא פתח האהל היה אחריו מאחורי המלאך:

(יא) ואברהם ושרה זקנים, באים בימים הכוונה: באו עליהם כבר ימים רבים- היו זקנים, חדל הפסיק להיות לשרה ארח דרך כנשים של נשים: ומהי "דרך נשים" זו? הסברנו בכיתה, שכדי שאשה תוכל להכנס להריון צריך לרדת לה דם כל חודש. לאשה זקנה- כבר אין דם זה ולכן אינה יכולה להכנס להריון. ולכן ...

(יב) ותצחק שרה בקרבה בלבה לאמר: אחרי בלתי מלשון "בלוי"- דבר בלוי הוא דבר ישן. שרה צוחקת בלב ואומרת: אחרי שזקנתי כ"כ היתה תהיה לי עדנה הדם הזה שכתבנו עליו קודם לכן?! ועוד והרי אדני אברהם זקן וגם הוא כבר אינו יכול להוליד ילדים ממני!:

(יג) **ויאמר ידוד** הכוונה על האורח (שהרי למדנו בתחילת הפרשה: "וירא אליו ה'... והנה שלשה אנשים", זאת אומרת, שה' התגלה כאן בתור שלשה אנשים. וכן מעתה כל פעם בפסוקים אלו שיהיה כתוב "ה'"- הכוונה על האורחים, ומעתה נקרא להם: מלאכים) **אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף האם אמנם אלד** שהיא תלד **ואני ה' זקנתי!?** נכון שהיא וגם אברהם זקנים, אז מה? אני, ה', זקנתי!?:

(יד) **היפלא מידוד דבר** האם יש משהו שהוא "מופלא" מה', שה' לא יכול לעשות אותו?! **למועד** הזה בעוד שנה **אשוב אליך כעת חיה כמו שעכשיו אתם בחיים ולשרה בן!**:
(טו) **ותכחש שרה לאמר לא צחקתי!** ומדוע אמרה כן? - **כי יראה** כי פחדה מאורח- מלאך זה שיודע צפונות לבה- **ויאמר המלאך: לא נכון! כי צחקת!**:

(טז) **ויקמו משם שלשת האנשים וישקפו** הסתכלו מלמעלה **על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם** ללוותם:

(יז) **וידוד המלאך אמר** לעצמו: **המכסה המסתיר אני מאברהם את אשר אני עשה** עומד לעשות בסדום!?:

(יח) **והרי אברהם היו יהיה לגוי עם גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ:**

(יט) **כי ידעתיו התגלתי אליו וקירבתי אותו אלי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו** כדי שישמרו את **דרך ידוד לעשות צדקה ומשפט למען הביא שביא ידוד על אברהם את אשר דבר עליו ירושת הארץ:**

(כ) **ויאמר ידוד המלאך אל אברהם זעקת האנשים המסכנים ש"מתעללים" בהם, והם גרים בסדם ועמרה כי רבה** זעקתם גדולה **וחטאתם כי כבדה מאד:**

(כא) **ארדה נא** מההר, שהרי היו אז בחברון, וחברון בהר היתה, **ואראה** ואבדוק: **הכצעקתה** האם כמו הצעקה **הבאה אלי שאני שומע עשו?** ואם כן, אז: **כלה**- אני אכלה אותם **ואם לא** אם הם לא כ"כ רעים כמו שאני שומע, אז **אדעה** אני כבר אדע מה לעשות איתם, אך לא אכלה אותם:

(כב) **ויפנו משם שנים מתוך שלשת האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני ידוד המלאך השלישי:**

(כג) **ויגש אברהם ויאמר למלאך:** האף האם **תספה תהרוג צדיק עם רשע:**

(כד) **אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף האם תספה תהרוג ולא תשא תסלח למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה בתוכה?:** אברהם מבקש כאן דבר נוסף; לא רק שלא תהרוג את הצדיקים עם הרשעים, אלא שאפילו תסלח לרשעים בזכות הצדיקים.

(כה) **חללה לך מעשת כדבר הזה** אין עושים דבר כזה **להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע** דינם של הצדיק **והרע יהיה שווה!?** חללה לך! אתה ה' **השפט כל הארץ- לא יעשה משפט!?:**

(כו) **ויאמר ידוד אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי וסלחתי לכל המקום בעבורם בזכותם:**

(כז) **ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי המשכתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר:**

(כח) **אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה האם בגלל שיחסרו חמשה צדיקים תשחית את כל העיר!?** **ויאמר לא** אשחית אם אמצא שם **ארבעים וחמשה:**

(כט) **ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא** אעשה **בעבור הארבעים הצדיקים:**

(ל) **ויאמר אל נא יחר לאדני אל יכעס עלי אדוני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר לא** אעשה אם אמצא שם **שלשים:**

(לא) **ויאמר הנה נא הואלתי המשכתי לדבר אל אדני אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא** אשחית **בעבור העשרים:**

(לב) **ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אך רק הפעם האחרונה אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא** אשחית **בעבור העשרה:**

(לג) **וילך ידוד המלאך השלישי (ולא כתוב שהלך לסדום) כאשר כלה סיים לדבר אל אברהם ואברהם שב למקמו לחברון:**

- (א) **ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדם** שהרי כבר למדנו: "ויאהל עד סדום" (פרק י"ג פס' י"ב) **וירא לוט רואה אותם ויקם לקראתם וישתחו ולוט משתחוה אפים על פניו** (בפישוט ידים ורגלים) **ארצה:**
- (ב) **ויאמר לוט למלאכים: הנה נא אדני האדונים שלי סורו נא תרדו מן הדרך שבה הלכתם ובואו אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם, ולאחר מכן, בבוקר, והשכמתם והלכתם לדרככם ויאמרו: לא! כי אלא ברחוב נלין:**
- (ג) **ויפצר בם מאד הרבה עליהם בדברים ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש להם משתה סעודה גדולה ומצות אפה** זהו לחם שעושים מהר, כמו שלמדנו באברהם שאמר לשרה: "לושי ועשי עוגות" **ויאכלו:**
- (ד) **טרם לפני שישכבו לישון ואנשי העיר שהם אנשי סדם נסבו סבבו על את הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה באו מכל העיר, מהקצה עד הקצה:**
- (ה) **ויקראו אנשי סדום אל לוט ויאמרו לו איה איפה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם** נתחתן איתם. **ודבר זה הוא ממש מעשה תועבה:**
- (ו) **ויצא אלהם לוט הפתחה לפתח הבית והדלת סגר אחריו:**
- (ז) **ויאמר אל נא אחי תרעו בבקשה אל תעשו רע:**
- (ח) **הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו התחתנו עם איש אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק אבל לאנשים האל האלה אל תעשו דבר כי על כן באו הרי אנשים אלו לא באו אלי כדי שתעשו להם רע בצל קרתי ביתי (העשוי מקורות):**
- (ט) **ויאמרו אנשי סדום: גש הלאה לך מכאן! ויאמרו האחד הכוונה ללוט בא לגור איתנו וישפט שפוט ועכשיו מתחיל להחליט לנו החלטות? עתה עכשיו נרע לך מהם נעשה לך רע יותר ממה שרצינו להרע לאורחים שלך! ויפצרו** (כנ"ל פס' ג') **באיש בלוט מאד, ולאחר שראו שאינו משתכנע- ויגשו לשבר הדלת:**
- (י) **וישלחו האנשים המלאכים את ידם ויביאו את לוט אליהם הביתה ואת הדלת סגרו:**
- (יא) **ואת האנשים אנשי סדום אשר עמדו ב פתח הבית הכו בסנורים עשו אותם עוורים מקטן ועד גדול, וילאו ולא הצליחו אנשי סדום למצא הפתח:**
- (יב) **ויאמרו האנשים המלאכים אל לוט עד מי לך פה מי עוד יש לך בעיר? חתן? ובניך? ובנתיך? האם יש לך בעיר בעל של בת שלך, בנים או בנות? וכל אשר לך בעיר (גם את הרכוש) הוצא מן המקום:**
- (יג) **כי משחתים הורסים והורגים אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם של העשוקים את פני ידוד וישלחנו ידוד לשחתה:**
- (יד) **ויצא לוט וידבר אל חתניו לקחי שהתחתנו עם בנתיו (היו לו שתי בנות רווקות בבית, ועוד שתי בנות נשואות) ויאמר קומו צאו מן המקום הזה כי משחית ידוד את העיר ויהי כמצחק בעיני חתניו הם חשבו שהוא צוחק ומהתל בהם:**
- (טו) **וכמו וכאשר השחר עלה וזמן זה הוא עוד לפני זריחת השמש ויאיצו ויזרזו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנתיך הנמצאת כאן, אצלך בבית (בניגוד לשתי בנותיו הנשואות שלא היו אצלו בבית), ותלך מכאן מהר, פן תספה תמות בעון אנשי העיר:**
- (טז) **ויתמהמה לוט משתהה ויחזקו האנשים המלאכים בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו בחמלת ברחמי ידוד עליו ויצאהו הוציאו אותו וינחהו והניחו אותו מחוץ לעיר סדום:**
- (יז) **ויהי כהוציאם כאשר הוציאו אתם החוצה ויאמר המלאך ללוט המלט ברח על נפשך אל תביט אחריך ואל תעמד בכל הככר ככר הירדן ההרה להר המלט פן תספה תמות. הסברנו בכיתה שלוש סיבות לכך שהיה אסור להם להביט אחורה: 1. כאשר מביטים אחורה אי אפשר לרוץ מהר. 2. אין מסתכלים שלא לצורך בפעולותיו של מלאך. 3. אין זו דרך ארץ להסתכל איך שכל השכנים שלך מתים, ואתה ניצל. והרי לוט גם ניצל שלא בזכותו אלא "בחמלת ה' עליו":**
- (יח) **ויאמר לוט אלהם למלאכים אל נא אל תעשו כן אדני האדונים שלי:**

(יט) הנה נא מצא עבדך חן בעיניך ותגדל חסדך עשית עמי חסד גדול אשר עשית עמדי להחיות את נפשי ולהשאירני בחיים, אבל ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה תרדוף אותי הרעה ומתי ואמות. שהרי העליה להר היא קשה ולקחת זמן רב:

(כ) הנה נא העיר הזאת קרבה לכאן, ואוכל לנוס שמה והוא מצער עיר קטנה אמלטה נא שמה אברח לשם הלא הרי מצער הוא עיר קטנה היא ואין שם חוטאים רבים ותחי נפשי ואחיה:

(כא) ויאמר אליו המלאך הנה נשאתי פניך קבלתי את דבריך גם לדבר הזה מלבד מה שקבלתי את דבריך שאינך רוצה לברוח להרים. ומהו הדבר שקבלתי ממך כעת? לבלתי הפכי את העיר אשר דברת:

(כב) מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה, על כן קרא הקורא את שם העיר צוער על שם שהיתה עיר קטנה:

(כג) השמש יצא זרחה על הארץ ולוט בא צערה לצוער:

(כד) וידוד המטיר על סדם ועל עמרה וכן על אֲדָמָה וצבויים (ונכתבו סדום ועמורה בלבד מפני גודלן) גפרית חומר בעל צבע כתום חיזור, אשר מתלקח בקלות ואש וגם מלח (כפי שיבואר בפסוק כ"ו) מאת ידוד מן השמים:

(כה) ויהפך את הערים האל האלה ואת כל ערי הככר ואת כל ישבי הערים ואת צמח האדמה:

(כו) ותבט אשתו של לוט מאחוריו של לוט- שהיה מאסף למשפחתו ותחי נציב עמוד, גוש מלח ודווקא מלח, משום שביחד עם הגפרית ירד גם מלח (כמו הפסוק בספר דברים: "גפרית ומלח שרפה כל ארצה"):

(כז) וישכם קם מוקדם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את אל מול פני ידוד והתפלל על אנשי סדום. אברהם בא לראות מה עלה בגורל העיר, שהרי לא ידע האם בסופו של דבר נמצאו לפחות עשרה צדיקים בתוך העיר, אם לאו:

(כח) וישקף על פני סדם ועמרה ועל כל פני ארץ הככר וירא והנה עלה עולה קיטר עשן הארץ כקיטר הכבשן כבשן זהו מקום ששם שורפים אבנים וסיד, ויוצא משם הרבה מאוד עשן:

(כט) כעת התורה "חוזרת אחורה" ומסבירה מדוע לוט ניצל: ויהי בשחת כאשר השחית אלהים את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם ובזכותו- וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט:

(ל) ויעל לוט מצוער וישב בהר ברכס ההרים הנמצאים מזרחית לים המלח- הרי מואב. ושתי בנתיו עמו, ומדוע עלה מצוער? כי ירא פחד לשבת בצוער ומדוע? כי הרי כל הסיבה שביקש לוט מהמלאך שלא לברוח להר, היתה משום שלא היה לו זמן, וחשש "פן תדבקני הרעה ומתי". אך כעת, לאחר שה' הפך את סדום ושכנותיה, פחד לוט שאם לא יעלה כעת להר, כאשר יש לו זמן- ישחית ה' גם את צוער (שגם אנשיה לא היו "צדיקים גדולים") וישב במערה הוא ושתי בנתיו:

(לא) ותאמר הבת הבכירה הגדולה מבין השתיים אל הצעירה אבינו זקן ואולי ימות עוד מעט, או שלא יוכל להביא עוד ילדים, והרי ואיש אין בארץ הבנות חשבו שה' השחית את כל העולם כמו במבול, ושכל מי שנשאר בעולם זה לוט ושתי בנותיו. לכן רוצות להמשיך את קיומו של העולם. לבוא עלינו להתחתן איתנו כדרך כל הארץ כמו שכל האנשים עושים:

(לב) ולכן, לכה בואי נשקה את אבינו יין נעשה אותו שיכור ונשכבה עמו (הסברנו בכיתה כפשוטו, בלי לפרט יותר מידי: שכדי שאיש ואשה יביאו ילד לעולם, הם צריכים לשכב ביחד) ונחיה מאבינו זרע ונקבל ממנו בן:

(לג) ותשקין את אביהן יין בלילה הוא ההוא ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע ולא הרגיש בשכבה ובקומה: (לד) ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל הצעירה הן הנה שכבתי אמש אתמול את אבי, נשקנו יין גם הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע:

(לה) ותשקין גם בלילה הוא את אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא ידע בשכבה ובקמה:

(לו) ותהרין נכנסו להריון שתי בנות לוט מאביהן:

(לז) ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב עד היום הכוונה עד ימי משה, שכתב את התורה מפי ה'.
(שהרי בימינו אין עם ששמו מואב):
(לח) והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי הוא אבי בני עמון עד היום (כנ"ל):

פרק כ'

(א) ויסע משם מאלוני ממרא אשר בחברון אברהם ארצה לחבל ארץ הנגב וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר (יש חוקרים האומרים שגרר היא באזור "תל גמה" של היום):

(ב) ויאמר אברהם אל שרה אשתו הכוונה "על שרה אשתו". זאת אומרת, שכל מי ששאל את אברהם: מי זו? ענה:

אחתי הוא, כי זכר היטב את מה שקרה לו במצרים וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה רצה להתחתן איתה:

(ג) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת חייב מוות על בגלל האשה אשר לקחת והוא כי היא

בעלת בעל אשת איש, יש לה בעל:

(ד) ואבימלך לא קרב אליה ולא נגע בה ויאמר: אדני ה' הגוי גם צדיק תהרג האם תהרוג גוי שהוא צדיק? כי אני

הרי חף מפשע, כי לא נגעתי בשרה!:

(ה) המשך דברי אבימלך: הלא הוא (אברהם) אמר לי אחתי הוא והיא גם היא (שרה, בנוסף לאברהם) אמרה אחי

הוא, בתם לבבי בתמימות ובנקין כפי עשיתי זאת: "נקי כפים" זהו כינוי לאדם שלא עשה דבר רע.

(ו) ויאמר אליו האלהים בחלום גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת ואחשך ואמנע גם אנכי אותך מחטו לי

מלחטוא לי על ידי זה שתגע בשרה על כן לא נתתיך לנגע אליה זה לא בזכותך שלא נגעת בשרה, אלא אני לא נתתי

לך לגעת בה, כי ידעתי שבתמימות לקחת אותה, ולא ידעת שהיא אשתו של אברהם:

(ז) ועתה ועכשיו השב אשת האיש כי נביא הוא ויודע הוא שלא נגעת באשתו, ולכן הוא ויתפלל בעדך וחיה, ואם

אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך:

(ח) וישכם אבימלך קם מוקדם בבקר ויקרא לכל עבדיו שריו וידבר את כל הדברים האלה את הענין שלקח את

שרה ואת דבר החלום באזניהם וייראו ויפחדו האנשים מאד:

(ט) ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדלה

כמעט וחטאנו בחטא גדול מאוד מעשים אשר לא יעשו אשר אסור לעשות עשית עמדי שאמרת ששרה היא אחותך,

ועיי זה כמעט ומתנו כולנו!:

(י) ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית את הדבר הזה למה עשית את הדבר הזה?:

(יא) ויאמר אברהם כי בגלל ש אמרתי לעצמי: רק אין יראת אלהים במקום הזה כי ברגע שהגעתי- לא שאלו אותי

האם אני רוצה לשתות משהו? אלא מיד שאלו אותי: מי זו האשה לידך? (ומה זה עניינם?) והרגוני על דבר אשתי

אם ידעו שהיא אשתי- יהרגו אותי:

(יב) וגם אמנה באמת אחתי בת אבי הוא אך לא בת אמי אך האמת, שלא שיקרתי, כי היא באמת אחותי מצד אבא,

אך לא מצד אמא, שלתרח אבי היתה גם בת ושמה שרי- אך היא לא היתה מאותה אם שממנה אני נולדתי, ולכן

ותהי לי לאשה מותר לי להתחתן איתה. כי לבן-נח מותר להתחתן עם אחות מצד אבא ולא מצד אמא, וליהודי-

אסור:

(יג) המשך דבריו של אברהם אל אבימלך: ויהי כאשר התעו אתי אלהים גרם לי להיות תועה בדרך, ולא אמר לי

לאן ללכת, רק אמר לי: "לך לך... אל הארץ אשר אראך" מבית אבי מחרון, ואמר לה לשרה: זה חסדך אשר תעשי

עמדי; אל כל המקום אשר נבוא שמה לכל מקום שנבוא- אמרי לי עלי אחי הוא:

(יד) ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחת ויתן לאברהם וישב לו את שרה אשתו:

(טו) ויאמר אבימלך הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב שב היכן שתרצה:

(טז) ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך נתתי כבר קודם, כשלקחתי אותך ממנו- אז נתתי לו אלף כסף הנה הוא לך כסף זה כסות עיניים לכל אשר אתך שכל האנשים ייכסו את עיניהם", הכוונה: לא יוכלו לראות בך דבר רע, ולומר שאבימלך עשה לך דברים לא טובים. משום שכסף זה ישמש לך כהוכחה שלקחתי אותך בכסף- ואעפ"כ, בעל כרחי השבתי אותך לאברהם בלי לעשות לך דבר. ואת כל ואע"פ שנתן אבימלך לאברהם את כל זה- ונכחת התוכחה איתו שרה ואמרה שהוא לא היה צריך סתם כך לקחת אותה:

(יז) ויתפלל אברהם אל האלהים כפי שה' אמר לאבימלך לעיל בפס' ז' וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהתיו ושפחותיו וילדו עיין מיד בפסוק הבא:

(יח) כי עצר ידוד בעד כל רחם לבית אבימלך שאשתו ושפחותיו היו צריכות ללדת, ולא יכלו על דבר בגלל ענין שרה אשת אברהם: ס

במהלך הפסוקים נתנו את דעתנו לכל מיני הקבלות בין סיפור זה לבין מה שקרה עם אברם ושרי אצל פרעה.

פרק כ"א

(א) וידוד פקד זכר את שרה כאשר אמר ויעש ידוד לשרה שנתן לה בן כאשר דבר לאברהם:

(ב) ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו כשאברהם היה כבר זקן למועד לזמן אשר דבר אתו אלהים שאמר לו "למועד הזה בשנה האחרת":

(ג) ויקרא אברהם את שם בנו הנוולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק:

(ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר צוה אתו אלהים:

(ה) ואברהם היה בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו:

(ו) ותאמר שרה: צחק שמחה עשה לי אלהים כל השמע על דבר הולדת בני יצחק לי ישמח בשבילי:

(ז) ותאמר מי מלל מי העלה על דעתו, ואמר לאברהם היניקה בנים שרה ששרה תיניק בן, ועוד ש כי ילדתי בן לזקניו כאשר אברהם כבר זקן:

(ח) ויגדל הילד יצחק ויגמל שלא ינק יותר מאמו ויעש אברהם משתה גדול סעודה גדולה ביום הגמל את יצחק ביום שיצחק "נגמל" מאמו, משום שמשמעות הענין שהוא נגמל היא כבר מתחיל להיות קצת יותר עצמאי:

(ט) ותרא שרה את בן הגר המצרית (ישמעאל) אשר ילדה לאברהם מצחק צוחק על כל המשתה הזה, ואומר לעצמו: מה הם כ"כ שמחים, הרי בכל מקרה אני הבכור של אברהם ואני היורש אותו:

(י) ותאמר שרה לאברהם: גרש האמה הזאת השפחה הזאת (והכוונה להגר) ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק:

(יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו הרעיון ששרה מציעה- רע בעיניו:

(יב) ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך שפחתך, אלא כל אשר תאמר אליך שרה- שמע בקלה, כי ביצחק יקרא לך זרע הזרע שלך ימשיך עם יצחק ולא עם ישמעאל:

(יג) אך אל תדאג: וגם את בן האמה השפחה לגוי לעם אשימנו כי זרעך הוא:

(יד) וישכם קם מוקדם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים כעין מימיה של היום (ועשויה מעור) ויתן אל הגר שם על שכמה שם את הלחם והחמת על שכמה, וכן נתן לה ואת הילד ישמעאל וישלחה ויגרש אותה, ותלך ותתע היתה תועה בדרך, ולא ידעה לאן ללכת במדבר באר שבע:

(טו) ויכלו נגמרו המים מן החמת, וישמעאל היה צמא מאוד עד שכמעט מת, ולכן: ותשלך את הילד תחת אחד השיחם כדי שיהיה לו צל, וינוח מעט:

(טז) ותלך ותשב לה מנגד ממול הרחק כמטחוי קשת כמרחק שמתרחקים ממטרה כשרוצים לירות עליה חץ כי אמרה הגר לעצמה אל אראה אינני רוצה לראות במות הילד ותשב מנגד ממול ותשא את קלה ותבך:

(יז) וישמע אלהים את קול הנער (ולא את קולה של הגר) ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר מה קרה? אל תיראי אל תפחדי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם במקום שהוא נמצא:
(יח) קומי שאי הרימי את הנער והחזיקי את ידך בו כי לגוי עם גדול אשימנו:

(יט) ויפקח אלהים את עיניה ותרא ופתאום שמה לב שיש שם באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער נתנה לישמעאל לשתות:

(כ) ויהי אלהים את הנער הצליח את דרכו ויגדל וישב במדבר ויהי רבה קשת ירה בחץ וקשת:
(כא) וישב במדבר פארן ותקח לו לישמעאל אמו הגר אשה מארץ מצרים: פ

(כב) ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שהיה שר צבאו (הרמטכ"ל) של אבימלך אל אברהם לאמר אלהים עמד ומצליח דרכך בכל אשר אתה עשה:

(כג) ועתה רוצה אבימלך לחרות עם אברהם ברית, כי הוא רואה שאברהם מצליח, ולכן אומר לו: השבעה לי באלהים הנה כעת אם תשקר לי שלא תבגוד ותרמה אותי ולניני ואת בני ולנכדי ואת בני כחסד אשר עשיתי עמך שאני נותן לך לשבת בגרר תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה ותמשיך לגור כאן אתנו:
(כד) ויאמר אברהם אנכי אשבע:

(כה) אך באותה הזדמנות והזכח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך אברהם חפר באר מים, ובאו עבדי אבימלך וגזלו אותה ממנו. ואברהם מוכיח כעת את אבימלך על כך:

(כו) ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה, וגם אתה לא הגדת לי, וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום היום זו פעם ראשונה שאני שומע על הדבר הזה:

(כז) ויקח אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך נתן לו מתנה ויכרתו שניהם ברית:

(כח) ויצב והעמיד אברהם את שבע פְּבֶשֶׁת הצאן לבדהן מלבד המתנות שנתן לאבימלך, מעמיד אברהם בצד עוד שבע כבשות:

(כט) ויאמר אבימלך אל אברהם מה הנה מה הם שבע פְּבֶשֶׁת האלה אשר הצבת לבדנה?:

(ל) ויאמר אברהם: כי גם את שבע פְּבֶשֶׁת האלה תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה הכבשים האלה יהיו לי לעדות כי חפרתי את הבאר הזאת:

(לא) על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם כרתו ברית. יש לזכור שגם אברהם נותן לו שבע כבשות- ודבר זה גם כן מזכיר את המילה "שבועה":

(לב) ויכרתו ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופיכל שר צבאו וישבו אל ארץ פלשתים גרר ובאר שבע היו בתוך חבל ארץ שישבו שם הפלשתים, אך באר שבע היתה די בשולי פלשתים. ולכן כאשר אבימלך ופיכל יוצאים מבאר שבע, כתוב: "וישבּוּ אל ארץ פלשתים":

(לג) ויטע אברהם אשל סוג של עץ בבאר שבע ובכך מראה שמתחיל לאחוז בארץ ישראל ויקרא שם בשם ידוד אל עולם וממשיך לעבוד שם את ה':

(לד) ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים: פ

פרק כ"ב

(א) ויהי אחר הדברים האלה אחרי כל הענין עם אבימלך והאלהים נסה את אברהם העמיד אותו בניסיון ויאמר ויקרא אליו: אברהם! ויאמר אברהם: הנני הנה אני:

(ב) ויאמר ה' קח נא בבקשה את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ שטח הנקרא: המריה, והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:

(ג) וישכם קם מוקדם אברהם בבקר ויחבש את חמרו הכין אותו להליכה ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע ויכרות עצי עצים ל עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים:

(ד) ביום השלישי אברהם הולך שלושה ימים, ואז וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק:

(ה) ויאמר אברהם אל שני נעריו: שבו חכו לכם פה עם החמור ואני והנער יצחק (ומתוך כך שהכתוב מכנה את יצחק כאן בשם 'נער' - למדנו שלא היה קטן ולא היה מבוגר. אלא היה בערך בן 13-15) נלכה עד כה למקום ההוא על ההר ונשתחוה נתפלל ונשובה ונחזור אליכם:

(ו) ויקח אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש דבר שבאמצעותו מבעירים אש ואת המאכלת סכין שחיטה וילכו שניהם יחדו: אחד התלמידים שאל: מה שני הנערים הנשארים עם החמור יחשבו כשיראו שאברהם לא הולך להתפלל, אלא לוקח אתו עצים ואש! והסברנו, שכך היתה דרך עבודת ה'; בתפילה ובקרבן. (גם כאשר נח יצא מן התבה- בנה מזבח, וכאשר אברהם נכנס לארץ- בונה מזבח ומתפלל, וכד').

(ז) ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר: אבני! ויאמר אברהם: הנני בני. ויאמר יצחק: הנה האש והעצים ואיה והיכן השה לעלה? :

(ח) ויאמר אברהם: אלהים יראה לו יבחר לו את השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו כעת יצחק כבר אולי קצת מרגיש שאביו מתכוון לומר שהשה- הוא יצחק:

(ט) ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך ויסדר את העצים ויעקד ויקשור (ידיים ורגלים מאחורי הגב) את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים:

(י) וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו (הדגשנו בכיתה את הנקודה החשובה מאוד, שאברהם לא ידע את "סוף הסיפור" כפי שאנו יודעים, והוא באמת לקח את הסכין כדי לשחוט את בנו):

(יא) ויקרא אליו מלאך ידוד מן השמים ויאמר אברהם אברהם בחיפזון, כדי לעצרו ויאמר אברהם: הנני:

(יב) ויאמר אל תשלח ידך אל הנער לשחטו ואל תעש לו מאומה שום דבר כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה שומר מצוותיו ודברו ולא חשכת מנעת אפילו את בנך את יחידך ממני:

(יג) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אברהם רואה איל אחר ואחר כך ראה אותו נאחז נתפס בסבך בשיח או באילן בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת במקום בנו:

(יד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ידוד יראה שה' ראה שם את אברהם אשר יאמר היום בהר ידוד יראה שכל מי שיבוא להר הזה- ה' יראה אותו:

(טו) ויקרא מלאך ידוד אל אברהם שנית מן השמים:

(טז) ויאמר בי בעצמי נשבעתי נאם ידוד ה' נשבע בעצמו כביכול, ולכן מה שיאמר לקמן חייב להתקיים כי יען בגלל אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת מנעת את בנך את יחידך ממני:

(יז) כי בזכות זה ברך אברכך אני אברך אותך והרבה ארבה וארבה מאוד את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו בניך ינצחו במלחמות נגד האויבים, ויכבשו אותם:

(יח) והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב בעקבות, בגלל אשר שמעת בקלי:

(יט) וישב אברהם וכן יצחק אל נעריו שחכו כל אותו זמן עם החמור ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע: פ

(כ) ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם הוא כמו שרה, לעת זקנתה בניס לנחור אחיך:

(כא) את 1. עוץ בלרו הבן הגדול ואת 2. בוז אחיו ואת 3. קמואל אבי ארם:

(כב) ואת 4. כשד ואת 5. חזו ואת 6. פלדש ואת 7. ידלף ואת 8. בתואל:

(כג) ובתואל ילד את רבקה, שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם:

(כד) ופילגשו של נחור ושמה ראומה ותלד גם הוא את טבח ואת גחם ואת תחש ואת מעכה שה"כ 12 ילדים: ס

פרשת חיי שרה

פרק כ"ג

- (א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים סה"כ 127 שנים שני השנים של חיי שרה:
- (ב) ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען מה שרה עשתה בחברון? והרי למדנו בסוף הפרשה הקודמת שאברהם גר בבאר שבע! אלא, שכמה שנים לאחר העקידה, עברו מבאר שבע לחברון, ומידי פעם נסע אברהם לבאר שבע, ובאחת הפעמים שנסע לשם- שמע שמתה שרה בחברון. לכן: ויבא אברהם מבאר שבע לספד לשרה לעשות לה הספד (לספר מעשיה הטובים) ולבכתה ולבכות עליה:
- (ג) ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר:
- (ד) גר ותושב אנכי עמכם אני אינני תושב קבוע כאן ולא נולדתי כאן, לכן אין לי אחוזת קבר משלי. אז בבקשה מכם: תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני:
- (ה) ויענו בני חת את אברהם לאמר לו:
- (ו) שמענו תשמע לנו אדני האדון שלנו נשיא אלהים איש חשוב מאוד אתה בתוכנו ולכן במבחר קברינו בקברים הטובים ביותר, ששם קוברים את השרים קבר את מתך איש ממנו אף אחד מאתנו את קברו לא יכלה לא ימנע ממך מקבר מתך מלקבור את מתך:
- (ז) ויקם אברהם וישתחו ומשתחוה לעם הארץ לאנשי הארץ לבני חת והשתחוה- לאות תודה:
- (ח) וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם רצונכם לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי ותבקשו בשמי מ בעפרון בן צחר:
- (ט) ויתן לי את מערת המכפלה שהיתה כפולה; מערה לפנים ממערה אשר לו אשר בקצה של שדהו ואני מעוניין לקנות אותה ממנו בכסף מלא במחיר מלא יתננה לי בתוכם לקבר למקום שבו אוכל לקבור את מתי מלפני. הסברנו בכיתה, שבימים עברו קברו האנשים את מתיהם במערות קבורה, ולא כמו שקוברים היום:
- (י) ועפרון ישב בתוך בני חת עפרון שמע את דברי אברהם לבני חת, כי עפרון בעצמו היה שם, אך אברהם לא הכיר אותו בפניו ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לכל מי שבא בשער העיר- העוברים ושבבים לאמר:
- (יא) לא אדני, איני רוצה ממך כסף, שמעני שמע אתה אותי, השדה נתתי לך במתנה והמערה אשר בו לך נתתה במתנה לעיני בני עמי נתתה לך, קבר מתך:
- (יב) וישתחו אברהם לפני עם הארץ אברהם שוב משתחוה, והפעם כדי לתת כבוד ותודה לעפרון:
- (יג) וידבר אברהם אל עפרון באזני עם אנשי הארץ לאמר אך אם אתה לו הלואי שמעני בבקשה שמע לדברי נתתי כסף בתמורה ל השדה, קח ממני, ואקברה את מתי שמה:
- (יד) ויען עפרון את אברהם לאמר לו:
- (טו) אדני שמעני: ארץ חבל ארץ זה שווה ארבע מאת שקל כסף (מחיר גבוה מאוד) ביני ובינך מה הוא עשיתי לך "מחיר טוב", כי אנו חברים, ואת מתך קבר:
- (טז) וישמע אברהם אל עפרון למחיר שאמר לו וישקל אברהם שוקל במשקל את הכסף (שזה היה שוויו- על פי משקלו) אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר לא היו סתם מטבעות, אלא מטבעות חשובים:

(יז) ויקם שדה עפרון אשר בשדה ה מכפלה אשר לפני מצד מזרח ל ממרא, השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבלו תחומו סביב:

(יח) לאברהם למקנה שאברהם קנה אותם לעיני בני חת בכל באי שער עירו:

(יט) ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני מצד מזרח לשטח של ממרא הוא חברון בארץ כנען:

(כ) ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחזת לאזור קבר מאת בני חת: ס

פרק כד

(א) ואברהם זקן בא בימים הכוונה, שבאו עליו כבר ימים רבים והוא זקן וידוד ברח את אברהם בכל כגון: בירושת הארץ, בעושר, בבנים וכו':

(ב) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו המנהל את כל ענייניו שים נא ידך תחת ירכי כך נשבעו בימים עברו: בשלב זה הילדים קפצו ואמרו: זה אליעזר. הסברנו בכיתה שאמנם יכול להיות שזה רמוז בכתוב, שכן גם על אליעזר נאמר שהוא ניהל את "משק ביתו", אך הדגשנו שלא כתוב כאן שעבד זה היה אליעזר!!

(ג) ואשביעך ואני אשביע אותך בידוד אלהי השמים ואלהי הארץ ומהי השבועה? אשר לא תקח אשה לבני ליצחק מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן בתוכו. ומדוע? כי זרע כנען הוא מקולל; "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו":

(ד) כי אלא אל ארצי ואל מולדתי שהיא חרן תלך, ולקחת אשה משם לבני ליצחק:

(ה) ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה לא תרצה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת לארץ כנען ההשב אשיב האם אשיב את בנך יצחק אל הארץ אשר יצאת משם לחרן?:

(ו) ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה:

(ז) ידוד אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך המתחיל ביצחק (כמו שה' אמר לו: "כי ביצחק יקרא לך זרע") אתן את הארץ הזאת את ארץ כנען הוא ישלח מלאכו לפניך ה' יצליח דרכך ולקחת אשה לבני משם מחרן:

(ח) המשך דברי אברהם: ואם לא תאבה לא תרצה האשה ללכת אחריך, ונקית משבעתי זאת אין אתה חייב עוד להביא אשה ליצחק, רק את בני יצחק לא תשב שמה לחרן:

(ט) וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה:

(י) ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו אברהם וילך וכל טוב אדניו בידו (לשם מה היה צריך לקחת עמו דברים רבים כ"כ? אלא שיראו שאדונו הוא אדם מכובד ועשיר, וכך יש סיכויים גדולים יותר שהאשה תהיה מוכנה ללכת עם אדם זר לארץ כנען) ויקם וילך אל ארם נהרים זה שם הארץ ששכנה בין נהר הפרת והחדקל אל ה עיר חרן, שגר בה נחור: (וחרן היתה עיר בארץ ארם נהרים)

(יא) ויברך הגמלים הרכינם על ברכיהם כדי שיוכלו לשתות ולנוח מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב מעט לפני הערב לעת צאת השאבת לזמן שבו יצאו בנות העיר לשאוב מים מן הבאר: הסברנו בכיתה שלגמל יש שתי ברכיים בכל רגל.

(יב) פונה העבד בתפילה לה' ויאמר: ידוד אלהי אדני אברהם הקרה נא זמן נא לפני היום את האשה ליצחק ועשה חסד עם אדני אברהם:

(יג) הנה אנכי נצב עומד על ליד עין מעיין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:

(יד) והיה הנעץ אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אתה הכחת ייעדת לעבדך ליצחק ובה אדע ובאשה זו אדע כי עשית חסד עם אדני אברהם:

(לה) וידוד ברך את אדני אברהם מאד ויגדל עד שנהיה עשיר ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחת וגמלים וחמרים:

(לו) ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה ויתן לו אברהם ליצחק את כל אשר לו:

(לז) וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב בארצו:

(לח) אם לא אלא אל בית אבי תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני משם:

(לט) ואמר אל אדני: אלי לא תלך האשה אחרי?:

(מ) ויאמר אלי: ידוד אשר התהלכתי לפניו עבדתי אותו, הוא ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי:

(מא) אז תנקה מאלתי אז תהיה נקי משבועתי, הכוונה: שקיימת את שבועתך. ובמה קיימת? כי תבוא אל משפחתי. ואם לא יתנו לך אשה ליצחק והיית נקי מאלתי ואינך חייב עוד להביא אשה ליצחק:

(מב) ואבא היום אל העין המעיין ואמר: ידוד אלהי אדני אברהם אם ישך נא אם אתה רוצה שאהיה מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה בה:

(מג) אז הנה אנכי נצב עומד על ליד עין המים והיה העלמה הנערה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך:

(מד) ואמרה אלי גם אתה שתה וגם לגמליך אשאב מים, אז אדע כי הוא האשה אשר הכיח זימן ידוד לבן אדני:

(מה) אני טרם לפני ש אכלה אסיים לדבר אל לבי, והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה כתפה ותרד העינה למעיין ותשאב, ואמר אליה השקיני נא:

(מו) ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם גמליך אשקה, ואשת ואכן שתיתי וגם הגמלים השקתה:

(מז) ואשאל אתה ואמר בת מי את ותאמר בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלכה ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה: יש לשים לב שהעבד אומר כאן ששאל את רבקה למשפחתה ולאחר מכן נתן לה הנזם והצמידים, בעוד שבפועל- הסדר היה הפוך; קודם נתן הצמידים ורק לאחר הכן שאל אותה למשפחתה. והסברנו בכיתה שכשקרה המעשה, היה העבד בטוח שהיא האשה ליצחק (על פי הסימנים הקודמים; שנתנה לו ולגמלים לשתות) ולכן נתן לה מיד את הנזם והצמידים. אך כשסיפר זאת למשפחתה- לא הרגיש נעים לספר כך, שהרי יכולים היו לשאול אותו: מה פתאום נתת לה תכשיטים, והרי לא ידעת מי זאת? ולכן שינה את סדר הדברים בדבריו.

(מח) ואקד ואשתחוה לידוד השתחווייתי והודייתי לה' ואברך את ידוד אלהי אדני אברהם אשר הנחני הוליד אותי בדרך אמת בדרך הנכונה לקחת את בת אחי אדני לבנו של אדוני:

(מט) ועתה אם ישכם אתם רוצים עשים לעשות חסד ואמת את עם אדני הגידו לי, ואם לא אם אינכם רוצים לתת לבנו את רבקה- הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל לחפש אשה אחרת:

(נ) ויען לבן ובתואל ויאמרו מידוד יצא הדבר זוהי השגחת ה', ולכן לא נוכל דבר אליך רע או טוב אין זה משנה מה אנו חושבים, שהרי מה' יצא כל זאת:

(נא) הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ידוד:

(נב) ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו העבד ארצה לידוד:

(נג) ויוצא העבד כלי תכשיטים מ כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת פירות נתן לאחיה ולאמה:

(נד) ויאכלו וישתו הוא העבד והאנשים אשר עמו וילינו הלכו לישון ויקומו בבקר ויאמר העבד למשפחתה של רבקה שלחני לאדני לאברהם:

(נה) ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים שנה או עשור עשרה חודשים אחר ואחר כך תלך:

(נו) ויאמר אלהם אל תאחרו אתי אל תגרמו לי לחכות יותר ממה שצריך, שהרי וידוד הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני:

(נז) ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את פיה והיא תחליט:

(נח) ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה? ותאמר אלך: הזכרנו כאן את דברי המדרש ששואל: מדוע ענתה רבקה "אלך" ולא ענתה "כן"? ועונה המדרש- שאמרה רבקה: אלך, אפילו שאתם לא רוצים שאלך! (נט) וישלחו את רבקה אחתם ואת מנקהתה האשה שהניקה את רבקה כשהיתה קטנה ואת עבד אברהם ואת אנשיו: ומדוע שלחו אתה גם את מניקתה? הסברנו, שפעם המינקת היתה אשה חשובה מאוד, ולכן שלחו אתה את מניקתה כדי לכבד את רבקה.

(ס) ויברכו משפחתה של רבקה את רבקה ויאמרו לה אחתנו את הַי תהי לאלפי רבבה יצא ממך זרע רב ויירש זרעך את שער שנאיו זרעך ינצח במלחמות את שונאיו ויירש את אדמתו:

(סא) ותקם רבקה ונערתיה (הלכו אתה נערות נוספות מלוות) ותרכבנה על הגמלים שהביא העבד ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד את רבקה וילך:

(סב) ויצחק בא מבוא יצחק בא (חזר) מבואו (מהליכתו) אל באר לחי ראי והוא יושב גר בארץ הנגב:

(סג) ויצא יצחק לשוח לטייל בין השיחים בשדה לפנות לפני שיגיעה ערב, וישא עיניו וירא והנה גמלים באים:

(סד) ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק היא לא ידעה שזהו יצחק, אך התורה מספרת לנו שזהו יצחק ותפל ירדה מעל הגמל כי אין זה צנוע כ"כ שאשה תרכב על גמל בנוכחות אנשים זרים שאינם רוכבים על גמלים:

(סה) ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס כיסתה עצמה עוד יותר:

(סו) ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה:

(סז) ויבאה יצחק האהלה לאוהל שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו רבקה מלאה את חסרונו, ונחמה אותו על מות אמו: פ

פרק כה

(ה) ויתן אברהם את כל אשר לו את כל מה שיש לו ליצחק: (חוץ ממה שיכתב בפסוק הבא).

(ו) ולבני הפילגשים לבנים של הגר וקטורה אשר לאברהם נתן אברהם מתנת כבשים, עזים וכד' וישלחם גרש אותם מעל יצחק בנו רצה להראות בזה, שיצחק הוא בנו האמיתי והחשוב, ולכן הפריד אותם מיצחק, ואת יצחק השאיר, בעודנו כאשר היה יצחק חי, והוא שלח אותם קדמה לכיוון מזרח אל ארץ קדם:

(ז) ואלה ימי שני השנים של חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים:

(ח) ויגוע יצאה נשמתו וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע הכוונה- שבע ימים, זקן, ויאסף אל עמיו זהו ביטוי לאדם שנקבר באדמה- שהצטרף לקודמיו שנקברו גם הם באדמה:

(ט) ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה אל שדה עפרן בן צחר החתי אשר על פני מצד מזרח ל ממרא למקום שבו היה שטחו של ממרא האמורי:

(י) השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו:

(יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם ב באר לחי ראי: ס

(יב) ואלה תולדת הצאצאים של ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם:

(יג) ואלה שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם בְּכַר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם:

(יד) ומשמע ודומה ומשא:

(טו) חדד ותימא יטור נפיש וקדמה:

(טז) אלה הם בני ישמעאל ואלה שמתם שגרו בחצריהם במקומות פתוחים כחצר ובטירתם ואשר גרו במקומות מבוצרים כטירה שנים עשר נשיאם ראשי משפחות חשובות לאמתם לעמים שלהם: (ובאמת, כבר למדנו לעיל בפרק י"ז פסוק כ', שה' אומר לאברהם שמישמעאל יצאו 12 נשיאים).

(יז) ואלה שני השנים של חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל עמיו כנ"ל פסוק ח':

(יח) וישכנו גרו בני ישמעאל מחוילה עד שור אשר על פני ליד מצרים באכה לכיוון אשורה אשור על פני כל אחיו נפל נפוץ, נפל חלקו: פ

פרשת תולדות

הקדמה חשובה:

בפסוקים הקודמים למדנו שאברהם נפטר בגיל 175. בפסוקים שלפנינו כתוב שיצחק נשא את רבקה כאשר היה בן 40. ומכיוון שאברהם הוליד את יצחק כאשר היה בן 100 שנה- יוצא אפוא, שכאשר יצחק מתחתן- אברהם בן 140, והרי קודם כתוב שאברהם כבר נפטר!?! שאלה זו נשאלה בכיתה, והסברנו שהתורה רוצה לסיים לספר על אברהם ולהתמקד יותר על יצחק. לכן התורה מספרת מתי אברהם נפטר, וכעת "חוזרת אחורה" ומספרת על יצחק, כאשר למעשה אברהם עדיין בחיים.

(יט) ואלה תולדות קורות חייו של יצחק בן אברהם והדבר הראשון הוא: אברהם הוליד את יצחק:

(כ) ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן שדה ארם ונקראו "ארמים" מכיוון שגרו בארץ ארם נהריים אחות לבן הארמי לו לאשה:

(כא) ויעתר הפציר הרבה בתפילה יצחק לידוד לנכח בגלל מצבה של אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ידוד ה' שמע את תפילתו והתרצה לו ותהר רבקה אשתו:

(כב) ויתרצו זזו בחזקה הבנים בקרבה בתוכה ותאמר: אם כן אם כה גדול הוא צער ההריון למה זה אנכי מתפללת להריון? ותלך לדרש את ידוד לקבל תשובה מהנביאים שהיו אז- מדוע אני סובלת יותר משאר הנשים שבהריון?!

(כג) ויאמר ידוד לה ע"י הנביא שני גוים שני עמים יצאו משני הילדים אשר בבטןך ושני לאמים כנ"ל ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ אך אל תחשבי ששני בניך יאהבו אחד את השני, אלא כאשר אחד מהם יצליח- השני יפסיד, וכאשר השני יעלה- הראשון ירד. אבל- ורב הבן הגדול שלך יעבד את הבן ה צעיר שלך:

(כד) וימלאו ימיה ללדת הגיע הזמן שהיתה צריכה ללדת, ואכן והנה תומם הכוונה: תאומים בבטנה:

(כה) ויצא הראשון אדמוני אדום פלו כאדרת כמעיל מלא שער ויקראו האנשים שמו עשו:

(כו) ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב בקצה הרגל של עשו ויקרא יצחק את שמו יעקב על שם שאחז בעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם זאת אומרת, שרבקה היתה עקרה במשך 20 שנה (ואז אברהם היה בן 160):

(כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים מן הסתם ישב, למד, ורעה את צאן אביו:

(כח) ויאהב יצחק את עשו יותר מאת יעקב כי ציד בפיו הוא הביא ליצחק דברים מיוחדים לאכול ורבקה אהבת את יעקב גם מפני שהיה אדם פחות "גס" מעשו, וגם מפני שהנביא אמר לה קודם (בפסוק כ"ג) שהבן הגדול יעבוד את הקטן. אמרה רבקה לעצמה: זאת אומרת, שבני הקטן הוא משהו מיוחד, והוא יותר טוב מבני הגדול. לכן אהבה דווקא אותו:

(כט) ויזד ויבשל יעקב נזיד תבשיל, כעין מרק, ויבא עשו מן השדה והוא עיף, רעב וצמא:

(ל) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא שפוך לתוך גרוני מן התבשיל האדם הזה כי עיף אנכי על כן קרא שמו אדום: עמדנו בכיתה על נקודה חשובה; לא קוראים סתם כך לאדם על שם מאכל שאכל, וכאן רואים שקוראים לעשו בשם נוסף- אדום, ומדוע? כי אכל נזיד אדום! (וגם בגלל שהיה אדמוני) והסברנו בכיתה, שעשו היה מוכן למכור את בכורתו ליעקב בתמורה לנזיד זה, ולכן קראו לו בשם גנאי: "אדום", כאומרים: טפש שכמוך, בתמורה לנזיד מכרת בכורתך?!

(לא) ויאמר יעקב: אתה רוצה לאכול? אין בעיה, רק מכרה כיום כעת את בכרתך לי:

(לב) ויאמר עשו לעצמו הנה אנכי הולך למות הרי אני מסכן כל יום את חיי בכך שאני צד חיות, ואפילו אם לא אמות בזמן הקרוב, הרי בסופו של דבר אמות ולמה זה לי בכרה בשביל מה אני צריך אותה? ואמר עשו שהוא מוכן למכור את בכורתו:

(לג) ויאמר יעקב השבעה לי כיום כעת, וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב:

(לד) ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל עשו וישת ויקם וילך ויבז ביזה עשו את הבכרה: ס

פרק כו

(א) ויהי רעב בארץ מלבד חוץ מ הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה יצחק רצה ללכת למצרים כמו שעשה אביו בזמן הרעב, אך בגלל מה שה' יאמר לו בפסוק הבא- הולך לגור:

(ב) וירא אליו ידוד ויאמר אל תרד מצרימה שכן גור בארץ אשר אמר אליך כל פעם אני אומר לך היכן לגור:

(ג) ועתה, גור בארץ הזאת בארץ כנען בכלל, ובגרר בפרט ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל האלה והקמתי ואני מקיים ונשבע גם לך את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך:

(ד) והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצת האל והתברכו בזרעך כל גויי הארץ כשאחד ירצה לברך את חברו, יאמר לו: תהיה כיצחק:

(ה) עקב בעקבות אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו אמונתו מצותי כדוגמת הציווי "לך לך" חקותי החוקים שלי ותורתו המצוות המוטלות על בני נח:

(ו) וישב יצחק בגרר:

(ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו על אשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא פחד לאמר אשתי פן שמא יהרגני אנשי המקום על בגלל רבקה כי טובת מראה היא בדיוק כמו שהיה עם אברהם:

(ח) ויהי כי ארכו לו שם הימים לאחר זמן רב שכבר ישב שם וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון של ביתו וירא והנה יצחק מצחק מקל ראש עם רבקה, וזהו דבר שלא עושים עם מישהי שאינה אשתך את עם רבקה אשתו אז פתאום מבין אבימלך שרבקה איננה אחותו כפי שאמר, אלא אשתו!:

(ט) ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות עליה:

(י) ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו כמעט שכב התחתן אחד מ העם את עם אשתך והבאת עלינו אשם חטא גדול: אולי אבימלך כבר למד לקח ממה שקרה עם אברהם, ולמד לא להתעסק עם נשים שלא שלו, אך על כל פנים- כמעט אחד מהעם התחתן עם אשתך...

(יא) ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו לרעה- מות יומת:

(יב) ויזרע יצחק חטה בארץ והוא וימצא בשנה ההוא שערים כמות גדולה מאוד, הרבה מאוד מעבר לרגיל, ובכך ויברכהו ידוד: הסברנו בכיתה ש"שער" הכוונה "ערך". יצחק זרע חטה, ומצא כמות שהיתה שוות ערך לכמות פי מאה ממה שזרע.

(יג) ויגדל ויתעשר האיש יצחק וילך הלוד וגדל עד כי גדל העשיר מאד:

(יד) ויהי לו מקנה עדרים של צאן ומקנה בקר ועבדה רבה ועבדים רבים ויקנאו אתו בו פלשתים:

(טו) פסוק זה הוא הקדמה כדי שנבין את המתרחש בפסוקים שלאחריו וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום סתמו אותם פלשתים וימלאום עפר הם עשו זאת לאחר שאברהם נפטר (לקמן פס' י"ח):

(טז) ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת גדלת ממנו יותר מאתנו מאד:

(יז) וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם: ודווקא בנחל, כי יודע ששם יש סיכוי טוב יותר למצוא מים.

(יח) וישב יצחק ויחפר את בארות המים אשר חפרו העבדים של אברהם בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם, ויקרא יצחק להן לבארות אלו שמות כשמת אשר קרא להן אביו: ומדוע חופר יצחק בארות

אלו ולא חופר בארות חדשים לגמרי? משום שיודע שבבארות אלו וודאי היו מים, א"כ, גם כעת יהיו שם מים, מה שלא בטוח בבאר אחרת שיהיו שם מים.

תזכורת קצרה:

אנו נמצאים בשלב בו אבימלך מלך פלשתים מגרש את יצחק מגרר. יצחק הולך לגור בנחל גרר, וחופר שוב את הבארות שחפר אברהם אביו, וכסו אותן פלשתים אחרי מות אברהם. מלבד בארות אלו, חופר יצחק בארות נוספים שייכתבו מיד בפסוקים הבאים.

(יט) ויחפרו עבדי יצחק עוד באר אחרת, נוספת בנחל וימצאו שם בקרקעית הבאר באר מים חיים מה שנקרא: "מי תהום":

(כ) ויריבו רעי הצאן של גרר עם רעי הצאן של יצחק לאמר ואמרו רועי גרר: לנו שייכים המים מכיוון שזה היה בנחל גרר ויקרא יצחק שם הבאר עשק כי התעשקו עמו:

(כא) ויחפרו עבדי יצחק באר אחרת ויריבו הרועים גם עליה ויקרא שמה שְטִטְנָה:

(כב) ויעתק וילך משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר מסביר מדוע קרא לה כך: כי עתה הרחיב ידוד לנו ופרינו ועתה נוכל להתרבות בארץ:

(כג) ויעל יצחק משם מנחל גרר לבאר שבע: לאחר שישב יצחק בנחל גרר וחפר את הבארות, רוצה להרחיב מקום ישיבתו, ועולה לבאר שבע.

(כד) וירא אליו ידוד בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי וברכתיך והרביתי את זרעך בעבור בשביל ובזכות אברהם עבדי: וממה יצחק עלול לפחד שה' אומר לו: "אל תירא!" אולי מכך ששוב יבואו רועי גרר ויריבו אתו וכד'.

(כה) ויבן שם יצחק מזבח ויקרא ויתפלל בשם ידוד ויט ויפרוש שם את אהלו ויכרו ויחפרו גם שם עבדי יצחק באר אך על קיומה של באר זו- יצחק לא יודע כרגע, וכפי שנראה לקמן:

(כו) ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו מקורביו של אבימלך ופיכל שר צבאו:

(כז) ויאמר אלהם יצחק: מדוע באתם אלי והרי אתם שנאתם אתי ותשלחוני וגרשתם אותי מאתכם: שאמרתם לי: "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד" (לעיל כ"ו ט"ז)

(כח) ויאמרו ראו ראינו כי היה ידוד עמך ושה' הצליח דרכך ונאמר תהי תהיה נא אלה שבועה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: ומהי הברית?

(כט) אם תעשה עמנו רעה אל תעשה עמנו רעה כאשר כמו שאנו לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב וגם ונשלחך בשלום, ולכן אל תעשה עמנו רעה, כי גם אנו עשינו עמך רק טוב (באמת?!). אם באמת לא תעשה עמנו רעה, אז- אתה עתה עכשיו תהיה ברוך ידוד:

(ל) יצחק מסכים ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:

(לא) וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו ובכך כרתו את הברית וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום:

(לב) ויהי ביום ההוא לאחר שהלכו אבימלך וחבריו ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על אדות על דבר הבאר אשר חפרו שהרי לעיל בפס' כ"ה כתוב שעבדי יצחק חופרים באר, וכעת הם באים ומספרים לו על כך ויאמרו לו מצאנו מים:

(לג) ויקרא אתה את שם הבאר שבעה, על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה: ס והרי למדנו כבר שאברהם קרא למקום באר שבע "כי שם נשבעו שניהם" (אברהם ואבימלך)!! אז מה פתאום כתוב כאן "על כן שם העיר" וכו'!! אלא שכעת היתה סיבה נוספת לקרוא לעיר בשם זה.

(לד) ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילן החתי: הזכרנו בכיתה שגם יצחק (אביו של עשו) התחתן בגיל 40.

(לה) ותהיין מרת רוח אי שביעות רצון ליצחק ולרבקה מנישואיו של עשו עם נשים אלה, ואולי בגלל שהיו מארץ כנען ולא מחרן: ס

פרק כז

(א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת יצחק כבר לא רואה טוב ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני:

(ב) ויאמר יצחק לעשו הנה נא זקנתי ולא ידעתי מתי הוא יום מותי:

(ג) ועתה שא קח נא כליך כלי הציד שלך, שהם: תליך התיק שאתה תולה על הגב, ובו אתה שם את החצים שלך וקשתך את הקשת שלך וצא השדה וצודה לי ציד:

(ד) ועשה לי מטעמים אוכל טעים כאשר כמו שאהבתי והביאה לי ואכלה בעבור כדי שאשמח מאוד, ומתוך שמחתי תברכך נפשי בטרם לפני שאמות:

(ה) ורבקה שמעת בדבר כשדיבר יצחק אל עשו בנו, וילך עשו השדה לצוד ציד להביא לאביו לאכול:

(ו) ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר ואמרה לו כך: הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר ואומר לו::

(ז) הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני ידוד לפני מותי:

(ח) ועתה ועכשיו בני שמע בקלי כאשר למה שאני מצוה אתך אומרת לך לעשות:

(ט) לך נא אל עדר הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טבים בריאים ושמנים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר כמו שהוא אהב:

(י) והבאת לאביך ואכל בעבך כדי ש אשר יברכך לפני מותו:

(יא) ויאמר יעקב אל רבקה אמו: אבל אמא, הן הרי עשו אחי איש שער יש לו מלא שער ואנכי איש חלק:

(יב) אולי ימשני ימשש אותי אבי (מכיוון שאינו רואה טוב) ואז הוא יגלה שאינני עשו והייתי בעיניו כמתענת כרמאי, ואז והבאתי עלי קללה ולא ברכה הוא יקלל אותי ולא יברך אותי!:

(יג) ותאמר לו אמו: עלי קללתך בני סמוך עלי. אם הוא יקלל אותך- הקללות הן עלי אך אבל שמע בקלי ולך קח לי שני גדיי עזים טובים:

(יד) וילך יעקב ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו:

(טו) וכדי שיצחק באמת לא יזהה את יעקב ע"פ מישוש- ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל את בגדי החמדת אלו הבגדים הנקיים והיפים אשר אתה אצלה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן: (יש לזכור שכשמדברים על יעקב "בנה הקטן"- הרי הוא כבר לפחות בן 40, שהרי הוא אחיו של עשו ועשו כבר בן 40 שנה).

(טז) ואת עלת גדיי העזים שהביא יעקב הלבישה על ידיו של יעקב ועל חלקת צואריו על צוארו:

(יז) ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה:

(יח) ויבא יעקב אל אביו ויאמר אבי ויאמר יצחק הנני מי אתה בני:

(יט) ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי וצדתי ציד קום נא לשון הכנה. תתכונן לארוחה ושב וואכלה מציד ממה שצדתי לך בעבור תברכני נפשך: יעקב ידע שמגיעות לו הברכות מכיוון שהוא הבכור, וכפי שגם נראה לקמן (בפס' ל"ג, ובפרק הבא פסוקים ג'ד') יצחק מברך את יעקב במודע. ומלבד כל זאת, הרי רבקה אמרה לו לעשות כן.

(כ) ויאמר יצחק אל בנו מה זה מה קרה שמהרת למצא בני הרי בדרך כלל לוקח לך יותר זמן למצוא ציד משובח ויאמר יעקב כי הקרה זימן ידוד אלהיך לפני מהר מן הרגיל:

(כא) ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא התקרב נא אלי ואמשך ואמשש אותך בני, אני רוצה לבדוק האם האתה זה בני עשו אם לא:

(כב) ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו, ויאמר יצחק לעצמו: הקל זהו הקול של יעקב והידיים הם ידי עשו
שעירות:

(כג) ולא הכירו יצחק כי היו ידיו של יעקב כידי עשו אחיו שערות, ויברכהו יצחק:

(כד) ויאמר יצחק: אתה זה בני עשו? ויאמר יעקב: אני:

(כה) ויאמר יצחק: הגשה לי ואכלה מציד בני למען כדי שתברכך נפשי, ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת:

(כו) ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני תן לי נשיקה:

(כז) ויגש וישק לו וירח יצחק את ריח בגדיו של יעקב ויברכהו, ויאמר יצחק לעצמו: ראה ריח בני הריח הנודף

ממנו הוא כריח שדה ואלו הם באמת הבגדים של עשו, שהיה איש שדה, אשר ברכו ידוד:

(כח) וכעת לברכה (ליד כל ברכה אכתוב מספר): ויתן לך האלהים 1. מטל השמים יהיה לך גשם 2. ומשמני הארץ

ויהיו לך חלקי ארץ פוריים וטובים 3. ורוב והרבה דגן תבואת השדה 4. ותירש יין:

(כט) 5. יעבדוך עמים העמים יהיו עבדים שלך 6. וישתחוו לך לאמים כנ"ל 7. הנה היה גביר אדון לאחיך 8. וישתחוו

לך בני אמך 9. ארריך מי שיקלל אותך יהיה ארור מקולל 10. ומברכך ומי שיברך אותך יהיה ברוך:

(ל) ויהי כאשר כלה סיים יצחק לברך את יעקב והי אך רק יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא

מצידו:

(לא) ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו: יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבור תברכני נפשך: שמנו לב,

שיעקב מבקש מיצחק בלשון עדינה: "קום נא", בעוד שעשו אומר "יקם אבי", ולמדנו מכך, שאנו, בניו של יעקב,

צריכים לשמור על דיבור נאות ועל לשון נקיה.

(לב) ויאמר לו יצחק אביו: מי אתה? ויאמר אני בנך בכרך עשו:

(לג) ויחרד ויפחד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר אם כן, מי אפוא מי הוא זה ואיפה הוא הוא הצד ציד ויבא לי

ואכל מכל מה שהכין לי בטרם לפני ש תבוא ואברכהו, גם ברוך יהיה כאן אנו רואים שיצחק באמת מסכים לברכות

שבירך קודם לכן את יעקב למרות שזה היה "בטעות" ובמרמה, ואומר" גם ברוך יהיה"!!:

(לד) כשמע כאשר שמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי:

(לה) ויאמר יצחק: בא אחיך במרמה ויקח ברכתך:

(לו) ויאמר עשו הכי שמא בגלל זה קרא שמו יעקב, משום שויעקבני הצליח לרמות אותי זה כבר פעמים; את

בכרתי לקח והנה עתה לקח גם את ברכתי! ויאמר עשו ליצחק: הלא הרי ודאי אצלת השארת גם לי ברכה:

(לז) ויען יצחק ויאמר לעשו: תראה עשו במה ברכתי אותו: הן הנה גביר אדון שמתיו לך עליך ואת כל אחיו נתתי

לו לעבדים ודגן ותירש סמכתיו חזקתיו ועזרתיו ברוב דגן ותירוש ולכה ולך אפוא מה אעשה בני במה אברך

אותך?:

(לח) ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי!! כלום יש לך ברכה אחת בלבד?! ברכני גם אני תברך גם אותי

אבי! וישא עשו קלו ויבך:

(לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ תהיה לך ארץ פוריה יהיה מושבך המקום שתשב בו ומטל

השמים מעל יהיה לך גשם:

(מ) ועל חרבך תחיה אתה תנצח במלחמות ואת אחיך תעבד (זו ברכה! שיהיה עבד ליעקב!) והיה כאשר תריד

הזכרנו כאן את המדרש שכאשר בני ישראל מורדים בה' ולא מקיימים מצוותיו- אז אין עשו מחויב להיות עבד

ליעקב ואז ממילא ילחם ביעקב וינצחו, שכן יצחק מברכו: "על חרבך תחיה". ופרקת תוריד את עלו ממשלתו (כמו

עול שנמצא על הבהמה ולא נותן לה להיות חופשיה) מעל צוארך:

(מא) וישטם וישנא עשו את יעקב על בגלל הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי אחכה עד

שאבא ימות, ולאחר שיגמרו ימי האבל- ואהרגה את יעקב אחי: ראינו, שמצד אחד עשו מאוד מכבד את אביו בכך

שמביא לו ציד וכן עשו לא רוצה להרוג את יעקב כאשר אביו בחיים כדי לא לגרום צער לאביו. ומצד שני שנאתו ליעקב היא כה גדולה, עד שכבר חושב על מותו של אביו, שלאחר שאביו ימות- יהרוג את אחיו.

(מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל מה שעשו חשב בלבו- להרוג את יעקב ותשלח שליח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך נחמתו היחידה תהיה בכך שיבוא להרגך:

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה לחרן:

(מד) וישבת עמו ימים אחדים כמה ימים עד אשר תשוב ותדעך חמת כעס אחיך:

(מה) עד שוב אף כעס אחיך ממך עליך, ושכח עשו את אשר עשית לו, ואז, לאחר שעשו כבר ישכח מכל הענין ושלחתי אליך שליח ולקחתיך משם מחרן. למה אשכל למה אהיה 'אם שכולה' גם שניכם יום אחד שהרי אם לא תברח, יבוא עשו להרגך, ובמלחמה שניכם עלולים למות:

(מו) כעת רבקה מחפשת "תרוץ" מה לומר ליצחק כדי שגם הוא ידע שיעקב צריך ללכת למקום אחר, ואומרת לו: ותאמר רבקה אל יצחק קצתי מאסתי בחיי מפני בגלל מעשיהם של בנות חת הנשים של עשו. אם לקח גם יעקב אשה מבנות חת כאלה כמו הנשים של עשו מבנות הארץ מבנות ארץ כנען, למה לי חיים אין לי בשביל מה לחיות:

פרק כח

(א) ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו מצווה עליו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען:

(ב) אלא, קום לך פדנה לפדן ארם ביתה לבית בתואל אבי אמך, וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:

(ג) ואל שדי ה' יברך אתך ויפרך ויתן לך 'פירות' (ילדים) וירבך והרבה (ילדים) והיית לקהל עמים יצאו ממך שבטים:

(ד) ויתן לך אלהים את ברכת אברהם את כל מה שבירך את אברהם לך ולזרעך אתך, כאשר חלק מהברכה היה: לרשתך לקבל בירושה את ארץ מגריך שאתה גר בה אשר נתן אלהים לאברהם:

(ה) וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:

(ו) וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב שוב, בנוסף על ברכתו הקודמת ושלח יצחק אתו את יעקב פדנה ארם לקחת לו משם אשה, בברכו אתו וכאשר ברך אותו ויצו צוה עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען:

(ז) ועשו רואה גם ש וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם:

(ח) וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו:

(ט) וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות שהיה בכורו של ישמעאל על כתוספת לנשיו שכבר היו לו, לו לאשה: ס

פרשת ויצא

(י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה כמצוות אביו ואמו:

(יא) ויפגע ויפגוש, הגיע במקום למקום מסוים בדרך וילן וישן שם כי בא השמש שקעה השמש ויקח יעקב, אחת מאבני המקום וישם מראשיתו מתחת לראשו וישכב במקום ההוא:

(יב) ויחלם והנה סלם מצב עומד ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו:

(יג) והנה ידוד נצב עומד עליו לידו ויאמר: אני ידוד אלהי אברהם אביך למרות שאברהם היה סבו של יעקב (ולא אביו)- פעמים רבות התורה קוראת לסבא- אבא, ובבחינת: "בני בנים הרי הם כבנים" ואלהי יצחק, כל הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך:

(יד) והיה זרעך רב כעפר הארץ ופרצת ותתרבה ימה מערבה וקדמה מזרחה וצפנה ונגבה דרומה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך כל העמים יתברכו בזכותך ובזכות זרעך: נתנו בכיתה ממש דוגמאות לכך עד ימינו: חלק גדול מהממציאים המצאות וכד' בעולם היו והנם יהודים, לכל מקום שהיהודים הגיעו- אותו מקום פרח, והיהודים השיגו משרות חשובות וכד'.

(טו) כאן ה' מבטיח ליעקב שישמור עליו וכו'. ויעקב נצרך להבטחה זו, שהרי בורח הוא מעשו, והולך הוא למקום שאינו מכיר. והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתוך וגם אחזיר אותך אל האדמה הזאת כי שהרי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך שאתן לזרעך את הארץ וכו'. (ואין הכוונה שלאחר מכן יעזוב אותו...):

(טז) וייקץ ויתעורר יעקב משנתו ויאמר אכן יש ידוד ה' שורה במקום הזה ואנכי לא ידעתי:

(יז) ויירא ויפחד ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם הכוונה: זהו בית אלהים מקום שבו ראוי לעבוד את ה' ביתר שאת וזה שער השמים מקום שבו מתקבלות התפילות יותר ברצון, שהרי ה' שורה כאן במיוחד:

(יח) אמנם יעקב כבר הקיץ משנתו, אך לא יכול היה ממש לקום ולהסתובב בחושך, לכן חיכה עד אור הבוקר, ואז: וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשיתו מתחת לראשו וישם והקים אתה מצבה בשונה ממזבח, שמורכב מאבנים רבות, מצבה הנה אבן אחת ויצק שמן על ראשה אולי כדי שיוכל לזהות את המקום בנקל בפעם אחרת (ועיין גם ב"תורות הילדים"):

(יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל זוהי אותה בית אל שבימי אברהם, ואצל אברהם קרא לה הכתוב כבר בשם זה על שם סופה ואולם אך לזו שם העיר לראשונה:

(כ) וידר יעקב נדר לאמר ואומר: אם באמת יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך לחרן ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש שאלו הם הצרכים הבסיסיים ביותר של האדם:

(כא) ושבתני בשלום אל בית אבי אז והיה ידוד לי לאלהים אעבוד אותו ביתר שאת:

(כב) והאבן הזאת אשר שמתה הקמתי למצבה יהיה בית אלהים שבמקום הזה אעבוד את ה' ביתר שאת וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אתן לך מעשר. אם ע"י צדקה, אם ע"י קרבן וכו':

פרק כט

(א) וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם לכיוון צפון מזרח, לאזור חרן:

(ב) וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים יושבים עליה לידה, ומדוע יושבים דווקא שם? כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים. א"כ, מדוע הצאן יושב ליד הבאר ואינו שותה ממנה? כי והאבן גדלה על פי הבאר ולא ניתן להזיזה:

- (ג) ואיך אפשר בכל זאת להזיזה? ונאספו כש?אספו שמה כל העדרים עם רועיהם וגללו ויורידו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן ולאחר מכן והשיבו את האבן על פי הבאר למקמה:
- (ד) ויאמר להם יעקב לרועי הצאן: אחי, מאין אתם? ויאמרו מחרן אנחנו:
- (ה) ויאמר להם הידעתם האם אתם מכירים את לבן בן נחור? ויאמרו ידענו:
- (ו) ויאמר להם השלום לו האם הוא חש בטוב? ויאמרו: שלום וגם והנה רחל בתו באה עומדת לבוא עם הצאן של אביה:
- (ז) ויאמר יעקב: הן הנה עוד היום גדול ויש עוד זמן רב לרעות את הצאן, לא עת זה אינו זמן האסף המקנה לאסוף את הצאן, ולכן: השקו הצאן מן הבאר ולכו רעו ותמשיכו לרעות:
- (ח) ויאמרו הרועים: לא נוכל להשקות את הצאן עד אשר יאספו כל העדרים עם רועיהם וגללו את האבן יחדיו מעל פי הבאר והשקינו הצאן כי האבן כבדה ואיננו מסוגלים לגלול אותה לבדנו:
- (ט) עודנו מדבר עמם ורחל באה הגיעה כבר עם הצאן אשר לאביה כי רעה הוא:
- (י) ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אח של אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל ויסיר לבדו את האבן מעל פי הבאר וישק וישקה את צאן לבן אחי אמו:
- (יא) וישק יעקב לרחל נתן לרחל נשיקה וישא את קלו ויבך מרוב התרגשות, שהרי זוהי הפעם הראשונה שראה את בת דודו:
- (יב) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא מאותה משפחה וכי בן רבקה הוא ותרץ רחל ותגד לאביה ללבן: נזכרנו בכיתה גם ברבקה שרצה הביתה, "ותגד לבית אמה" בראותה את עבד אברהם.
- (יג) ויהי כשמע לבן את שמע השמועה שהגיע לאזור יעקב בן אחתו וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו ויספר יעקב ללבן את כל הדברים האלה שהוא בורח מאחיו, ומדוע בורח וכו':
- (יד) ויאמר לו לבן אך רק עצמי ובשרי אתה הרי אתה חלק ממני, וודאי שתשב עמי! וישב עמו חדש ימים ובזמן זה יעקב עבד אצל לבן:
- (טו) ויאמר לבן ליעקב: הכי וכי בגלל ש אחי אתה, אז ועבדתני חנם?! תעבוד אותי בחנם?! אלא הגידה לי מה משכרתך מה המשכורת שלך, מה אתה רוצה בתמורה לעבודתך?:
- (טז) וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל:
- (יז) ועיני לאה רכות עדינות ויפות ורחל אבל רחל היתה כולה יפת תאר ויפת מראה:
- (יח) ויאהב יעקב את רחל, ויאמר יעקב ללבן: אעבדך שבע שנים בשביל שתתן לי את רחל בתך הקטנה לאשה:
- (יט) ויאמר לבן טוב עדיף תתי שאתן אותה לך שאתה ממשפחתי, מתתי מאשר שאתן אותה לאיש אחר, ולכן שבה עמדי:
- (כ) ויעבד יעקב בשביל רחל שבע שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה בגלל שכ"כ אהב אותה:
- (כא) ויאמר יעקב אל לבן בסוף שבע השנים הבה את אשתי כי מלאו סיימתי ימי את ימי העבודה שלי ואבואה אליה ואתחתן אתה:
- (כב) ויאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה לקמן נראה שמשתה זה ארך שבעה ימים:
- (כג) ויהי בערב הראשון של המשתה ויקח את לאה בתו ויבא אותה אליו ויבא אליה יעקב התחתן אתה:
- (כד) ויתן לבן לה את זלפה שפחתו ללאה בתו כדי שתהיה לה שפחה:
- (כה) ויהי בבקר ופתאום יעקב שם לב והנה הוא לאה (קודם לכן לא שם לב גם בגלל שהיה חושך, ואולי גם בגלל ששתה יין במשתה ושמה) ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא בשביל רחל עבדתי עמך ולמה רמיתני!?:
- (כו) ויאמר לבן לא יעשה כן במקומנו אין מנהג מקומנו כך, לתת את הבת הצעירה לפני הבכירה:
- (כז) אתה רוצה גם את רחל? אין שום בעיה! אך קודם כל: מלא שבע זאת תסיים את שבוע המשתה של לאה, ואחר כך ונתנה ואתן לך גם את זאת את רחל- אך לא "בחנם", אלא בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות:

(כח) ויעש יעקב כן וימלא שבע זאת סיים יעקב את שבוע המשתה ויתן לו את רחל בתו לו לאשה בסוף שבוע זה:

(כט) ויתן לבן לרחל בתו את בלהה שפחתו לה לשפחה:

(ל) ויבא ויתחתן גם אל עם רחל ויאהב גם את רחל מלאה הכוונה: יותר מלאה ויעבד עמו לאחר שנתן לו את רחל

עוד שבע שנים אחרות:

(לא) וירא ידוד כי שנואה לאה אין הכוונה שיעקב שונא את לאה, ח"ו, אלא שיחסית לרחל- שאותה יעקב כ"כ

אוהב- התורה קוראת ללאה: "שנואה" ויפתח ה' את רחמה של לאה ורחל עקרה ולא מולידה:

(לב) ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן ומדוע? כי אמרה כי ראה ידוד בעניי שבעלי לא כ"כ אוהב אותי כי עתה

לאחר שילדתי לו בן יאהבני אישי בעלי:

(לג) ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ידוד כי עדיין שנואה אנכי ויתן לי גם את הבן הזה ותקרא שמו שמעון:

(לד) ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוח ילך אישי בעלי אלי איתי כי ילדתי לו כבר שלשה בנים על כן קרא

יעקב את שמו לוי:

(לה) ותהר עוד ותלד בן ותאמר כבר "התייאשתי" מיעקב, ולכן הפעם אודה את ידוד לבדי, ואיני מצפה מיעקב

לשום דבר על כן קראה שמו יהודה "מלשון להודות) ותעמד מלדת ותעצור מללדת:

פרק ל

(א) ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה תן לי בנים ואם אין מתה אנכי אין לי

בשביל מה לחיות!:

(ב) ויחר אף ויכעס יעקב ב על רחל ויאמר התחת וכי במקום אלהים אנכי אשר מנע ממך לא נתן לך פרי בטן!:

(ג) ותאמר רחל יש לי רעיון: הנה אמתני בלהה בא אליה התחתן אתה ותלד על ברכי הכוונה: שמכיוון שהיא

שפחתי, הילד שתלד יחשב שהוא ילדי שלי ואבנה אבנה את ביתי גם אנכי ממנה:

(ד) ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה ויבא אליה יעקב:

(ה) ותהר בלהה ותלד ליעקב בן:

(ו) ותאמר רחל דנני אלהים הוציא ה' את משפטי ודיני לאור. סוף סוף גם לי יש בן וגם שמע בקלי בקול תפילתי

ויתן לי בן על כן קראה שמו דן:

(ז) ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני (בן שני מבלהה, אך בן שישי סה"כ) ליעקב:

(ח) ותאמר רחל נפתולי אלהים נפתלתי התפללתי רבות על בן זה, עם אחתי גם יכלתי כעת, לאחר לידת בן זה, אני

יכולה לעמוד "כנגד" אחותי, אני יכולה לה, כי גם לי יש כעת כבר שני בנים ותקרא שמו נפתלי:

(ט) ותרא לאה כי עמדה עצרה (לאה) מלדת ותקח את זלפה שפחתה ותתן אתה ליעקב לאשה כי אמרה לעצמה:

אני רוצה ילדים נוספים מיעקב, ואם אני כרגע לא יכולה ללדת- אתן את שפחתי ליעקב, כמו שרחל עשתה:

(י) ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן:

(יא) ותאמר לאה בא גד מזל ותקרא את שמו גד:

(יב) ותלד זלפה שפחת לאה בן שני (בן שני מזלפה, אך בן שמיני סה"כ) ליעקב:

(יג) ותאמר לאה באשרי אני מאושרת כעת כי אשרוני בנות הנשים אמרו לי "אשריך" שיש לך כבר ארבעה בנים

משלך ועוד שנים משפחתך ותקרא את שמו אשר:

(יד) וילך ראובן בימי קציר חטים בימים שקוצרים בהם את החיטים מהשדה וימצא דודאים פירות עם פריחה יפה,

אשר יש בהם סגולה (תכונה) מיוחדת, אשר אשה שאוכלת מהם מסוגלת להכנס להריון בשדה ויבא אתם אל לאה

אמו כדי שתאכל מהם, שהרי לאה "עמדה מלדת" ותאמר רחל אל לאה תני נא לי (חלק) מדודאי בנך כי גם רחל

בעצמה השתוקקה ללדת:

(טו) ותאמר לה המעט לא מספיק מה ש קחתך לקחת את אישי יעקב, והוא אוהב אותך מאוד, והוא גר כמעט רק אֶתְךָ, כעת את גם רוצה ולקחת גם את דודאי בני! ותאמר רחל לכן ישכב עמך יעקב הלילה תחת בתמורה לדודאי בנך שתנני לי: דברנו בכיתה על כך שלהיות במחיצתו של צדיק אפילו לילה אחד זוהי זכות גדולה מאוד, עד כדי כך שכתוב במדרש שבגלל שרחל "זלזלה" במשכבו של אותו צדיק- לא זכתה להקבר עמו במערת המכפלה! מצד שני, הבנו מאוד ללבה של רחל, שהיתה מוכנה לעשות הכל, ואפילו "לתת" את יעקב ללילה אחד, ובפרט שתוכל להרות ממנו.

(טז) ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי סתם כך הלך יעקב לרחל כי שכר שכרתוך שכרתי אותך בדודאי בני וישכב עמה בלילה הוא ההוא:

(יז) וישמע אלהים אל לאה אל רצונה ותפילתה של לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי מלאה, אך תשיעי בסה"כ: (יח) ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר נתתי את שפחתי זלפה לאישי כי מן הסתם זה לא היה קל ללאה לתת את שפחתה ליעקב, וזהו מעשה של חוסר ברירה. ומכיון שנתנה- אזי קבלה שכר על כך, ותקרא שמו יששכר: (יט) ותהר עוד לאה ותלד בן ששי ליעקב מלאה, אך עשירי בסה"כ:

(כ) ותאמר לאה זבדני חלק לי אלהים אתי לי זבד טוב חלק טוב הפעם יזבלני יהיה חלקו של אישי איתי כי ילדתי לו כבר ששה בנים ותקרא את שמו זבלון: (כא) ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה:

(כב) ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה לתפילותיה הרבות אלהים ויפתח את רחמה: ניתן לשאול את הילדים בבית על מי עוד כתוב שה' זכר אותנו? (התשובה: את נח)

(כג) ותהר ותלד בן ותאמר רחל אסף כיסה אלהים את חרפתי שלהיות אשה ללא ילדים זה מאוד לא נעים, ובמיוחד שלנשים האחרות יש:

(כד) ותקרא את שמו יוסף לאמר ומסבירה את מהות שמו: יוסף ידוד לי בן אחר:

(כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף באותו זמן נגמרו שבע השנים הנוספות שעבד יעקב את לבן בשביל רחל, וכעת: ויאמר יעקב אל לבן שלחני שלח אותי ואלכה ואלך אל מקומי ולארצי:

(כו) תנה תן לי את נשי הנשים שלי, כולל שפחותיהן ואת ילדי אשר עבדתי אתך בהן בשביל נשי ואלכה כי שהרי אתה ידעת את טיב עבדתי אשר עבדתיך וכעת רצוני ללכת:

(כז) לבן אינו רוצה לשלוח את יעקב ומסביר מדוע: ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי חן בעיניך נחשתי שמתי לב ש ויברכני ידוד בגללך ה' ברך אותי בגללך:

(כח) ויאמר לבן: יש לי רעיון כביר; עד עתה עבדת אותי בתמורה לשתי בנותי (הלא הם נשיך), ומעתה: נקבה שכרך עלי ואתנה תאמר לי כמה שכר אתה רוצה, ואתן לך. מהיום תעבוד אותי בשכר מלא:

(כט) ויאמר אליו יעקב: אתה ידעת את אשר עבדתיך כמה שעבדתי אותך ביושר ובהגינות ואת אשר היה מצב מקנך הצאן והבקר אתי וממשיך יעקב ומפרט מה היה מצבו של צאן לבן:

(ל) כי מעט הצאן אשר היה לך לפני לפני שהגעתי לכאן, וכעת: ויפרץ לרב יש לך כבר הרבה צאן ויברך ידוד אתך לרגלי ה' בירך אותך מאז שרגלי דרכה אצלך בבית ועתה מתי אעשה אפרנס גם אנכי ל את ביתי מתי אהיה עצמאי?:

(לא) ויאמר לבן (הוא שוב מנסה לשכנע את יעקב להשאר): מה אתן לך? תאמר לי מה השכר שאתה רוצה? ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אלא אם תעשה לי הדבר הזה, אני מעוניין אשובה לשוב וארעה את צאנך ואשמר עליו: וממשיך ואומר:

(לב) אעבר אלך ואסתכל בכל צאנך היום הסר הוצא משם מהצאן כל שה נקד בעל כתמים על עורו וטלוא בעל כתמים ארוכים (זה נראה יותר כמו פסים) וכל שה בצבע חום בכשבים בכבשים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי ומפרט יעקב מה יהיה "שכרו" על כך שימשיך לרעות את צאן לבן:

(לג) וענתה בי צדקתי ביום מחר לאחר תקופה מסוימת **כי תבוא על שכרי לפניך** ומהו השכר? הרי אתה תקח ממני את כל העזים הנקודות והטלואות וכו', וא"כ ישארו לי עזים שחורות בלבד. א"כ, מעתה: **כל אשר איננו נקד וטלוא בעזים וחום בכשבים גנוב הוא אתי** כל עז שתצא כעת נקודה או טלואה- שייכת לי. אך כל עז שאיננה כאת- הרי היא כמו גנובה אצלי ובעצם שייכת לך:

(לד) ויאמר לבן הן אני מסכים למה שהצעת, לו הלוואי ש יהי כדברך:

(לה) ויסר לבן ביום ההוא את התישים העקדים עז בעלת כתמים בעקבי הרגלים והטלאים ואת כל העזים הנקודות והטלואות וכן גם את כל אשר כתם לבן בו דהיינו: לבן לקח אפילו את העזים בעלות כתמים מעטים לבנים (שהרי רוב העזים שחורות הן), וגם אותם הסיר מהצאן, והסיר גם את **וכל חום בכשבים, ויתן ביד בניו** של לבן: לבן השאיר ליעקב עזים שחורות בלבד. מה יעשה יעקב כעת? איך יצליח שעז שחורה תמליט עז נקודה, טלואה או עקודה? הרי עז שחורה ממליטה עז שחורה!?

(לו) וישם לבן דרך מרחק של שלשת ימים בינו ובין יעקב כדי שלא יתערבב צאן לבן (הנקודים העקודים והטלואים) עם צאן יעקב (ששייך בעצם גם כן ללבן, ונמצא אצל יעקב רק בהשאלה; "גנוב הוא אתי") **ויעקב רעה את צאן לבן הנותרת** את מה שלבן השאיר לו (העזים השחורות):

(לז) ויקח לו יעקב שלושה סוגי ענפים: מקל לבנה לח מעט רטוב ולוז **וערמון, ויפצל ויחתוך בהן פצלות לבנות** חתכים לבנים, כי כאשר חתך את המקלות **מחשף נתגלה הצבע הלבן אשר על המקלות:** וכך היו ליעקב מקלות עם "כתמים".

(לח) ויצג העמיד והראה את המקלות אשר פצל חתך ברהטים בשקתות המים היכן שהצאן שותה, כדי ש **אשר תבאן הצאן לשתות** אז מקלות אלו יהיו **לנכח** ממול הצאן **וְיַחְמְנָה** ויכנסו להריון **בבאן לשתות:** תקופת הייחום זוהי התקופה בה הבהמה מסוגלת להכנס להריון. וכשהצאן רואה כל הזמן נקודות מול עיניו (מהמקלות) כאשר בא לשתות, וזה מה שנמצא לו בראש כל הזמן, אזי כשימליט עז- היא תהיה באותה צורה שעליה חשב הצאן כשנכנס להריון- דהיינו: נקודות עקודות וטלואות.

(לט) ויחמו הצאן נכנסו להריון אל מול המקלות, ולכן: ותלדן הצאן עקדים שהיו נקודות ברגליהם, **נקדים וטלאים:**

(מ) והכשבים הפריד יעקב ולא עשה להם את ה"תרגיל" הזה ויתן את פני הפנים של הצאן השחורות אל לכיוון הצאן ה עקד והנקוד וכל חום אשר בצאן לבן (שהיה מושאל אצל יעקב), **וישת וישם יעקב לו עדרים לבדו** מהעזים החדשות הנקודות- השייכות ליעקב **ולא שתם** שם וערבב על עם צאן לבן הנותרות שרעה יעקב:

(מא) והיה בכל יחם בכל זמן שהצאן יכול להכנס להריון **הצאן המקשרות** הבריאות והחזקות שיוולדות ראשונה (בחודש ניסן) אז להם **ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה במקלות** כדי שיוולדו עקודים, נקודים וטלואים, ובכך יהיו שייכים ליעקב:

(מב) אבל ובהעטיפ הצאן זהו הצאן החלש יותר שמתייחם לאחר זמן וממליט בחודש תשרי, להם **לא ישים יעקב את המקלות והיה הצאן העטפים והחלשים ללבן והקשרים** החזקים **ליעקב:** ומדוע יעקב לא שם את המקלות גם מול העטופים? שלא רצה לעצבן את לבן יותר מידי, שלאחר תקופת זמן מסוימת מה שישאר בצאן לבן (שנמצא אצל יעקב) ילך ויגמר (כי העזים ימותו), ואזי כל העדר יהיה של יעקב, לכן יעקב השאיר ללבן את הצאן החלש.

(מג) ויפרץ ויתעשר האיש יעקב מאד מאד ויהי לו צאן רבות הרבה צאן, ומרוב שהיה לו כ"כ הרבה צאן- מכר חלק ממנו וקנה **ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים:**

פרק לא

(א) וישמע יעקב את דברי בני לבן שדיברו בינם לבין עצמם לאמר לקח יעקב את כל אשר מה שיש לאבינו ומאשר וממה שיש לאבינו עשה את כל הכבוד העושר הזה: אך יעקב לא היה מוטרד, כי חשב שרק בני לבן חושבים כך, אך לא לבן בעצמו.

(ב) וירא יעקב את פני לבן והנה גם לבן איננו עמו כתמול שלשום ראה יעקב שפניו של לבן "חמוצות" וקודרות כשראה אותו:

(ג) ויאמר ידוד אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך לארץ כנען ואהיה עמך ואשמור עליך מלבן ומעשו:

(ד) וישלח יעקב שליח, ויקרא לרחל וללאה שיבואו השדה אל צאנו כי לאחר שה' מתגלה אליו, רוצה יעקב לספר זאת לנשיו ולהתייעץ איתן בלי שלבן ובניו ידעו על כך:

(ה) ויאמר להן יעקב ראה אנכי ראיתי את פני אביכן כי ש איננו אלי פתמל שלשם אינו מתייחס אלי כרגיל ואלהי אבי היה עמדי ה', נתן לי את העושר הזה, וגם התגלה אלי ואמר לי לשוב לארץ כנען ושהוא ישמור עלי:

(ו) ואתנה ואתן ידעתן כי בכל כחי עבדתי את אביכן:

(ז) ואביכן התל בי רימה אותי והחלף את משכרתי ניסה לגזול ממני את המשכורת שלי עשרת מנים המון פעמים (כפי שיפורט בפסוק הבא), אבל ולא נתנו אלהים ה' לא נתן לו להרע עמדי:

(ח) וכיצד ניסה לבן לרמות את יעקב? אם כה יאמר לבן: מעתה, כל שיוולד בצאן נקדים- יהיה שכרך, מאותו רגע- וילדו כל הצאן נקדים ובכך הרווחתי את הנולדים. אז לבן ראה שהנולדים הם רק נקודים, והם שייכים לי, אז לבן התחרט ואמר: ואם כה יאמר לבן: מעתה, כל שיוולד בצאן עקדים- יהיה שכרך, ומאותו רגע- וילדו כל הצאן עקדים:

(ט) והנה אתן רואות ש ויצל הציל אלהים את מקנה צאן אביכם ויתן לי שבכל פעם הצאן ילד לפי מה שאני אמור לקבל:

(י) ויהי בעת בכל עת (זמן) ש יחס הצאן הצאן היה מסוגל להתעבר, ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים הכבשים הזכרים העלים על הצאן ובכך הכניסו את הצאן להריון, כבשים אלו היו: עקדים בעלי נקודות בעקב נקדים בעלי נקודות בכל הגוף וברזדים אלו הטלואים שנכתבו לעיל, דהיינו: בעלי כתמים רחבים על כל הגוף: (יא) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום: יעקב! ואמר: הנני:

(יב) ויאמר שא נא עיניך וראה הסתכל שוב במה שראית, דהיינו: ש כל העתדים הכבשים הזכרים העלים על הצאן הם עקדים נקדים וברזדים בלבד, ותדע לך שאני גרמתי שדווקא כבשים אלו יעלו על הצאן, ולא כבשים אחרים. ולמה עשיתי זאת? כי ראיתי את כל אשר לבן עשה לך שרימה אותך בעבודתך לרחל, ומנסה גם כעת לעשוק אותך: (יג) אנכי האל שהתגלה אליך ב בית אל אשר משחת באמצעות שמן שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר כאשר חלק מהנדר ההוא היה, שמקום זה יהיה בית אלוהים וכו', ולכן: עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך ותקיים את אשר נדרת- לעבוד אותי שם, ולהפריש מעשר וכו': עד כאן דברי יעקב לנשיו. ובעצם שואל אותן: נו, מה אתן אומרות? הנלך לארץ כנען?

(יד) ותען רחל ולא ותאמרנה לו: העוד וכי יש עוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו!! אין לנו מה לחפש כאן! אין לנו חלק כאן!:

(טו) הלוא הרי נכריות זרות נחשבנו לו כי שהרי מכרנו לך, חלף עבודתך (כך מתייחסים לבת!?) ולא די בזה אלא גם ויאכל גם אכול את כספנו ניסה לגזול גם את כספנו כאשר רימה אותך בענין הצאן:

(טז) כי כל העשר אשר הציל אלהים מאבינו שייך לנו הוא ולבנינו, ועתה כל אשר אמר אלהים אליך עשה ובוודאי שנבוא עמך:

(יז) ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים:

(יח) וינהג הנהיג והוביל את כל מקנהו צאנו ואת כל רכשו עבדיו ושפחותיו אשר רכש ואת מקנה קנינו שאר הבהמות (גמלים וחמורים) אשר רכש בפדן ארם לבוא אל יצחק אביו ארצה לכיוון ארץ כנען:

(יט) ומתי יעקב הלך? כאשר ולבן הלך לגזז את צאנו, ואז רחל נצלה את ההזדמנות שלבן לא נמצא ותגנב רחל את התרפים שבהם לבן יכל לראות היכן נמצאים כל מיני דברים, וכן יכל לנחש דברים שיקרו בעתיד, ומתוך כך הפך תרפים אלו לעיז אשר לאביה כי לא רצתה שיתבונן בתרפים והם יראו לו לאן יעקב ומשפחתו הלכו, וכן רצתה למנוע ממנו לעבוד ע"ז:

(כ) ויגנב יעקב את לב לבן הארמי הכוונה: על בלי משום שלא הגיד לו כי ברח הוא והכוונה כאן על "גניבת דעת"; שיעקב הלך בלי שלבן ידע על כך:

(כא) ויברח הוא וכל אשר לו ויקם ויעבר את הנהר נהר פרת, שהרי ארם נהריים (שבה היתה העיר חרן) נקראה כן על שום שהיתה בין הפרת והחדקל, וכעת יעקב עובר את הנהר לכיוון ארץ כנען וישם את פניו לכיוון הר הגלעד הממוקם דרומית מזרחית לכנרת:

(כב) ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב:

(כג) ויקח לבן את אחיו עמו וירדף אחריו דרך שבעת ימים וידבק אתו השיג את יעקב לאחר מרדף של שבוע בהר הגלעד יעקב היה במעלה ההר, ולבן היה למטה. ומכיוון שירד הלילה- לא טיפס לבן על ההר, אלא נשאר ללון למרגלותיו:

(כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע הכוונה: אל תנסה לשכנעו שיחזור אליך בדברים טובים, או באיומים:

(כה) ולמחרת בבוקר וישג לבן את יעקב בהר, ואיך הצליח לעשות זאת? שהרי יעקב תקע הקים כבר בלילה את אהלו בהר ולבן תקע את אהלו את עם אחיו בהר הגלעד למרגלות ההר. לכן בבוקר הצליח לבן להשיג את יעקב בקלות:

(כו) ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי הלכת בלי שידעתי! ותנהג הובלת את בנתי הבנות שלי כשביות חרב לקחת אותם כאילו הן שביות מלחמה שלך!:

(כז) למה נחבאת לברח מדוע ברחת בהחבא ותגנב אתי את דעתי ולא הגדת לי ואם היית אומר לי שאתה הולך אזי הייתי ואשלחך בשמחה ובשרים בתף ובכנור (בטח...):

(כח) ולא נטשתני עזבתני, לא נתת לי הזדמנות לנשק לבני ולבנתי, עתה הסכלת עשו עשית בסכלות (לא בחכמה):

(כט) תדע לך יעקב ש יש לאל לכח ידי (יש לי כח ויכולת) לעשות עמכם רע, אך הסיבה שלא אעשה זאת היא משום ש ואלהי אביכם אמש אתמול בחלום אמר אלי לאמר השמר לך מדבר שלא תדבר עם יעקב מטוב עד רע:

(ל) ועתה הלך הלכת כי נכסף נכספתה התגעגעת לבית אביך, אך יעקב, למה גנבת את אלהי את התרפים?:

(לא) ויען יעקב ויאמר ללבן: על השאלה הראשונה ששאלת- מדוע הלכתי בלי לומר לך, התשובה היא: כי יראתי פחדתי כי אמרתי לעצמי פן תגזל את בנותיך מעמי ולא תרשה להן ללכת איתי:

(לב) ולגבי מה שאמרת- שלקחתי את "אלוהיך"- עם האדם אשר תמצא את אלהיך אצל- לא יחיה! נגד אחינו מול כולם הכר לך תסתכל ותראה האם יש כאן דברים שאתה מכיר שהם שייכים לך? מה עמדי מה נמצא אצלי ששייך לך וקח לך! ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם:

(לג) ויבא לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות השפחות ולא מצא שום דבר ששייך לו, ולא את התרפים ויצא וכאשר יצא מאהל לאה אז עוד לפני שנכנס באהל שתי האמהות- ויבא באהל רחל: והתורה בכוונה כתבה את רחל אחרונה (למרות שלבן נכנס לאהל רחל לאחר שיצא מאהל לאה) משום שרצתה להרחיב עליה את הדיבור.

(לד) ורחל לקחה את התרפים ותשםם ושמה אותם בכר הגמל באוכף ותשב עליהם וימשש לבן את כל האהל ולא מצא:

(לה) ותאמר רחל אל אביה : אל יחר בעיני אדני אל תכעס עלי שאיני קמה לכבודך, כי לוא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי הכוונה לדם המחזור. הזכרנו מושג זה לעיל אצל שרה, שכתוב בה : "חדל להיות לשרה ארח כנשים". בימים עברו, מלבד איסור הקרבה לאשה כזו (דינים הנוהגים גם היום), נהגו האנשים להתרחק בתכלית הריחוק מנשים במצב זה. לכן, כשלבן שומע שכעת רחל במצב זה- אינו חפץ כלל שתעמוד לפניו, ואולי אף אינו רוצה לדבר איתה כלל! (לא מצינו שלבן עונה כאן לרחל על דבריה) **ויחפש ולא מצא את התרפים :**
(לו) ויחר ליעקב יעקב כועס וירב בלבן ורב עם לבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי מה הפשע שלי ומה החטא שלי כי דלקת רדפת אחריי? :

(לז) כי לאחר ש מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך? האם מצאת משהו? שים כה כאן נגד מול אחי ואחיד ו הכלים שמצאת יוכיחו בין שנינו : אבל הרי לא מצאת כלום !
(לח) תראה כמה הוגן אני אתך : זה כבר עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שפלו הפילו וולדותיהן ואילי צאנך כבשים לא אכלתי למרות שאם הייתי רעב היה מותר לי לאכול :
(לט) טרפה לא הבאתי אליך אף עז לא נטרפה, ואם אתה לבן חושב שכן- אז אנכי אחטנה אני מחשיב זאת כאילו ה"חטא" הזה היה עלי מידי תבקשנה אני אשלם עבורה גנבתי יום וגנבתי לילה אף עז לא נגנבה ממני ביום ואף לא בלילה :

(מ) הייתי רעיית את צאנך ביום ובגלל זה אכלני חרב היה לי חם מאוד וקרח והיה לי קר מאוד בלילה ותדד שנתי מעיני ולא תמיד הצלחתי לישון בגלל זה :

(מא) זה לי כבר עשרים שנה בביתך ומפרט : עבדתך ארבע עשרה שנה בשביל שתי בנתך ושש שנים ברעיית צאנך, ובכל זאת ותחלף את משפירתי עשרת מנים וכל הזמן נסית לרמות אותי :

(מב) לולי אם לא אלהי אבי, אלהי אברהם שהוא גם ופחד יצחק שיצחק פחד ממנו כל כך היה לי ועזר לי, כי עתה ריקם שלחתיני בחוסר כל את עניי סבלי ואת יגיע עבודת כפי ראה אלהים ויוכח והוא הוכיח לך זאת אמש אתמול בחלום, שאמר לך לא לנסות אפילו לשכנע אותי לשוב אתך :

(מג) ויען לבן ויאמר אל יעקב : אתה עוד מתלונן?! הבנות שלי (הנשים שלך) הן בנתי והבנים של הבנות הם בני והצאן שלך הרי הוא צאני וכל אשר אתה ראה לי שלי הוא! ולבנתי מה אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו וכי אתה באמת חושב שהייתי עושה להם משהו רע? :

(מד) ועתה לכה בוא נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד לעדות ביני ובינך :

(מה) ויקח יעקב אבן וירימה ויעש אותה מצבה :

(מו) ויאמר יעקב לאחיו של לבן לקטו אספו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ערימה ויאכלו שם על הגל וזהו חלק ממעמד כריתת הברית :

(מז) ויקרא לו לבן לגל האבנים הזה בשפה הארמית : יגר גל שהדוּתָא עדות ויעקב קרא לו גלעד (מענין שלאותו הר קראו "הר הגלעד" ואולי על שם זה) :

(מח) ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על הברית שכרתנו על כן ומשום כך קרא שמו גלעד :

(מט) והמצפה למקום זה הם החליטו לקרוא בשם "מצפה". ומדוע? אשר אמר לבן ליעקב יצף יצפה, יסתכל ידוד ביני ובינך לראות האם אנו עומדים בהתחייבותנו בברית זו כי הרי נסתר איש מרעהו ולא נראה אחד את השני, ולכן- אין איש שיוכל לדעת האם אנו מקיימים את הברית הזו או לא: והנה תנאי ראשון לברית :

(נ) אם תענה את בנתי אם תעשה לבנותי דברים רעים (והכוונה : אל תעשה) ואם תקח נשים נוספות על בנתי הכוונה : אל תקח נשים נוספות, ראה יעקב, אין איש עמנו שידע האם אנו מקיימים את הברית או לא ראה, אלהים עד ביני ובינך :

(נא) ויאמר לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי הקמתי ביני ובינך : ואע"פ שיעקב הקים את המצבה, הרי שעשה זאת על פי בקשתו של לבן לכרות עמו ברית, ולכן לבן אומר שהוא בעצמו הקים מצבה זו.

(נב) והנה תנאי שני לברית: **עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה, לי, לבן, אסור לעבור את הגל הזה לכיוון שלך ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה מותר לנו להפגש- אך לא לדברים רעים:**

(נג) **אלהי אברהם** שהוא ה' **ואלהי נחור התרפים ישפטו בינינו** הם יראו האם אנו מקיימים את הברית **אלהי אביהם** של אברהם ונחור **וישבע יעקב בפחד אביו יצחק** במי שיצחק מפחד ממנו, דהיינו ה' (ולא ח"ו באלוהי נחור- הלא קיימים):

(נד) **ויזבח יעקב זבח** יעקב עושה סעודה **בהר ויקרא לאחיו** של לבן **לאכל לחם ויאכלו לחם** כחלק מהברית **וילינו** וילכו לישון **בהר:**

פרק לב

(א) **וישכם לבן בבקר וינשק לבניו הכוונה לנכדיו ולבנותיו ויברך אתהם** אותם **וילך וישב לבן למקמו** לחרך:

(ב) **ויעקב הלך לדרכו לכיוון ארץ ישראל ויפגעו בו פגשו אותו מלאכי אלהים:**

(ג) **ויאמר יעקב כאשר ראם** כאשר יעקב ראה את **מחנה מלאכי אלהים זה, ויקרא שם המקום שהוא מחנים** על שם שני מחנות שהיו שם; **מחנה מלאכים ומחנה יעקב: פ**

פרשת וישלח

- (ג) וישלח יעקב מלאכים שליחים לפניו לפני יעקב, שילכו אל עשו אחיו לכיוון ארצה שעיר שדה אדום הנמצאת דרומית מזרחית לים המלח:
- (ד) ויצו אתם את השליחים ששלח לאמר כה תאמרון לאדני לאדון שלי לעשו כה אמר עבדך יעקב: עד עכשיו עם לבן גרתי הייתי גר עם לבן, וזו הסיבה שבגללה ואחר התאחרתי לחזור עד עתה:
- (ה) ויהי לי ויש לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה (וכל הנ"ל ודאי שהכוונה לרבים ולא ליחיד) ואשלחה את השליחים כדי להגיד לאדני שיש לי את כל זה, כדי שאוכל למצא חן בעיניך ולתת לך חלק:
- (ו) וישבו המלאכים השליחים אל יעקב לאחר שהלכו אל עשו לאמר: באנו אל אחיך אל עשו וגם עשו הלך לקראתך לכיוון שלך וארבע מאות איש עמו אולי כדי להלחם נגדך:
- (ז) ויירא ויפחד יעקב מאד ויצר לו נהיה לו "צר" - לא טוב ויחץ ויחלק לחצי את העם העבדים והשפחות אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות:
- (ח) ויאמר ומסביר כעת מדוע עושה זאת: אם יבוא עשו להלחם אל עם המחנה האחת והכהו ויכה אותם, אז והיה המחנה הנשאר לפליטה לפחות המחנה השני יוכל לברוח:
- (ט) וכעת יעקב גם מתפלל לה' ויאמר יעקב: אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ידוד האמר שאמרת אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך ואעשה עמך טוב:
- (י) קטנתי אני "קטן", לא מגיע לי מכל החסדים ומכל האמת ההבדל בין חסד לאמת הוא, שחסד הכוונה על טובות רוחניות, שלא רואים שמהו השתנה במציאות, כגון: שה' הציל אותנו מיד לבן. אך אמת, הכוונה שרואים שהחסד משנה משהו במציאות. כגון: שיש לי כעת צאן רבות, וקודם לכן היה לי בסך הכל מקל (כבהמשך הפסוק) {איני יודע כמה ילדים הבינו חילוק זה} אשר עשית את עבדך כי במקלי בלבד עברתי את נהר הירדן הזה בדרכי לחרן ועתה כשחזרתי משם הייתי יש לי כבר לשני מחנות גדולים:
- (יא) אז אנא ה', הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא מפחד אתו ממנו פן שמא יבוא והכני ויהרוג אותי אם על בנים אם עם בניה:
- (יב) ואתה ה' הרי אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב ואם עשו יהרוג את ילדי- הכיצד יהיו כחול אשר לא יספר מרב?:
- (יג) וילן שם בלילה ההוא אך לפני שהלך לישון ויקח מן הבא בידו מה שהיה מזומן אצלו באותה העת מנחה מתנה לעשו אחיו: יעקב שולח לעשו 5- עדרים, כפי שיכתב לקמן: (הראשונה שבכל זוג היא הנקבה, והשני זכר).
- (יד) עדר ראשון: עזים מאתים ותישים עשרים עדר שני: רחלים מאתים ואילים עשרים:
- (טו) עדר שלישי: גמלים מיניקות ובניהם הגמלים הקטנים שלשים עדר רביעי: פרות ארבעים ופרים עשרה עדר חמישי: אתנת עשרים ועגרים חמורים עשרה: (אפשר לתרגל בבית את צורת היחיד של מילים אלו, לדוגמא: רחלים- רחל, תישים- תיש, עגרים- עגיר)
- (טז) ויתן ביד עבדיו עדר לבדו כל עדר בנפרד ויאמר אל עבדיו עברו לפני תתחילו ללכת לכיוון עשו ורוח תשימו בין עדר ובין עדר:
- (יז) ויצו את העבד ההולך עם העדר הראשון לאמר כי כשיפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה שייך? ואנה תלך ולאן אתה הולך? ולמי הצאן ה' אלה שאתה מוליך לפניך?:
- (יח) ואמרת: אני שייך לעבדך ליעקב. והצאן הרב שהולך איתי מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו מאת יעקב והנה גם הוא יעקב, בא אחרינו לפגוש אותך:

(יט) ויצו יעקב גם את ה עבד ההולך עם העדר השני גם את השלישי גם את כל שאר העבדים ההלכים אחרי העדרים לאמר כדבר הזה כמו שאמרתי לראשון תדברון אל עשו במצאכם כאשר תמצאו אתו :

(כ) ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו (עד כאן דברי יעקב לעבדים, ומכאן להרהורי לבו של יעקב): כי אמר יעקב לעצמו: מדוע אני עושה כל זאת? משום שברצוני אכפרה פניו אכסה את פני כעסו, שעדיין כועס עלי על הברכות "שגזלתי" ממנו במנחה ההלכת לפני ואחרי כן אחרי שיקבל את המנחה אראה פניו אולי ישא פני יסלח לי:

(כא) ותעבר המנחה על פניו של יעקב, והכוונה שהתחילו העבדים ללכת לכיוון עשו והוא יעקב לן בלילה ההוא במחנה (כפי שנכתב בראש פסוק י"ג לעיל):

(כב) ויקם בלילה הוא והוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו וגם את דינה ויעבר את מעבר יבק נחל ששמו יבק. נחל זה חוצה את הרי הגלעד (שבהם היה יעקב) לשני חלקים לא שווים, ונשפך לירדן. יעקב היה עד עתה צפונית לנחל יבק וכעת חוצה אותו לכיוון דרום:

(כג) ויקחם את מי שמוזכר בפסוק הקודם ויעברם את הנחל, ולאחר מכן ויעבר את אשר לו הצאן והעבדים וכו':

(כד) לאחר שיעקב העביר את כולם, חזר שוב לעברו השני של הנחל כדי לבדוק האם לא שכח דבר. וינתר וישאר יעקב לבדו ויאבק "הלך אתו מכות" איש מלאך, והיה זה המלאך הממונה על עשו עמו עד עלות השחר זמן שהוא לפני זריחת השמש: מהות מאבק זה הוא שכאשר אתה מנצח את הכח הרוחני המניע את בני האדם הרוצים להלחם נגדך- אזי בעצם כבר נצחת במלחמה, וכעת כל שנותר לעשות- הוא לראות זאת במציאות הגשמית.

(כה) וירא המלאך כי לא יכל לו שאינו יכול לנצח את יעקב ולהרגו ויגע בכף ירכו המקום שמחבר בין הרגל למותן ותקע כף ירך יעקב יצאה העצם ממקומה בהאבקו עמו:

(כו) ויאמר המלאך ליעקב שלחני כי עלה השחר ואני רוצה לחזור לשמים ויאמר יעקב: לא אשלחך כי אם אלא אם כן ברכתני תברך אותי:

(כז) ויאמר המלאך אליו מה שמך? ויאמר יעקב:

(כח) ויאמר לא יעקב בלבד יאמר עוד שמך כי אם יתווסף לך שם נוסף, והוא: ישראל, ומהות שם זה: כי שְׁרִית נאבקת עם אלהים המלאך ועם אנשים עשו ולבן ותוכל והצלחת לעמוד בכל:

(כט) וישאל יעקב ויאמר למלאך הגידה נא שמך ויאמר המלאך למה זה תשאל לשמי? ויברך אתו המלאך שם:

(ל) ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי מלאך אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי והוא לא הצליח להרוג אותי, וכן שלא מתתי מעצם החזיון הנורא של מלאך ה'!

(לא) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא יעקב צלע על ירכו:

(לב) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך של הבהמות עד היום הזה ומדוע? כי נגע המלאך בכף ירך יעקב בגיד הנשה שבו נקע ליעקב את הרגל:

פרק לג

(א) וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא לקראתו ועמו ארבע מאות איש ויעקב חושב שזה על מנת להלחם עמו ויחץ ויחלק יעקב את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות כמפורט מיד:

(ב) וישם את השפחות בלהה וזלפה ואת ילדיהן דן, נפתלי, גד, אשר ראשונה הם היו ראשונים בדרך לעשו ואת לאה וילדיה ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבלון ודינה- אותם שם יעקב אחרנים ואת רחל ואת יוסף שם יעקב עוד יותר אחרנים:

(ג) והוא יעקב עבר לפנייהם לפני כולם לכיוון עשו וישתחו ומשתחוה ארצה שבע פעמים עד גשתו תוך כדי שניגש עד אחיו:

(ד) **וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו** הכוונה ממש התרפק עליו **וישקהו** נתן לו נשיקה **ויבכו** שניהם: הילדים שאלו: מדוע יש נקודות מעל המילה "וישקהו"? והסברנו שהתורה רוצה לרמוז לנו כל מיני דברים, ולדוגמא הזכרנו כאן את מה שרשב"י אמר: הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, וכאן נכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו.

(ה) **וישא עשו את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך האם הם שלך?** ומאיפה יש לך כל כך הרבה? **ויאמר יעקב:** אלו הם הילדים אשר חנן נתן לי במתנת חינם **אלהים את עבדך** אותי:

(ו) **ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחווין לפני עשו:**

(ז) **ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר כך נגש יוסף ורחל וישתחוו:**

(ח) **ויאמר עשו מי לך בשביל מי כל המחנה הזה אשר פגשתי המתנות (העדרים) ששלחת לי? ויאמר יעקב: למצא חן בעיני עשו אדני:**

(ט) **ויאמר עשו: יש לי רב יש לי הרבה,** ואין לי צורך במתנות אלו, **אחי יהי לך תשמור אצלך את אשר לך:**

(י) **ויאמר יעקב אל נא תאמר כן, אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מתנתי מידי, כי על כן שהרי אני נותן לך מתנות אלו כי ראיתי אני מחשיב את ראיית פניך כראת פני אלהים, ותצני וע"י שתקבל את המתנות- תתרצה ו"תסלח" לי על "שלקחתי" לך את הברכות:**

(יא) **קח נא את ברכתי המתנות אשר הבאת הביאו לך כי חנני נתן לי מתנת חינם אלהים, וכי יש לי כל יש לי את כל מה שאני צריך ויפצר בו ביקש הרבה ויקח עשו את המתנות:** הסברנו בכיתה את ההבדל בין אדם שיש לו "רב", לבין אדם שיש לו "כל"; אדם שיש לו רב- זהו ענין **כמות**, יש לו **אוסף של פרטים** ולא חייב להיות שהוא מרוצה ממה שיש לו- ואפילו שיש לו הרבה מאוד. אך אדם שיש לו כל, זה אומר שיש לו את **כל** מה שהוא צריך והוא שמח בחלקו ואפילו אין זה הרבה. אין זה עניין כמותי, אלא איכותי.

(יב) **ויאמר עשו:** לא הסכמת לוותר לי בעניין המתנות והתעקשת שאני אקח- בסדר. אך **אולי נסעה ונלכה ואלכה לנגדך** אולי נלך יחדיו? אלך בקצב שלך:

(יג) **ויאמר יעקב אליו:** **אדני עשו ידע כי הילדים רכים** צעירים (לפי חשבון שעשינו בכיתה- ראובן הבכור היה כאן מקסימום בן 12) ואינם יכולים ללכת הרבה בלי לנוח **והצאן והבקר** הטיפול בהם **עלות** עולה, מוטל **עלי ודפקום** ואם אדחק בהם ללכת מהר יותר אפילו **יום אחד- ומתו כל הצאן:**

(יד) לכן, **יעבר נא אדני עשו לפני עבדו יעקב ואני אתנהלה אלך לאטי לרגל בגלל המלאכה בצאן אשר לפני מוטלת עלי ולרגל בגלל הטיפול ב הילדים עד אשר אבא בלי נדר אל אדני שעירה לשעיר:**

(טו) **ויאמר עשו:** תשמע יעקב, אתה כבר סירבת לשתי הבקשות הקודמות שלי. לפחות תיענה לבקשתי השלישית: **אציגה נא עמך אתן לך מן העם 400 האיש אשר אתי** כדי שישמרו עליך בדרך! **ויאמר יעקב: למה זה? אין לי צורך בכל זה,** וכל רצוני הוא **אמצא חן בעיני אדני:**

(טז) **וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה:**

(יז) **ויעקב נסע ספנתה למקום שנקרא סוכות ויבן לו שם בית ולמקנהו לצאנו עשה ספנת מחסה על כן קרא יעקב את שם המקום ספנת: ס**

(יח) **ויבא יעקב דרך העיר הנקראת שלם (וכאן אין הכוונה לירושלים) ל עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו** כאשר הגיע **מפדן ארם ויחן ויחנה את פני העיר בעיר:**

(יט) **ויקן ויקנה יעקב את חלקת השדה בשכם אשר נטה פרש שם אהלו,** והוא קנה את המקום **מיד בני חמור** שהיה גם **אבי אביו של שכם במאה קשיטה** זה היה המטבע של אז:

(כ) **ויצב שם מזבח ויקרא לו למזבח אל אלהי ישראל (יעקב נקרא ישראל): ס** ואין הכוונה שהמזבח הוא "אל" ח"ו, אלא שקרא לו כך על שם הנס שעשה לו האל (ה') שהצילו מעשו.

פרק לד

- (א) ותצא דינה בת לאה אשר ילדה לאה ליעקב לראות "לחפש חברות" בבנות הארץ בשכם:
- (ב) וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ שכם היה נשיא הארץ ויקח אתה בכח וישכב אתה ויענה ע"י ששכב אתה בכח, היה זה עינוי גדול בשבילה:
- (ג) ותדבק נפשו "התאהב" בדינה בת יעקב ויאהב את הנער וידבר על לב הנער שתסכים להתחתן עמו:
- (ד) ויאמר שכם אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הזאת לאשה:
- (ה) ויעקב שמע כי טמא שכם את דינה בתו ע"י ששכב אתה בכח, ובניו של יעקב היו את עם מקנהו בשדה והחרש לא סיפר יעקב כלום עד באם:
- (ו) ויצא חמור אבי שכם אל יעקב לדבר אתו:
- (ז) ובני יעקב באו מן השדה כשמעם למרות שיעקב לא סיפר, השמועה הגיעה לאזניהם ויתעצבו האנשים ויחר להם כעסו מאד כי מעשה נבלה (מעשה חמור מאוד ומכוער מאוד) עשה בישראל; לשכב את בת יעקב! וכן לא יעשה זהו מעשה שלא יעשה!:
- (ח) וידבר חמור אתם עם יעקב ובניו לאמר: שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לאשה:
- (ט) והתחתנו אתנו בואו נהיה משפחה אחת בנתיכם תתנו לנו ואת בנתינו תקחו לכם:
- (י) ואתנו תשבו תגורו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוהו תעשו בה סחורה והאחזו תחזיקו בה:
- (יא) ויאמר שכם אל אביה של דינה ואל אחיה: אמצא חן בעיניכם וכל אשר תאמרו אלי אתן:
- (יב) הרבו עלי מאד תאמרו לי לשלם הרבה מאוד מהר זהו כסף שנהגו לתת לאב הכלה ומתן מתנות ואתנה ואני מוכן לתת כאשר תאמרו אלי, ובלבד ש ותנו לי את הנער לאשה:
- (יג) ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו, והפסוק חוזר ואומר ששכם הוא אשר טמא את דינה אחתם:
- (יד) ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה בושה הוא לנו:
- (טו) אך בזאת נאות נתרצה לכם וניתן לכם את דינה וכו' אם תהיו כמנו- להמל לכם כל זכר:
- (טז) ואתנו ואת בנתינו לכם ואת בנתיכם נקח לנו וישבנו אתכם והיינו לעם אחד:
- (יז) ואם לא תשמעו אלינו בקולנו להמול, אין בעיה, אתם לא חייבים, רק דעו לכם שאז ולקחנו את בתנו והלכנו:
- (יח) וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן חמור:
- (יט) ולא אחר הנער שכם לעשות הדבר למול את בשר ערלתו, אלא עשה זאת מיד, כי חפץ שכם בבת יעקב והוא נכבד חשוב מכל בית אביו שהרי היה נשיא הארץ והיה בטוח שיוכל לשכנע גם את שאר אנשי העיר לעשות כמוהו:
- (כ) ויבא חמור ושכם בנו אל שער עירם וידברו אל אנשי עירם לאמר:
- (כא) האנשים האלה יעקב ובניו שלמים הם אתנו אומרים הם לנו את האמת וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנח רחבת ידים יש כאן שטח גדול לפניכם, את בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם:
- (כב) אך בזאת בתנאי אחד יאתו יתרצו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד- בהמול לנו כל זכר כאשר כמו ש הם נמלים:
- (כג) מקנהם צאנם וקנינם עבדיהם ושפחותיהם וכל בהמתם הבקר הלוא לנו הם יהיו שלנו, אך רק נאותה נסכים להם לתנאי שלהם וישבו אתנו:
- (כד) וישמעו אנשי העיר אל חמור ואל שכם בנו כל יצאי שער עירו וימלו כל זכר כל יצאי שער עירו:
- (כה) ויהי ביום השלישי למילתם בהיותם כאשר היו כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש את חרבו, ויבאו על העיר שישבה בטח שהרי אנשי העיר לא העלו בדעתם שבני יעקב יבואו להלחם אתם, שהרי "האנשים האלה שלמים הם אתנו", ויהרגו כל זכר בעיר:
- (כו) ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב בחרבם ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו:

(כז) ולאחר מכן כל בני יעקב באו על החללים ההרוגים ויבזו לקחו את כל מה שהיה ב העיר אשר טמאו אנשי העיר את אחותם למרות שבפועל שכס בלבד הוא זה שטמא את דינה, מ"מ כל העיר ידעה על כך ולא עשתה דבר:
(כח) את צאנם ואת בקרם ואת חמריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו:
(כט) ואת כל חילם אוצרותיהם ואת כל טפם ילדיהם ואת נשיהם שבו לקחו בשבי ויבזו ואת כל אשר בבית לקחו את כל מה שהיה להם בבית:
(ל) ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני כעת יש לי "תדמית" שלילית, "ריח לא טוב" בישב הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר כמעט ואין לי אנשים ונאספו עלי אנשי הארץ והכוני ונשמדתי אני וביתי: יש לשים לב שהטענה של יעקב על שמעון ולוי היא לא על עצם המעשה, אלא על הזמן שבו זה נעשה- שיעקב מתי מספר וכו'.
(לא) ויאמרו שמעון ולוי: אין זה תרוץ! אם יבואו עלינו למלחמה- יש להלחם, ולא בגלל זה נפקיר את אחותנו!
הכזונה הפקר יעשה את אחותנו! : פ

פרק לה

(א) לאחר כל עניין שכס, ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה ל בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אשר התגלה אליך בברחך כאשר ברחת לחרן מפני עשו אחיך שפחדת ממנו:
(ב) ויאמר יעקב אל אנשי ביתו ואל כל העבדים אשר עמו הסרו תוציאו את אלהי הנכר הע"ז אשר בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם בגדיכם: ומה עושה ע"ז בביתו של יעקב? אלא שכשבני יעקב בזו את שכס, אזי לקחו דברים אלו עמהם.
(ג) ונקומה ונעלה ל בית אל ואעשה שם מזבח לאל הענה שענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בעזרי בדרך אשר הלכתי לחרן ובחזרה:
(ד) ויתנו ביתו של יעקב אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים תכשיטים אשר באזניהם ויטמן ויקבור אתם יעקב תחת עץ האלה אשר עם ליד שכס:
(ה) ויסעו בית יעקב, ויהי חתת פחד אלהים גדול מאוד על הערים אשר סביבתיהם ולא רדפו יושבי הערים אחרי בני יעקב: למרות שזה היה מאוד הגיוני שירדפו אחריהם לאחר המעשה ה"חמור" שהם עשו. ומכאן, שבויכוח שהיה בין יעקב לבניו- האם הנקמה שעשו בשכס היתה בעיתוי הנכון- צדקו בניו של יעקב, כי עובדה שאף אחד לא ניסה לרדוף אחריהם כעת.
(ו) ויבא יעקב לזוה ללוז אשר בארץ כנען הוא לוז נקראת גם בית אל, הוא יעקב וכל העם אשר עמו:
(ז) ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלהים ("אלוהים" משמש לשון יחיד וכן לשון רבים) בברחו מפני אחיו:
(ח) ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר דבורה מתחת לבית אל הכוונה לפני העליה להר שעליו נמצאת בית אל תחת עץ האלון ויקרא יעקב שמו אלון בכות מלשון: עץ ובכי: פ אחד התלמידים שאל: מאיפה הגיעה לכאן דבורה? והלא היא היתה המינקת של רבקה!!
תלמיד אחד ענה: יכול להיות שלאחר שדבורה הלכה עם רבקה לארץ כנען, ורבקה שלחה את יעקב לחרן- שלחה רבקה את דבורה עמו, שאם יעקב יתחתן- תוכל המינקת לעזור לאשת יעקב.
תלמיד אחר ענה: הרי רבקה אמרה ליעקב שהיא תשלח לו שליח לקרוא לו מחרן- א"כ, השליח היתה דבורה! תשובה זו דחינו בכיתה משתי סיבות: א. לא הגיוני שרבקה תשלח שליחה כ"כ מבוגרת עד לחרן. ב. הרי ראינו שרבקה לא שלחה שליח, שהרי עשו עדיין שנא את יעקב עד שיעקב חזר.

הסברנו בכיתה הסבר מאוד דומה לתשובה הראשונה- ומביאו הרמב"ן: הרי כל הסיבה להליכת דבורה עם רבקה היתה כדי לכבד אותה וללוות אותה, אי"כ כאשר הגיעו לארץ כנען- כבר לא היתה לדבורה סיבה להשאר וחזרה לחון. כעת, יעקב מביא אותה בחזרה לארץ כנען.

(ט) וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו לאחר שהגיע מפדן ארם ויברך אתו:

(י) ויאמר לו אלהים שמך כעת יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב בלבד כי אם גם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: והרי המלאך כבר בירך את יעקב! נכון. אבל הקב"ה לא.

(יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי חזק פרה ורבה המשך בפריה ורביה גוי עם וקהל גוים שבטים רבים המרכיבים עם אחד יהיה יצא ממך וגם ומלכים מחלציך ממתניך (והכוונה- ממך) יצאו:

(יב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את הארץ:
(יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו:

(יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסך וישפוך עליה נסך יין ויצק וישפוך עליה שמן:

(טו) ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל: מדוע יעקב קורא שוב ושוב לאותו מקום "בית אל"? אלא כדי לומר שה' נמצא שם כל הזמן ומשרה את שכנינו תדיר במקום זה.

(טז) ויסעו יעקב וביתו מבית אל לכיוון דרום ויהי עוד כברת הארץ מידת ארץ מסוימת לא גדולה לבוא אפרתה (ולקמן יתברר שמקום זה היה בית לחם) **ותלד רחל ותקש התקשתה מאוד בלדתה:**

(יז) ויהי בהקשתה בלדתה כאשר היה לה קשה מאוד ללדת **ותאמר לה המילדת אל תיראי אל תפחדי כי גם זה לך בן כפי שהתפללת;** "יוסף ה' לי בן אחר":

(יח) ויהי בצאת נפשה כשיצאה נשמתה כי מתה ותקרא שמו בן אוני הסבנו בכיתה שני פירושים למילה "אוני": 1. אבלי, צערי 2. כוחי, הבן שנולד בשארית כוחותי **ואביו קרא לו בנימין** גם כאן שני פירושים; בנימין- בן ימים, הבן שנולד בסוף ימיה של רחל, והוא בן זקונים בנימין- בן ימין, ימין מבטא כח, והכוונה: בן כוחי:

(יט) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם:

(כ) ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל עד היום:

(כא) ויסע ישראל יעקב ומשפחתו ויט ויפרוש אהלה מהלאה אחרי למגדל עדר עוד יותר דרומה:

(כב) ויהי בשכן ישראל כאשר ישב יעקב בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויעקב שומע זאת. התורה לא כותבת את תגובתו של יעקב ("שתיקה רועמת") ונותנת לנו הפסקה באמצע הפסוק כדי שנתבונן בחומרת מעשהו של ראובן. **פ ויהיו בני יעקב שנים עשר:**

(כג) בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן:

(כד) בני רחל יוסף ובנימן:

(כה) ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי:

(כו) ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם: אחד הילדים שאל: והרי בנימין נולד בארץ ישראל! וענינו שהתורה מדברת כאן על דרך הכלל והרוב.

(כז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ל ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר היה גר שם אברהם ויצחק:

(כח) ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמונים שנה:

(כט) ויגוע יצאה נשמתו של יצחק וימת ויאסף נאסף אל עמיו שכבר מתו זקן ושבע ימים שעברו עליו ימים רבים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו אל מערת המכפלה. שהרי יצחק היה גר בחברון וברור שנקבר שם והתורה לא צריכה לכתוב דבר פשוט כ"כ: **פ**

פרק לו

(א) ואלה תלדות צאצאי עשו הוא אדום:

(ב) עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי :

(ג) ואת בשמת בת ישמעאל אחות נביות :

(ד) ותלד עדה לעשו את אליפז ובשמת ילדה את רעואל :

(ה) ואהליבמה ילדה את יעוש ואת יעלם ואת קרח אלה בני עשו אשר ילדו לו בארץ כנען :

(ו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו למרות שלא כתבתן התורה- היו לו בנות ואת כל נפשות ביתו עבדיו ואת מקנהו צאנו ואת כל בהמתו בקר ואת כל קנינו רכושו אשר רכש בארץ כנען וילך אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו ומה הכוונה? מיד בפסוק הבא :

(ז) כי היה רכושם של יעקב ושל עשו רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם הרב: (זה מאוד מזכיר את אברם ולוט)

(ח) וישב עשו בהר שעיר מצא לו ארץ לגור בה עשו הוא אדום :

(ט) ואלה תלדות עשו אבי האומה שנקראת אדום בהר שעיר: אך התורה מסכמת וכותבת שוב גם את בניו שנולדו לו בארץ כנען.

(י) אלה שמות בני עשו אליפז בן עדה אשת עשו רעואל בן בשמת אשת עשו :

(יא) ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז :

(יב) ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק אלה בני עדה אשת עשו :

(יג) ואלה בני רעואל נחת וזרח שמה ומזה אלה היו בני בשמת אשת עשו :

(יד) ואלה היו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אשת עשו ותלד לעשו את יעוש ואת יעלם ואת קרח :

(טו) אלה אלופי האנשים החשובים, ראשי המשפחות של בני עשו בני אליפז בכור עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנז :

(טז) אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי אליפז בארץ אדום אלה בני עדה :

(יז) ואלה בני רעואל בן עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מזה אלה אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו :

(יח) ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה בת ענה אשת עשו :

(יט) משפט סיכום : אלה בני עשו ואלה אלופיהם הוא אדום : ס

(כ) אלה בני האדם ששמו שעיר מהעם החרי שהיו יושבי הארץ : לוטן ושוכל וצבעון וענה :

(כא) ודשון ואצר ודישון (סה"כ שבעה בנים) אלה אלופי האנשים החשובים של העם ושמו החרי בני שעיר בארץ אדום דרומית מזרחית לים המלח :

(כב) וכעת התורה מתחילה לפרט את בני בניו של שעיר : ויהיו בני לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע (שהיתה פילגש לאליפז בן עשו) :

(כג) ואלה בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם :

(כד) ואלה בני צבעון ואיה (קראו לו איה) וענה והתורה מדגישה שאותו "ענה בן צבעון" הוא ענה אשר מצא נלחם ונצח את הימם הגיבורים במדבר ברעתו כאשר רעה את החמרים לצבעון אביו :

(כה) ואלה בני ענה (אין זה ענה בן צבעון של הפסוק הקודם, אלא ענה בן שעיר מסוף פס' כ') דשון ואהליבמה בת ענה (אין זו אשתו של עשו, שהרי לאשתו של עשו קוראים "אהליבמה בת ענה בת צבעון", וזו של כאן שמה : "אהליבמה בת ענה בת שעיר") :

(כו) ואלה בני דישן (זהו דישון שבתחילת פסי כ"א. ומדוע קוראים לו כאן דישן? כדי שלא נחשוב שמדובר בבני דישון בן ענה שבפסוק הקודם) חמדן ואשבן ויתרן וכרן:
(כז) אלה בני אצר בלהן וזעון ועקן:
(כח) אלה בני דישן (זהו הבן האחרון של שעיר) עוץ וארן:

(כט) אלה אלופי החרי והתורה מונה את שבעת בניו של שעיר: אלוף לוטן אלוף שובל אלוף צבעון אלוף ענה:
(ל) אלוף דשן אלוף אצר אלוף דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר: פ

(לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני ש מלך מלך לבני ישראל:
(לב) וימלך באדום בלע בן בעור ושם עירו דנהבה:
(לג) וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה:
(לד) וימת יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני:
(לה) וימת חשם וימלך תחתיו הדד בן בדד המכה שנצח את האומה הנקראת מדין בשדה מואב ושם עירו של הדד עוית:
(לו) וימת הדד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה:
(לז) וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנהר:
(לח) וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן עכבור:
(לט) וימת בעל חנן בן עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב:

(מ) ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמתם וכעת התורה תמנה גם שמות שלא נתקלנו בהם עד כה, משום שהיא כותבת את אלופי עשו גם של הדורות הבאים (הכוונה שאחרי בניו ונכדיו) אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף יתת:

(מא) אלוף אהליבמה אלוף אלה אלוף פינן:
(מב) אלוף קנז אלוף תימן אלוף מבצר:
(מג) אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למשבתם בארץ אחזתם הוא עשו אבי האומה הנקראת אדום: פ

פרשת וישב

פרק לז

(א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו היכן שגר יצחק, וזה בארץ כנען:

(ב) אלה תלדות משפחתו של יעקב, והתורה מתחילה לספר מ יוסף שכאשר היה בן שבע עשרה שנה היה רעה את עם אחיו בצאן והוא יוסף, היה נער משרת את בני בלהה דן ונפתלי ואת בני זלפה גד ואשר נשי אביו, ויבא ויאמר יוסף את דבתם מעשיהם רעה הרעים אל אביהם ליעקב:

(ג) וישראל יעקב אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים בן שנולד לזקנותו. ומדוע אין זה בנימין? כיוון שיוסף נולד לו ראשון מרחל לאחר הרבה שנים של צפיה, לכן הוא נקרא בן זקונים, והיה חביב עליו ביותר הוא לו, ובגלל שכה אהב את יוסף- ועשה לו כתנת בגד פסים בגד עם שרוולים ארוכים המגיעים עד פס היד ופס הרגל:

(ד) ויראו אחיו גם בני לאה גם בני השפחות כי אתו את יוסף אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו עד כדי כך שאפילו ולא יכלו דברו לשלם לומר לו שלום:

(ה) ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד יותר שנא אתו: ומה החלום הזה שחלם וסיפר לאחיו?

(ו) ויאמר אליהם שמעו נא מהו החלום הזה אשר חלמתי:

(ז) והנה אנחנו מאלמים אוספים לערמות אלמים שיבולים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה עומדת זקופה והנה תסבינה תסתובבנה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי ובמילים אחרות: חלמתי שאתם משתחוים לי:

(ח) ויאמרו לו אחיו מה אתה חושב, שאתה המלך תמלך עלינו?! אם משול תמשל בנו?! ויוספו עוד יותר שנא אתו על חלמתי שחלם ועל דבריו שספר ליעקב על מעשיהם הלא טובים של בני בלהה ובני זלפה:

(ט) ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחיים לי:

(י) ויספר יוסף אל אביו ואל בנוכחות אחיו (שלהם זו כבר הפעם השנייה שהם שומעים חלום זה) ויגער בו ויכעס עליו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמתי! הבוא האם נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה?! דבר ראשון- אמך כבר מתה. וחוף מזה, מה פתאום שאני ואחיך נשתחוה לך?:

(יא) ויקנאו בו אחיו על חלומותיו ואביו למרות שגער בו שמר את הדבר בלבו. אמר לעצמו: מי יודע, אולי יש אמת בדבר...:

(יב) וילכו אחיו של יוסף לרעות את צאן אביהם בשכם אך בנימין לא הלך משום שעדיין היה קטן:

(יג) ויאמר ישראל אל יוסף הלוא הרי אחיך רעים בשכם והרי אתה יודע יוסף, שקצת מסוכן בשכם, שהרי לפני כמה זמן "עיצבנו" שם כמה אנשים... , ולכן לכה לך ואשלחך אליהם ויאמר לו יוסף הנני אני מוכן:

(יד) ויאמר לו יעקב: לך נא ראה את מה שלום אחיך ואת שלום הצאן ותחזור והשבני דבר, וישלחו מעמק חברון ויבא יוסף שכמה לשכם, ולא מצא את אחיו שם:

(טו) וימצאהו איש את יוסף והנה תעה מחפש דרך בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש? מה אתה מחפש?:

(טז) ויאמר יוסף את אחי אנכי מבקש מחפש, ודאי ראית אותם! ובכן הגידה נא לי איפה הם רעים?:

(יז) ויאמר האיש נסעו מזה מכאן כי שמעתי ש אמרים מדברים ביניהם נלכה דתינה לדתן וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן:

(יח) ויראו אחי יוסף אתו מרחק ובטרים יקרב אליהם ויתנכלו זממו אתו להמיתו:

(יט) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא הם אמרו זאת בזלזול גדול:

(כ) ועתה לכו בואו ונהרגו ונשלכו נשליך את גופתו באחד הברות ואמרנו לכל מי שישאל: היכן יוסף? חיה רעה אכלתהו אכלה אותו ונראה אח"כ מה יהיו חלמתי אמרו גם זאת בלגלוג גדול מאוד:

(כא) וישמע ראובן ויצלהו מידם מיד אחיו ויאמר לא נכנו נכה אותו ונוציא לו את הנפש:

(כב) ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם אל תהרגו אותו! אך אם אתם רוצים השליכו אתו אל הבור הזה (הראה באצבעו) אשר במדבר ויד אל תשלחו בו וראובן הציע הצעה זו למען הציל אתו מידם כדי להשיבו אל אביו:

(כג) ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את פתנתו בגדו את פתנת הפסים אשר עליו:

(כד) ויקחהו וישלכו אתו הברה לבור והבור רק אין בו מים בדרך כלל בבורות יש מים, ובבור זה לא היו מים כי לא רצו שיוסף יטבע:

(כה) לאחר שזרקו אותו לבור, התרחקו האחים מהבור וישבו לאכל לחם (זה פשוט לא יאומן איזו אי אכפתיות וחוסר רגישות היתה כאן לאחים; לא רק שזרקו את אחיהם לבור, אלא עוד מסוגלים מיד אח"כ "לשבת לאכול לחם") וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת שיירת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים טעונים נכאת בשמים טובים וצרי ולט מאכלים טובים הולכים להוריד מצרימה:

(כו) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע מה נרויח מזה כי ש נהרג את אחינו וכסינו את דמו והרי גם שהוא כעת בבור-הרי הוא ימות שם, ומה נרויח מזה?: יש לי רעיון טוב יותר;

(כז) לכו בואו ונמכרנו לישמעאלים הבאים מגלעד וידנו אל תהי בו לא אנו נהרוג אותו (כי אפ"י שהוא בבור- אם הוא ימות שם זה יחשב שאנו הרגנו אותו) כי אחינו בשרנו הוא וישמענו אחיו:

(כח) ובינתיים, לפני בוא הישמעאלים, ויעברו אנשים מדינים מארץ מדין סחרים בסחורה, ופתאום ראו נער בתוך בור, במדבר, בלי אף אחד באזור. מה עשו המדיינים? וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו המדיינים את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו הישמעאלים את יוסף מצרימה:

(כט) ואז ישב ראובן אל הבור אולי כדי להוציאו על מנת למוכרו- כעצתו של יהודה, ואולי כדי לשחררו בכלל- כמחשבותיו הוא, והנה רואה ש אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו:

(ל) וישב אל אחיו (שלא ידעו כלל מכל העניין של "מכירת יוסף", שהרי היו עסוקים בלאכול לחם) ויאמר: הילד איננו ואני אנה אני בא מה אעשה עכשיו? איך אעמוד מול אבא? אני הבכור! יש לי אחריות!:

(לא) ויקחו אחי יוסף את פתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הפתנת בדם:

(לב) וישלחו ע"י שליחים את כתנת הפסים, והשליחים ויביאו מביאים את הכתנת אל אביהם, ויאמרו השליחים ליעקב: את הכתנת ה זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא?:

(לג) ויכירה יעקב מכיר את הכתנת ויאמר: כתנת בני! חיה רעה אכלתהו! טרף טרף יוסף!:

(לד) ויקרע יעקב שמלתיו בגדיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים זמן רב:

(לה) ויקמו ויבואו כל בניו וכל בנתיו דינה וכלותיו (נשי בניו) לנחמו וימאן ויסרב להתנחם ויאמר כי כאשר ארד הכוונה: כאשר אמות, ובכך "ארד" אל בני יוסף, שגם הוא מת, אזי ארד אָבֵל, שאלה לקבר, ואינני מוכן להתנחם, אלא אשאר אָבֵל כל חיי, ויבך אתו אביו:

(לו) והמדנים המדיינים מכרו אתו לישמעאלים, ומתוך כך הגיע אל מצרים לפוטיפר סריס משרת חשוב של פרעה, ופוטיפר היה שר הטבחים שטבח והרג בהמות כדי להכין לפרעה אוכל: פ

פרק לח

(א) ויהי בעת ההוא וירד וילך יהודה מאת אחיו ויט ויבוא עד איש עַדְלָמִי מהעיר "עדולם" ושמו חירה:

(ב) וירא שם יהודה אשה שהיתה בת איש כנעני סוחר (ואין הכוונה למישהו שהיה מזרעו של כנען) ושמו שוע ויקחה יהודה ויבא אליה התחתן אתה:

(ג) ותהר ותלד בן ויקרא יהודה את שמו ער:

(ד) ותהר עוד ותלד בן ותקרא בת שוע את שמו אונן:

(ה) ותסף עוד ותלד בן ותקרא בת שוע את שמו שלה והיה יהודה (וכן הלידה בעצמה) במקום שנקרא בכזיב בלדתה אתו כאשר ילדה את שלה:

(ו) ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר:

(ז) והיה ער בכור יהודה רע בעיני ידוד עשה הרבה מעשים רעים וחטאים וימתהו ידוד:

(ח) הסברנו בכיתה עניני יבום וחליצה; איש שמת בלי בנים, ויש לו אחים נוספים שאינם נשואים אזי האח הגדול צריך ליבם את אשת אחיו שנפטר (הכוונה להתחתן איתה). ואם אינו רוצה- אזי מקיימים מצוות חליצה- שהאשה חולצת מנעלו של הסרבן ויורקת בפניו וכו'. ואז מצוות היבום עוברת לאח השני וכן הלאה. אם אף אח לא רוצה- אז האשה יכולה להתחתן עם מי שחפצה. ולפני מתן תורה- אם נפטרה גם אשתו של אביו של המת- צריך הוא ליבם את כלתו אם שאר בניו לא רוצים. ולכן: **ויאמר יהודה לאונן** (שהיה האח הגדול אחרי ער- שמת) **בא אל אשת אחיך ער ויבם אתה** התחתן איתה **והקם זרע לאחיך** אחיך לא זכה לילדים. לכן בא אתה- והילדים ממך ומתמר יקראו על שם המת. דהיינו- יקבלו חלק בירושה וכד' (ואין הכוונה שכל הילדים מעתה יקראו "ער"):

(ט) **וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע** שהרי יהיה "של" אחיו המת, לכן אונן עשה "תרגיל" מרושע; הוא אמר שהוא מוכן ליבם את תמר, אך חשב בלבו (וכך גם עשה) ש **והיה אם בא ושכב אל עם אשת אחיו**, אז את זרעו **ושחת** השחית ארצה, כדי **לבלתי** שלא **נתן זרע לאחיו**: הסברנו בכיתה שכדי שאשה תכנס להריון, צריך בעלה לתת לה זרע, ואונן- במקום לתת לתמר זרע- נתן אותה בארץ.

(י) **וירע בעיני ידוד אשר עשה אונן וימת גם אתו**:

(יא) **ויאמר יהודה לתמר כלתו** אשת בנו **שבי** בינתיים **אלמנה ב בית אביך עד ש יגדל שלה בני הצעיר**, וכשיגדל יוכל להתחתן איתך, **כי אמר יהודה לעצמו פן ימות גם הוא שלה כאחיו ער ואונן ותלך תמר ותשב בית אביה**:
(יב) **וירבו הימים** עברו הרבה ימים, שלה גדל, ולא ניתן לה לבעל. בינתיים **ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה** וכדי להפיג את צערו **ויעל יהודה על אל האנשים** שהיו **גזזי צאנו- הוא יהודה וחירה רעהו** חברו **העדלמי תמנתה** שם גזזו את צאנו של יהודה:

(יג) **ויגד לתמר לאמר הנה חמיך** אביו של בעלך שמת **עלה תמנתה לגז לגזו את צאנו**:

(יד) **ותסר תמר את בגדי אלמנותה** בגדים המיוחדים לאלמנה **מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותכסה את פניה ותשב בפתח עינים** בצומת דרכים, מקום ששם רואים את כל מי שנמצא שם **אשר על ב דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה**:

(טו) **ויראה יהודה את תמר ויחשבה לזונה** אחת שמפקירה עצמה **כי כסתה פניה** וכך היה דרכן:

(טז) **ויט ויפנה אליה אל הדרך** שבה ישבה **ויאמר הבה נא אבוא אליך** אשכב עִמך **כי לא ידע כי כלתו** (אשת בנו) **הוא ותאמר מה תתן לי בתמורה לזה ש כי תבוא אלי**:

(יז) **ויאמר אנכי כשאגיע תמנתה** לגוזזי צאני **אשלח אליך גדי עזים מן הצאן ותאמר** אני מוכנה, אך **אם בתנאי ש תתן ערבון עד שלחך** את הגדי: ערבון פירושו דבר היקר לך, שאם לא תשלח את הגדי- אז הערבון ישאר אצלי במקום הגדי.

(יח) **ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך** החותמת שלך **ופתילך** חגורתך **ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו**:

(יט) ולאחר מכן **ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בחזרה את בגדי אלמנותה**:

(כ) יהודה וחירה מגיעים תמנתה **וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו** חברו חירה **העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה חירה**:

(כא) **וישאל חירה את אנשי מקמה** האנשים שגרו באזור **לאמר איה היכן הקדשה הזונה הוא** שישבה בפתח **בעינים על הדרך ויאמרו**: לא היתה בזה כאן קדשה:

(כב) **וישב חירה אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה** כאן קדשה:

(כג) ויאמר יהודה שהקדשה תקח לה תשאיר אצלה את הערבון פן נמשיך לחפש אחריה ועיי כך נהיה לבז ש אין זה "כבוד גדול" לחפש קדשות, וחוזר יהודה ואומר: הנה הרי כבר שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה:

(כד) ויהי כמשלש לאחר שלושה חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה נכנסה להריון לזנונים מאנשים שהפקירו עצמם גם כן, ויאמר יהודה הוציאוה וְתשרף:

(כה) הוא תמר מוצאת לשרפה והיא שלחה אל חמיה יהודה לאמר לאיש אשר אלה (החותמת, הפתילים והמטה) שייכים לו אנכי הרה ותאמר הכר נא האם אתה יודע למי החתמת והפתילים והמטה האלה?: עמדנו על הענין שהעדיפה תמר להשרף ובלבד שלא להלבין פניו ברבים.

(כו) ויכר יהודה חפצים אלו ויאמר צדקה תמר יותר ממני שעשתה מעשה זה, ועשתה זאת כי על כן לא נתתיה לשלה בני שהרי היה צריך ליבם אותה. ומכיוון שראתה שכך הדבר- החליטה שיהודה ייבם אותה ולא יסף עוד יהודה לדעתה להיות אתה:

(כז) ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה:

(כח) ויהי בלדתה ויתן ויוציא הילד הראשון יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני חוט בצבע אדום לאמר לסימן ש זה יצא ראשנה:

(כט) ויהי כמשיב ידו החזיר הראשון את ידו והנה יצא אחיו ותאמר המילדת מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ על שם שפרץ החוצה:

(ל) ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני ויקרא שמו זרח על שם חוט השני. שהרי כשהשמש זורחת- היא בצבע אדום, ולכן קרא שמו זרח- על שם השני (האדום): ס

פרק לט

(א) ויוסף הורד מצרימה עיי הישמעאלים ויקנהו פוטיפר סריס שר חשוב של פרעה והיה פוטיפר שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה:

(ב) ויהי ידוד את יוסף ה' הצליח דרכו ויהי איש מצליח בכל ענייניו ויהי בבית אדניו המצרי:

(ג) וירא אדניו כי ידוד אתו וכל אשר הוא עשה ידוד מצליח בידו:

(ד) וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו פוטיפר על ביתו וכל אשר יש לו נתן בידו:

(ה) ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל אשר יש לו ויברך ידוד את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת ידוד בכל אשר יש לו בבית ובשדה:

(ו) ויעזב פוטיפר כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל שזה בלבד ידע פוטיפר שיוסף אוכל לבדו, כי "תועבה" היא למצרים לאכול ביחד עם עברים ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה:

(ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו (אשת פוטיפר) את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי:

(ח) וימאן ויסרב יוסף בתוקף ויאמר אל אשת אדניו הן אדני פוטיפר לא ידע אתי מה שאני עושה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי:

(ט) בעלך פוטיפר איננו גדול בבית הזה יותר ממני ולא חשך מנע ממני מאומה כי אם אותך באשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת לפוטיפר, ומלבד זאת גם וחטאתי לאלהים!:

(י) ויהי כדברה המשיכה לדבר אשת פוטיפר אל יוסף יום אחרי יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה:

(יא) ויהי כהיום הזה באחד הימים שדיברה אליו וניסתה לשכנעו ויבא יוסף הביתה לעשות את מלאכתו הרגילה ואין איש מאנשי הבית שם בבית חוץ מיוסף ומאשת פוטיפר:

(יב) ותתפשהו אשת פוטיפר בגדו לאמר שכבה עמי! ויעזב בגדו בידה וינס ויברח ויצא החוצה:

(יג) ויהי כראותה כי עזב בגדו בידה וינס החוצה:

(יד) ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר : ראו! בעלי הביא לנו איש עברי לצחק בנו דהיינו- בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול צעקתי לעזרה:

(טו) ויהי כשמעו כשמע יוסף כי ש הרימתי קולי ואקרא, ויעזב את בגדו אצלי וינס ויצא החוצה:

(טז) כעת אשת פוטיפר מתכננת לספר את השקר הזה גם לבעלה ותנח הניחה את בגדו של יוסף אצלה עד בוא אדניו של יוסף אל ביתו:

(יז) ותדבר אליו לפוטיפר כדברים האלה שדיברה קודם לאמר בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי לשכב איתי:

(יח) ויהי כהרימי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינס החוצה:

(יט) ויהי כשמע אדניו את דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר כדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו ויכעס על יוסף:

(כ) ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו ושימחו אל ב בית הסהר במקום אשר אסירי המלך אסורים ויהי שם בבית הסהר: פוטיפר מחבב את יוסף ומלבד זאת, הוא מכיר אותו וחושב שאולי יוסף באמת לא עשה דבר, ולכן אמנם שם אותו בכלא, אך בכלא מכובד: "מקום אשר אסירי המלך אסורים".

(כא) ויהי ידוד את יוסף גם בכלא ויט אליו ויתן ה' לו חסד ויתן חנו יוסף מצא חן בעיני שר בית הסהר: עמדנו על הנקודה שה' נמצא אתנו תמיד ובכל מקום.

(כב) ויתן שר בית הסהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסהר ואת כל אשר האסירים עשים שם, הם עושים על פי מה ש הוא יוסף היה עשה:

(כג) אין שר בית הסהר ראה את כל מאומה בידו שר בית הסוהר לא משגיח על מה שיוסף עושה באשר ידוד אתו ואשר הוא עשה ידוד מצליח: ס

פרק מ

(א) ויהי אחר הדברים האלה חטאו השר שהיה משקה את מלך מצרים (מכין לו יין משובח) והאפה לאדניהם למלך מצרים:

(ב) ויקצף ויכעס פרעה על שני סריסיו עבדיו ומשרתיו החשובים על שר המשקים ועל שר האופים:

(ג) ויתן אתם פרעה במשמר במקום שמור ב בית שר הטבחים פוטיפר אל בית הסהר אל מקום אשר יוסף אסור שם:

(ד) ויפקד וישים שר הטבחים את יוסף אתם וישרת יוסף אתם ויהיו כמה ימים במשמר בכלא:

(ה) ויחלמו חלום שניהם שני השרים איש את חלמו בלילה אחד, איש כפתרון חלמו כל אחד מהם חלום חלום הראוי לפתרון ולא סתם חלום "שטותי", המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר:

(ו) ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים עצובים וכועסים:

(ז) וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם נראים רעים היום?:

(ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו אין מי שיגיד לנו את פשר חלומותינו ואת משמעותם ויאמר אלהם יוסף הלוא הרי לאלהים פתרנים ורק הוא יודע את פשר החלומות, אז מה תפסידו אם ספרו נא לי ואני אנסה לפתור אותם! וחוף מזה, אולי ה' יגלה לי את פתרון חלומותיכם...:

(ט) ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף ויאמר לו: ראיתי בחלומי והנה גפן לפני: (זה מאוד הגיוני ששר המשקים יחלום על גפן).

(י) ובגפן שלשה שריגים ענפים והיא בהתחלה היתה כפרחת הגפן פרח ועלתה נצה עלו ניצנים, ולאחר מכן נהיו אשכולות, ולאחר מכן הבשילו אשכולתיה להיות ענבים:

(יא) וכוס פרעה בידי ואקה את הענבים ואשחט ואסחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה:

- (יב) ויאמר לו יוסף זה פתרנו: שלשת השרגים הענפים מרמזים על שלשת ימים הם:
- (יג) בעוד שלשת ימים ישא ירים פרעה את ראשך מהכלא והשיבך והחזיר אותך על כנך מושבך, תפקידך הקודם, ונתת אז שוב את כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר כפי שפעם היית משקוהו:
- (יד) וממשיך יוסף ומבקש משר המשקים: כי אם זכרתני אֶתְךָ תזכור אותי כאשר ייטב לך ואז ועשית נא עמדי חסד והזכרתני ותזכיר אותי אל פרעה והוצאתני מן הבית הכלא הזה: ומה תגיד לפרעה?
- (טו) כי גִּנְבָה גִּנְבְתִי נלקחתי מארץ העברים של אברהם העברי וגם פה אצל פוטיפר לא עשיתי מאומה רע, על ש כי שמו אתי בבור בכלא הזה: אולי אם תגיד לו דברים אלה, יוציא אותי מכאן.
- (טז) וירא שר האפים כי יוסף טוב פתר את החלום של שר המשקים (פתר אותו לטובה) ויאמר אל יוסף אף גם אני ראיתי בחלומי והנה שלשה סלי חרי סלים עם חורים על ראשי אחד על השני: בסלים אלו שמים בדרך כלל לחם ושאר דברי מאפה.
- (יז) ובסל העליון היה מכל מאכל פרעה מעשה אפה, והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי:
- (יח) ויען יוסף ויאמר זה פתרנו: שלשת הסלים מרמזים ל שלשת ימים הם:
- (יט) בעוד שלשת ימים ישא ירים פרעה את ראשך מעליך דהיינו- יהרוג אותך ותלה אותך על עץ, והעוף שראית בחלום- ואכל העוף את בשרך מעליך אחרי שתמות:
- (כ) ויהי ביום השלישי היה יום הִלְדַת את ל פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא פרעה את ראש שר המשקים ואת ראש שר האפים בתוך עבדיו:
- (כא) וישב ויחזיר פרעה את שר המשקים על משקוהו לתפקידו הראשון ויתן שר המשקים את הכוס על כף פרעה:
- (כב) ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף:
- (כג) ומה בדבר בקשתו של יוסף משר המשקים שיזכיר אותו לפני פרעה? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו:

פרשת מקץ

פרק מא

(א) ויהי מקץ מסוף שנתים ימים מעניין שר המשקים ושר האופים דלעיל ופרעה חלם ובחלום ראה והנה עמד על היאר הנהר הגדול של מצרים- הנילוס:

(ב) והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר (שמנות) ותרעינה ואכלו באחו מקום צמחייה ליד היאור:

(ג) והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה הפרות הרזות אצל ליד הפרות השמנות על ליד שפת היאר:

(ד) ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה משנתו:

(ה) ויישן נרדם שוב ויחלם שנית פעם שניה והנה שבע שבליים עלות בקנה מ"גבעול" אחד בריאות וטבות עם גרגרים רבים:

(ו) והנה שבע שבליים דקות ושדופת רזות, ללא הרבה גרגרים, אשר נשבה עליהם רוח קדים רוח מזרחית אשר מיבשת את התבואה צמחות אחריהן:

(ז) ותבלענה השבליים הדקות את שבע השבליים הבריאות והמלאות וייקץ ויתעורר פרעה והנה שם לב שחלם חלום נוסף:

(ח) ויהי בבקר ותפעם רוחו התפעל מאוד פרעה והשתומם על דבר החלומות אשר חלם וישלח ויקרא את כל חרטמי מכשפי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה אף אחד לא הצליח לומר לפרעה מה פשר החלומות:

(ט) ובין השרים הנוכחים במקום היה שר המשקים. וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי את החטאים שעשיתי אני מזכיר היום ומתחיל לפרט:

(י) פרעה (מדבר אליו כאן ב"גוף שלישי") קצף כעס על עבדיו על שר המשקים והאופים ויתן אתי במשמר במקום עם שומרים שהיה ב בית שר הטבחים (פוטיפר)- אתי ואת שר האפים:

(יא) ונחלמה חלום בלילה אחד אני שר המשקים והוא שר האופים איש כפתרון חלמו חלמנו חלומות הראויים לפתרון:

(יב) ושם בכלא אתנו נער עברי שהיה עבד לשר הטבחים ונספר לו ויפתר לנו את חלמתינו איש כחלמו פתר וגילה לנו את פשר החלומות אשר חלמנו:

(יג) ויהי כאשר פתר לנו כן היה; אתי השיב פרעה על כני לתפקידי הראשון ואתו את שר האופים תלה:

(יד) וישלח פרעה ויקרא את ל יוסף ויריצהו (מלש' ריצה) מן הבור ויגלח הסתפר ויחלף שמלתיו בגדיו ויבא אל פרעה:

(טו) לאחר שהריצו את יוסף מן הבור והביאוהו לפני פרעה ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר שאתה יודע לפתור חלומות, ולכן תשמע חלום לפתר אתו:

(טז) ויען יוסף את פרעה לאמר: בלעדי אני אינני יודע לפתור חלומות, רק אלהים יענה את שלום פרעה הכל תלוי בה', ואם אדע את פשר חלומותיך, הרי זה רק מה', לי אין שום חכמה מצדי:

(יז) וידבר פרעה אל יוסף בחלמי ראיתי ש הנני עמד על שפת היאר:

(יח) והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר שמנות ויפת תאר מראה ותרעינה באחו:

(יט) והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מראה מאד ורקות ודקות בשר לא ראיתי כהנה פרות כאלו בכל ארץ מצרים לרע אשר נראות כ"כ גרוע:

(כ) ותאכלנה הפרות הרקות הדקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאת השמנות:

(כא) ותבאנה הפרות הבריאות אל קרבנה אל המעיים של הפרות הדקות ולא נודע כי באו אל קרבנה לא היה שום הבדל אצל הפרות הרעות בין לפני שאכלו ובין אחרי שאכלו ומראהן של הפרות הרעות רע כאשר בתחלה לפני שאכלו את הפרות הטובות ואיקץ והתעוררתי:

(כב) וארא בחלמי השני והנה שבע שבליים עלת בקנה מגבעול אחד מלאת בגרגרים וטבות משובחות:

(כג) והנה שבע שבליים צנמות רזות דקות שדפות קדים (הן רזות משום רוח קדים מייבשת שנשבה עליהן) צמחות אחריהם:

(כד) ותבלען השבליים הדקות את שבע השבליים הטבות עד כאן חלומותי, ואמר אל החרטמים ואין מגיד פותר לי:

(כה) ויאמר יוסף אל פרעה: חלום פרעה אחד הוא הכוונה, שלשני החלומות של פרעה יש את אותו פתרון, ושניהם באים לומר דבר אחד את אשר האלהים עשה עומד לעשות הגיד לפרעה:

(כו) שבע פרת הטבת שראית בחלום מרמזות על שבע שנים הנה וכן ושבע השבליים הטבת הן אותן שבע שנים הנה, חלום אחד הוא כמו שכתבנו בפסוק הקודם:

(כז) ושבע הפרות הרקות הדקות והרעות העלת אחריהן שבע שנים הנה ושבע השבליים הרקות שדפות הקדים הן אותן שבע שנים והן יהיו שבע שני שנים של רעב:

(כח) הוא זה הדבר אשר דברתי כבר אמרתי אל פרעה את אשר האלהים עשה הראה את פרעה בחלום:

(כט) הנה שבע שנים באות שבע גדול יהיה בכל ארץ מצרים שזה ענין שבע הפרות הטבות ושבע השבליים הטבות:

(ל) וקמו שבע שני שנים של רעב אחריהן ונשכח כל השבע בארץ מצרים כמו שהפרות הרעות אכלו את הפרות הטבות, ואז בעצם לא היו שם יותר פרות טובות, וכלה "ויאכל" הרעב את הארץ לא יהיה לאנשים מה לאכול:

(לא) ולא יודע לא יזכרו בכלל את השבע שהיה בארץ, מפני הרעב ההוא שיבוא אחרי כן כמו ש"ולא נודע כי באו אל קרבנה"- לא נשאר זכר לפרות הטבות כי כבד הוא הרעב מאד:

(לב) ואם באמת פשר שני החלומות זהה- מדוע לא מספיק חלום אחד בלבד? אומר יוסף: ועל השנות חזרת החלום אל פרעה פעמים זה משום ש כי נכון מזומן, מוכן הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו מיד:

(לג) ועתה ירא יחפש פרעה איש שהוא נבון וחכם כדי ש ישיתוהו ומשילוהו על ארץ מצרים:

(לד) יעשה פרעה ויפקד פקדים ממונים על הארץ וחמש מלשון תחמושת- יתן לארץ תחמושת- אספקה של מזון את ארץ מצרים בשבע שני השבע כדי שלא יחסר אוכל בשנים של הרעב:

(לה) ויקבצו ויאספו את כל אכל שבע השנים הטבת הבאת האלה ויצברו ויאספו בר תבואה תחת יד פרעה אכל בערים, ושקרו:

(לו) והיה האכל לפקדון למשמרת לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיין בארץ מצרים ולא תכרת תשמד ותכלה הארץ ברעב:

(לז) וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו:

(לח) ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא האם ראיתם אי פעם איש כזה איש אשר רוח חכמת אלהים בו? !:

(לט) ויאמר פרעה אל יוסף אחרי ש הודיע אלהים אותך את כל זאת את פתרון החלומות ואת העצה הטובה שנתת לי אין אדם נבון וחכם כמוך:

(מ) אתה תהיה ממונה על ביתי ועל דבר פיך ישק יתנהג כל עמי, רק את הכסא שלי אגדל אשים יותר ממך הכוונה: שבעצם אתה המחליט, אך בכל זאת- אני הוא זה שיושב על כסא המלכות:

(מא) ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אני נותן אתך ממונה על כל ארץ מצרים:

(מב) ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש בגדים חשובים ויקרים וישם רבד כעין שרשרת הזהב על צוארו:

(מג) וירכב אתו פרעה במרכבת המשנה במרכבה השניה בחשיבותה (אחרי מרכבת המלך) אשר לו ויקראו לפניו לפני יוסף אברך הכוונה: אב למלך ("רד" בלשון מצרית זה מלך) ונתון ומינה אתו את יוסף להיות השליט על כל ארץ מצרים:

(מד) ויאמר פרעה אל יוסף: שיהיה ברור: אני פרעה! אך ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים זאת אומרת: אני המלך! אך כולם יתנהגו על פי דברך:

(מה) ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח מלשון שידע לפענח צפונות (יודע לפתור דברים נעלמים וסתומים) ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע שהיה כהן אדם חשוב בעיר אן לאשה ויצא יוסף התחיל למשול על ארץ מצרים:

(מו) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים כדי לממש את תוכניתו- לאסוף מזון:

(מז) ותעש הארץ בשבע שני השנים של השבע לקמצים לערמות ערמות:

(מח) ויקבץ יוסף את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן יוסף את האכל בערים במחסנים, והתורה חוזרת ואומרת: אכל שדה העיר את האוכל של השדות אשר סביבתיה של העיר נתן בתוכה בתוך העיר:

(מט) ויצבר ויאסוף יוסף בר תבואה כחול הים הרבה מאד עד כי חדל אי אפשר לספר כי אין מספר הכוונה הרבה מאוד:

(נ) וליוסף ילד נולדו שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב הראשונה אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן און:

(נא) ויקרא יוסף את שם הבן הבכור מנשה כי נשני השכיחני אלהים את כל עמלי את כל מה שעשיתי ואת כל בית אבי ע"י הריחוק מבית אבא, כבר "שכחתי" כל מה שקורה שם כי עברו עלי כ"כ הרבה דברים מאז:

(נב) ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני נתן לי בנים והצליח דרכי אלהים בארץ עניי במצרים:

(נג) ותכלינה נגמרו שבע שני השבע אשר היה בארץ מצרים:

(נד) ותחלינה התחילו שבע שני הרעב לבוא כאשר כמו ש אמר יוסף והי רעב בכל הארצות שסביב למצרים ובכל ארץ מצרים היה לחם בזכות יוסף:

(נה) ותרעב כל ארץ מצרים מכיוון שכל המזון היה במחסני המלוכה ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף ואת אשר יאמר לכם תעשו:

(נו) והרעב היה על כל פני הארץ ויפתח יוסף את כל אשר בהם במחסנים וישבר וימכור למצרים והוא עשה זאת כשויחזק הרעב בארץ מצרים:

(נז) וכל הארץ תושבי הארצות השכנות באו מצרימה לשבר לקנות אל מ יוסף כי חזק הרעב בכל הארץ:

פרק מב

(א) וירא יעקב כי יש שבר מקום המוכר מזון במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו למה אתם מראים את עצמכם (מתנהגים כאילו) יש לנו אוכל, ואינכם יורדים למצרים?:

(ב) ויאמר לבניו: הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושבדו וקנו לנו משם ונחיה ולא נמות ברעב:

(ג) וירדו אחי יוסף עשרה (כי יוסף לא היה אִתם, ובנימין נשאר ככתוב לקמן) לשבר לקנות בר תבואה ממצרים:

(ד) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את עם אחיו כי אמר לעצמו: פן שמא יקראנו אסון לא רק שבנימין הוא הצעיר מבין האחים, אלא שהוא הבן היחיד שנשאר מרחל (כי חשב שיוסף נטרף) ויעקב פחד עליו מאוד:

(ה) ויבאו בני ישראל יעקב לשבר בתוך שאר האנשים הבאים כי היה הרעב בארץ כנען:

(ו) ויוסף הוא השליט המושל על הארץ הוא המשביר המספק מזון לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו ליוסף אפים ארצה:

(ז) וירא יוסף את אחיו ויפְרַם מזהה אותם, ויתנכר אליהם מתייחס אליהם כאילו הם זרים לו וידבר אִתם קשות דיבורים קשים ויאמר אלהים מאין מהיכן באתם? ויאמרו מארץ כנען, ובאנו כדי לשבר אכל:

(ח) **ויכר יוסף את אחיו כעת**, לאחר שאמרו לו שהם מארץ כנען, יוסף כבר ממש בטוח שהם אחיו **והם לא הפך זהו**:
(ט) **ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם** שיוסף חלם חלום אחד עם האלמים בשדה- שכל האלומות משתחוות לאלומתו, והכוונה, שכל אחיו ישתחוו לו, וחלם חלום שני עם השמש והירח. ומכיוון שהכיר יוסף וידע שחלומות אלו אמיתיים הם וצריכים להתקיים, וכעת ראה שבאו אליו עשרה אחים (ללא בנימין), ולפי החלום גם בנימין צריך להשתחוות- לכן מסבב יוסף את העניינים כדי שגם בנימין יגיע בסופו של דבר (אין ליוסף מטרה שאחיו יסבלו, וק"ו שאין לו מטרה לעכב את אביו בצער, אלא כל חפצו ורצונו שיתגשמו החלומות, שידע שזהו רצון ה'). וכדי לגרום שבנימין יבוא, מתחיל ואומר: **ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את ערות הדברים המכוסים של הארץ באתם** כדי לדלות "סודות מדינה":

(י) **ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבר אכל**:

(יא) **כלנו בני איש אחד נחנו אנחנו כנים** דוברי אמת **אנחנו לא היו עבדיך מרגלים**:

(יב) **ויאמר אלהם לא! כי את ערות הארץ באתם לראות**:

(יג) **ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד בארץ כנען** ומדוע הגענו עשרה? **והנה אחינו הקטן את עם אבינו היום והאחד** (התכוונו ליוסף) **איננו ולכן** אנו עשרה:

(יד) **ויאמר אלהם יוסף הוא זה** בדיוק הדבר **אשר דברתי אלכם לאמר מרגלים אתם** שהרי מה פתאום השארתם אח אחד בבית? את הנשים והילדים (אם יש לכם)- אני מבין שצריך להשאיר. אך מדוע להשאיר אח?:

(טו) **בזאת תבחנו אם דוברי אמת אתם**: **כי אני נשבע בחיים של פרעה אם תצאו מזה** אתם הסתבכתם איתי, ולא תצאו מזה בקלות, אלא אם כן **כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה** ואז אדע כי דוברי אמת אתם:

(טז) **שלחו מכם אח אחד ויקח את אחיכם**, ואתם כל שאר האחים **האסרו** הכנסו לבית הסוהר **ויבחנו** נבחן את **דבריכם האם האמת אתכם? ואם לא אם אין האמת אתכם**- **כי אני נשבע בחיי פרעה כי מרגלים אתם**:

(יז) ולפני ששולח את אחד האחים, כפי שהציע, **ויאסף אתם יוסף אל משמר בית הכלא למשך שלשת ימים**:

(יח) **ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו** יש לי הצעה חדשה, ועל ידה- **וְחִיו** תוכלו לחיות, ותדעו לכם שהסיבה שאני מציע לכם הצעה חדשה היא מפני ש **את האלהים אני ירא** ואני יודע שאם אח אחד ילך לביתו להביא את אחיכם הקטן, וכולכם תשארו כאן (כפי הרעיון הראשון שהצעתיו)- אז בינתיים אנשי בתיכם יוכלו לגווע ברעב, ולכן אני מציע הצעה חדשה:

(יט) **אם כנים דוברי אמת אתם**, **אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם** היכן שאתם נמצאים כעת **ואתם** כל שאר האחים **לכו הביאו שבר** אוכל שתקנו כאן, כדי שישביע את **רעבונ בתיכם**:

(כ) **ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאָמְנו דבריכם** אדע שאתם דוברי אמת **ולא תמותו ברעב ויעשו כן**:

(כא) אך לפני שהלכו- **ויאמרו איש אל אחיו**: אתם יודעים למה אנחנו כל כך מסתבכים כאן? **אבל** משום ש **אשמים אנחנו על אחינו יוסף אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו** כאשר התחנן **אלינו** שלא נזרוק אותו לבור, ולאחר מכן שנוציא אותו **ולא שמענו אליו על כן באה אלינו הצרה הזאת**:

(כב) **ויען ראובן אתם לאמר ואומר**: **הלוא הרי אמרתי אליכם** לכם **לאמר אל תִּחְטְאוּ** אל תעשו חטא- מעשה לא טוב **בילד ביוסף ולא שמעתם אלי וגם דמו של יוסף הנה נדרש ה' דורש את "זעקת הדם" מאתנו**:

(כג) **והם לא ידעו כי שמע יוסף**, ומדוע לא ידעו? **כי המליץ המתורגמן בינתם** בין יוסף והאחים. הכוונה, שכל מה שדיברו האחים ליוסף ולהיפך, היה ע"י מתורגמן, ולכן האחים חשבו שהשליט על מצרים לא מבין שפתם:

(כד) **ויסב ויסתובב יוסף מעליהם ויבך** ויבכה **וישב ויחזור אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אתו לעיניהם** אחד הילדים הסביר מדוע יוסף אסר דווקא את שמעון? משום שיוסף זכר מה שמעון ולוי עשו בשכם ולא רצה שיעשו זאת גם כאן. וילד אחר הסביר מעצמו מדוע דווקא את שמעון ולא את לוי? ואמר משום ששמעון הוא הגדול יותר ויש לו יותר כח. ישמע חכם ויוסף לקח, "ומתלמידי יותר מכולם":

(כה) ויצו יוסף את משרתו וימלאו את כליהם בר תבואה, וכן ולהשיב כספיהם שהביאו כדי לקנות אוכל איש אל שקו בלי שידעו מכך ולתת להם צדה מזון לדרך ויעש להם משרת יוסף כן:

(כו) וישאו האחים את שברם מה שקנו על חמריהם וילכו משם בחזרה לכיוון ארץ כנען:

(כז) ויפתח האחד אחד האחים את שקו כדי לתת מספוא מזון לחמרו במלון במקום שעצרו ללון וירא את כספו והנה הוא בפי בפתח אמתחתו שקו:

(כח) ויאמר אל אחיו הושב כספי! וגם הנה באמתחתי! ויצא לבם הכוונה: ויִחַרְדוּ ויפחדו ויאמרו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו? שהושב כספו של אחד האחים?:

(כט) ויבאו אל יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו את כל הקרת מה שארע להם אתם לאמר:

(ל) דבר האיש אדני האדון של הארץ אתנו קשות דברים קשים ויתן אתנו וחשב אותנו כמרגלים את הארץ:

(לא) ונאמר אליו כנים דוברי אמת אנחנו לא היינו מרגלים:

(לב) שנים עשר אנחנו, אחים, בני אבינו, האח האחד (יוסף) איננו והקטן (בנימין) היום את עם אבינו בארץ כנען:

(לג) ויאמר אלינו האיש אדני הארץ בזאת אדע כי כנים אתם אחיכם האחד (שמעון) הניחו אתי ואת מה שקניתם כדי להשביע את רעבונ בתיכם קחו ולכו:

(לד) והביאו את אחיכם הקטן אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם כי כנים אתם, ואז את אחיכם שמעון אתן לכם ואת הארץ תסחרו ותמשיכו להסתובב כרצונכם, קנו ומכרו כל אשר תחפצו:

(לה) ויהי הם שאר האחים מריקים מרוקנים את שקיהם והנה איש צרור חבילת כספו בשקו ויראו את צרות כספיהם המה ואביהם, ויִירָאוּ ויפחדו:

(לו) ויאמר אלהים יעקב אביהם בענין הורדת בנימין למצרים: אתי שְׁפִלְתָּם עשיתם אותי "אב שכול"; יוסף איננו מת ושמעון איננו בכלא וגם את בנימין תקחו! עלי היו כלנה כל האבל הזה על "הגב שלי":

(לז) ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אחזיר את בנימין אליך ממצרים! תנה אתו על ידי תחת אחריותי, ואני אשיבנו אליך:

(לח) ויאמר יעקב: לא ירד בני עמכם כי אחיו יוסף מת והוא לבדו נשאר (כי יוסף ובנימין אחים מאותה אם) וקראהו ואם יקרה לו אסון בדרך אשר תלכו בה- והורדתם את שיבתי זקנתי ביגון בעצב שאולה לקבר! והכוונה, שאם גם לבנימין יקרה משהו- ארד אבל ועצוב לקבר לא רק בגלל יוסף אלא גם בגלל בנימין:

פרק מג

(א) והרעב כבד בארץ:

(ב) ויהי כאשר כלו סיימו לאכל את השבר המזון אשר הביאו ממצרים ויאמר אליהם אביהם שבו חזרו למצרים שברו קנו לנו מעט אכל:

(ג) ויאמר אליו יהודה לאמר: הֵעֵד הָעֵד בְּנו אִמֵר לָנו הַאִישׁ לֵאמֹר לֹא תֵרְאוּ פָנַי אֶל תִּחְזְרוּ לְכַאֵן בְּלִתֵּי לֵלָא אַחִיכֶם הַקֶּטָן אַתְכֶם:

(ד) אם ישך אם אתה מוכן משלח את אחינו אתנו אז נרדה ונשברה לך אכל:

(ה) אבל ואם אינך משלח את בנימין אֶתְנוּ- לֹא נֵרֵד לְמִצְרַיִם, כִּי הַאִישׁ (יוסף) אִמֵר אֵלֵינוּ לֹא תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי אַחִיכֶם אַתְכֶם:

(ו) ויאמר ישראל: למה הרעתם לי עשיתם לי רע להגיד לאיש העוד שיש לכם עוד אח?:

(ז) ויאמרו שאל האיש לנו מי אנו ולמולדתנו מאין באנו לאמר העוד אביכם חי? היש לכם עוד אח? ונגד לו על פי את הדברים האלה שאמרנו, הידוע נדע כי בעקבות כך יאמר הורידו את אחיכם!?: ומה שלא ראינו קודם לכן שזה מה שיוסף שאל אותם- הרי זה משום שהתורה מקצרת במקום אחד ומאריכה במקום אחר.

(ח) ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ואני אהיה אחראי עליו ונקומה ונלכה למצרים ונחיה ולא נמות ברעב גם אנחנו גם אתה גם טפנו ילדנו:

(ט) אנכי אערבנו אהיה ערב לו (הסברנו בכיתה מושג זה) מידי תבקשנו ואם יקרה לו משהו רע- תבוא בתלוונות אלי אם לא הביאתיו ואם לא אשיב אותו אליך והצגתיו והראיתיו לפניך אז וחטאתי לך כל הימים אהיה שרוי בחטא כלפיך כל ימי חיי:

(י) כי לולא אם לא הִתְמַהֵמְהוּ (כל השוואים כאן הִנֵּם "נחיים") השתהינו כל כך מאז שבאנו בפעם הראשונה- כי עתה שבנו היינו מספיקים לחזור זה כבר פעמים ממצרים:

(יא) ויאמר אלהים ישראל אביהם אם כן אפוא, לפחות זאת עשו: קחו מזמרת מפירות הארץ בכליכם והורידו תנו לאיש מנחה מתנה מעט צרי משקה מרפא ומעט דבש נְכַאת חרובים וְלֵט פרי עץ הבלוט בטנים ושקדים:

(יב) וכסף משנה נוסף קחו בידכם כדי לקנות אוכל ואת הכסף המושב בפי אמתחתיכם שקיכם תשיבו בידכם אולי משגה טעות הוא אולי בטעות שמו אותו אצלכם שוב:

(יג) ואת אחיכם בנימין קחו וקומו שובו אל האיש:

(טז) וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר ממונה על ביתו הבא את האנשים הביתה לביתו של יוסף ולא לארמון וטבח טָבַח והכן הכן ארוחה טובה כי אתי יאכלו האנשים בצהרים:

(יז) ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש את האנשים ביתה לביתו של יוסף:

(יח) וייראו ויפחדו האנשים האחים כי על ש הובאו בית יוסף ויאמרו איש אל רעהו: לוקחים אותנו לביתו של השליט על דבר בגלל הכסף השב באמתחתינו בשקינו בתחלה בפעם הראשונה שהיינו במצרים, ובגלל זה אנחנו מובאים לביתו, כדי להַתְגַּלֵּל לגלגל עלינו את העלילה שאנחנו גנבנו את הכסף ולהתנפל עלינו ולהאשים אותנו ולקחת אתנו לעבדים וגם את חמרינו:

תזכורת קצרה: האחים חוזרים למצרים עם בנימין, ורואים שהם מובאים לביתו של יוסף (ולא לארמון). האחים חוששים מאוד שזה בגלל הכסף שמצאו בשקיהם, והם חושבים שיגלגלו עליהם האשמות שונות ומשונות. האחים לא יודעים מה לעשות, ומחליטים לספר לממונה על בית יוסף את אשר קרה להם, טרם יכנסו אל המשנה למלך.

(יט) ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו ב פתח הבית עוד לפני שנכנסו:

(כ) ויאמרו בי אדני זהו ביטוי לתרעומת על דבר שאינו צודק ירד ירדנו בתחלה למצרים לשבר לקנות אכל:

(כא) ויהי כי באנו בחזרתנו אל המלון מקום שבו עצרנו ללון ונפתחה את אמתחתינו והנה מצאנו כסף של איש בפי אמתחתו- כספנו במשקלו כל אחד את כמות הכסף שהביא. (פעם היו שוקלים את הכסף במשקל) ונשב והחזרנו אתו בידנו כדי להחזיר לכם:

(כב) וכסף אחר הורדנו בידנו כעת לשבר אכל נוסף, לא ידענו מי שם כספנו הקודם באמתחתינו:

(כג) ויאמר הממונה על בית יוסף: שלום לכם לא יאונה לכם כל רע אל תיראו אל תפחדו, כי אלהיכם ואלהי אביכם הוא נתן לכם מטמון (דבר מכוסה נקרא מטמון) את הכסף באמתחתיכם, שהרי כספכם ששילמתם אז- בא אלי והוא עדיין אצלי, ואם כן, הכסף השב באמתחתיכם- מאת האלהים הוא ולא מאתנו. (ובאמת, הרי הוא בעצמו שם להם את הכסף, כפי שיוסף אמר לו לעשות, אך לא רצה לומר להם זאת, כי יוסף אמר לו לא לומר) ויוצא אלהים את שמעון מכיוון שהביאו אתם את בנימין:

(כד) ויבא האיש את האנשים ביתה לתוך ביתו של יוסף שהרי עד עתה עמדו בפתח הבית ויתן להם מים וירחצו רגליהם ויתן מספוא מזון לחמריהם:

(כה) ויכינו סידרו האחים את המנחה שהביאו מארץ כנען עד בוא יוסף בצהרים כי שמעו האחים כי שם יאכלו לחם ולכן דווקא שם סידרו את המנחה:

(כו) ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה וישתחוו לו ארצה בפשוט ידיים ורגליים:

(כז) וישאל להם לשלום, ויאמר: השלום אביכם הזקן אשר אמרתם? העודנו האם הוא עדיין חי?:
(כח) ויאמרו: שלום לעבדך לאבינו, עודנו חי. ויקדו קדו קידה (עם הראש בלבד) וישתחוו בפישוט ידיים ורגליים:
(כט) וישא יוסף את עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו, ויאמר: הזה האם זה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי?:
 והאחים ענו לו: כן. ויאמר יוסף: **אלהים יחנך יתן לך חן, בני כינוי חיבה:**
(ל) וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו (פירוש המושג: "נכמרו רחמיו" הוא שפניו התקמטו מרוב רחמים וצער) אל אחיו ויבקש הרגיש שהוא עומד לבכות, ולכן מיהר- ויבא החדרה לחדרו ויבך שמה:
(לא) וירחץ פניו ויצא ויתאפק מלבכות עוד ויאמר לעבדיו: שימו לחם:
(לב) וישימו לו ליוסף לבדו ולהם לעברים לבדם ולמצרים האכלים אתו באותו חדר לבדם, כי לא יוכלון (אינם יכולים) המצרים לאכל את עם העברים לחם כי תועבה הוא למצרים: כאן שאלו הילדים שאלות "מפוצצות" שהפרשנים בעצמם שואלים, וגם ענו תשובות; מדוע שמו ליוסף לחם לבדו, והרי הוא מצרי?! והילדים ענו: המצרים שמו לו לבדם- כי הוא עברי, ותועבה היא למצרים לאכול עם העברים לחם (ואפילו עם המשנה למלך!), ואחי יוסף- שלא ידעו שהמשנה למלך הוא עברי- אמרו לעצמם שמכיוון שהוא משנה למלך אין זה לכבודו לאכול ביחד עם אנשים נוספים:
(לג) ואז קרה דבר מוזר: וישבו לפניו הבכר בכברתו והצעיר כצערתו יוסף הושיב את האחים לפי סדר תולדותיהם מהבכור עד הצעיר, ולכן ויתמהו האנשים איש אל רעהו התפלאו מאוד מהיכן יודע זה את סדר לידתנו?: (חישבנו בכיתה שראובן היה גדול מיוסף בשש שנים בלבד, וביניהם עוד תשעה אחים! אדם רגיל לא יכול לדעת בדיוק את סדר הלידה- אא"כ הוא מכיר את המשפחה).
(לד) וישא יוסף את ה משאת מנות מזון מאת פניו ממנו אלהם, ותרב ותרבה משאת מנת בנימן יותר ממשאת כלם כל אחיו ביחד חמש ידות פי חמש (!) וישתו יין וישכרו וישתכרו עמו עם יוסף:

פרק מד

(א) ויצו יוסף את אשר על ביתו לאמר מלא את אמתחת שקי האנשים אכל כאשר יוכלון שאת כפי שרק יוכלו לקחת ושים כסף איש בפי אמתחתו והאחים שמעו שיוסף אמר לו כן: ההסבר להתנהגותו זו של יוסף, שאמר כן לעיני האחים היא, שהרי התברר עם הבאת בנימין שהאחים אינם מרגלים, וכעת יוסף רוצה "לפצות" אותם על כל מה שהעביר אותם. אך את הפסוק הבא- האחים כבר לא שמעו (וראייה לכך- לקמן).
(ב) ואת גביעי הגביע שלי גביע הכסף תשים בפי בפתח אמתחת שק האח הקטן ואת כסף שברו שהביא כדי לקנות מזון שים גם כן, ויעש האיש כדבר יוסף אשר דבר:
(ג) הבקר אור האיר והאנשים האחים שלחו המה הם וְחַמְרֵיהֶם:
(ד) הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר ממונה על ביתו קום רדף אחרי האנשים והשגתם ואמרת אליהם למה שלמתם עשיתם רעה תחת טובה הרי נתנו לכם אוכל, ואף את כספכם השבנו- ומדוע עשיתם לנו רע בתמורה?:
(ה) הלא הרי זה הדבר אשר ישתה אדני בו והוא נחש וינחש בו יכול לנחש ולראות בו דברים, אם כן, מדוע גנבתם אותו? הרעתם אשר עשיתם!:
(ו) וישגם השיג אותם וידבר אליהם את הדברים האלה:
(ז) ויאמרו אליו למה ידבר אדני כדברים האלה? חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה!:

(ח) הן הרי את הכסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו השבנו אליך מארץ כנען מחשש שכסף זה שייך לכם (ובסוף התברר שלא- כך אמרו להם לפחות) ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב? רואים מכאן שהאחים בכלל לא העלו על דעתם שנלקח גביע, שהרי שואלים: "ואיך נגנב... כסף או זהב":

(ט) האיש אשר ימצא אתו דבר זה מעבדיך- ומת! וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים:

(י) ויאמר גם עתה כדבריכם כן הוא באמת, אם תכננתם לגנוב- אז הדין אתכם (כדברכם כן הוא), אך מכיוון שאתם טוענים שלא לקחתם דבר- אזי אם אמצא את החפץ אצל אחד מכם- אשר ימצא אתו הוא יהיה לי עבד בלבד, ואתם תהיו נקים פטורים מכל עונש:

(יא) וימרו (הם עשו זאת מהר כי היו בטוחים שלא ימצא אצלם דבר גנוב) ויורדו איש את אמתחתו שקו ארצה ויפתחו איש אמתחתו:

(יב) ויחפש, בגדול החל התחיל ובקטן כלה סיים וימצא הגביע באמתחת בנימן:

(יג) ויקרעו שמלתם מרוב צער ויעמס את השקים איש על חמרו וישבו העירה:

(יד) ויבא יהודה ואחיו ביתה לביתו של יוסף והוא עודנו עדיין שם ויפלו לפניו ארצה (והפעם לא כתוב שהם השתחוו, אלא נפלו- בביטול):

(טו) ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר עשיתם הלוא הרי ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני מה חשבתם, שלא אשים לב שנגנב ממני הגביע?!

(טז) ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק איך נצדיק את עצמנו? האלהים מצא את עון עבדיך כי אנו בטוחים שלא עשינו דבר רע, רק ה' גרם לנו זאת הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו:

(יז) ויאמר חלילה לי מעשות זאת אלא האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום

אל אביכם: פ

פרשת ויגש

(יח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני (עיין לעיל מ"ג, כ') ידבר נא עבדך אבקש ממך לדבר דבר באזני אדני ואל יחר אפך ואל תכעס על בעבדך בגלל סגנון דיבורי כי כמוך כפרעה כי אני מכבד אותך כפי שאני מכבד את פרעה, ולא מזלזול בך אני מדבר כך:

(יט) הרי אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח:

(כ) ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו (יוסף) מת ויותר הוא (בנימין) לבדו לאמו, ואביו אהבו:

(כא) ותאמר אל עבדך הורדה הורידו אותו אלי ואשימה עיני עליו ואשמור עליו שלא יאונה לו כל רע. כל סיבתי שאני רוצה לראותו זה משום שאני רוצה לראות שאתם לא מרגלים, ואם באמת קשה לאביכם כ"כ בלעדיו- אזי אני מבטיח שאשים עיני עליו ואשמור עליו, ואח"כ תחזירו אותו בריא ושלם לאביו:

(כב) ונאמר אל אדני לא יוכל הנער לעזב את אביו ועזב הנער את אביו, ומת הנער. הוא יוכל למות בדרך:

(כג) ותאמר אל עבדך אם לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני:

(כד) ויהי כי כאשר עלינו אל עבדך אבי ונגד לו את דברי אדני:

(כה) ויאמר אבינו שבו שברו קנו לנו מעט אכל:

(כו) ונאמר לא נוכל לרדת אלא אם כן אם יש אחינו הקטן אתנו אז וירדנו, כי לא נוכל לראות פני האיש ואחינו הקטן איננו אתנו:

(כז) ויאמר עבדך אבי אלינו אתם הרי ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי האהובה- רחל:

(כח) ויצא וילך האחד מאתי ממני ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה:

(כט) ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי זקנתי ברעה שאלה לקבר:

(ל) וממשיך יהודה ואומר: ועתה ועכשיו כבאי כאשר אבוא אל עבדך אבי והנער בנימין איננו אתנו, ונפשו של אבינו קשורה בנפשו של הנער:

(לא) והיה כראותו כי אין הנער- ומת האבא מרוב צער, והורידו עבדך את שיבת זקנת עבדך אבינו ביגון בעצב שאלה לקבר:

(לב) כי עבדך יהודה ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים:

(לג) ועתה יש לי הצעה אחרת בשבילך; ישב נא עבדך יהודה תחת במקום הנער עבד לאדני והנער יעל יעלה עם אחיו:

(לד) כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי, פן שמא אראה ברע אשר ימצא יקרה את אבי ואינני מסוגל לראות זאת:

פרק מה

(א) ולא יכל יוסף להתאפק ולעצור את עצמו מלבכות לכל בגלל כל הנצבים עליו שהמצרים שהיו באותו חדר נכמרו רחמיהם על בנימין בגלל נאומו של יהודה, ונצבו על יוסף לבקש ממנו שיעתר ליהודה ויקרא הוציאו כל איש מעלי! ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו כשהודיע יוסף לאחיו שהוא יוסף:

(ב) ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

(ג) ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף! העוד אבי חי? ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו:

(ד) ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי גרמתם לי להמכר מצרימה:

(ה) ועתה אל תעצבו תהיו עצובים ואל יחר יהיה קשה בעיניכם כי מכרתם אתי הנה (כנ"ל) כי למחיה כדי שתוכלו לחיות שלחני אלהים לפניכם:

(ו) כי זה שנתים הרעב בקרב בתוך הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר:

(ז) וישלחני אלהים לפניכם כדי לשום לשים לכם שארית בארץ שתוכלו "להשאר" בארץ ולחיות ולהחיות לכם לפליטה גדולה פליט זהו אדם שברח- הצליח להשאר מהמלחמה, כך גם אתם תצליחו להשאר אחרי הרעב בע"ה:

(ח) ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי אלא האלהים ושימני לאב לפרעה ("ויקראו לפניו אברך"- אב למלך- מחליט על עניני המדינה) ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים:

(ט) מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני שם אותי אלהים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד בארץ כנען:

(י) וישבת בארץ גשן האזור המשובח ביותר במצרים והיית קרוב אלי, (המשך הפסוק מדבר על סוף הפסוק הקודם- "רדה אלי" גם) אתה ובניך ובני בניך וצאנך ובקרך וכל אשר לך:

(יא) וכלכלתי ופרנסתי אתך שם כי עוד חמש שנים רעב, פן שמא מרוב רעב בארץ תגורש אתה וביתך וכל אשר לך כי מרוב רעב תהיה חייב לעזוב את הארץ בלית ברירה:

(יב) והנה עיניכם ראות ואפילו ועיני אחי בנימין כי פי זה אני המדבר אליכם: הענין הזה שאפילו בנימין רואה שזה אני- זוהי נקודה חשובה ביותר בכל הסיפור; שהרי ליוסף קל "יחסית" לשכנע את האחים שהוא חי, שהרי האחים לא יודעים מה קרה לו לאחר שזרקו אותו לבור- האם נשאר חי או שמא מת, ואילו בנימין יעקב בטוחים שהוא מת שהרי ראו את הכתונת וכו'. אז אם אפילו בנימין רואה כעת שזה יוסף- אזי זו ראייה גדולה שזה נכון, וכך תוכלו לשכנע את יעקב.

(יג) והגדתם לאבי את כל כבודי הכבוד שלי במצרים ואת כל אשר ראיתם שאני יוסף ושאני המשנה למלך וכו' ומהרתם והורדתם את אבי הנה:

(יד) ויפל יוסף על צוארי בנימן (במלעיל) אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו צוארו של יוסף:

(טו) וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו:

(טז) והקל נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו:

(יז) ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו: טענו העמיסו את בעירכם חמוריכם ולכו באו ארצה כנען:

(יח) וקחו את אביכם ואת בתיכם נשותיכם וילדיכם ובאו אלי ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים ואלו את חלב הארץ תקבלו מהדברים הטובים ביותר במצרים:

(יט) וכעת פרעה מצווה את יוסף באופן פרטי: ואתה צייתה ואותך אני מצווה- זאת עשו: קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם וילדיכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם: והסיבה שאת זה פרעה מצווה ליוסף בפרטות, כי האחים לא יכולים לקחת סתם כך עגלות ממצרים, אלא הם צריכים שהמלך יתן להם, ובאמת אח"כ רואים שיוסף נותן להם עגלות.

(כ) ועינכם אל תחסו תרחם על כליכם אל תתעכבו יתר על המידה בארץ כנען עד שתארזו את כל כליכם, אלא אל תרחמו עליהם, תשאירו אותם שם כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא ויהיה לכם כאן הכל:

(כא) ויעשו כן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צדה לדרך:

(כב) לכלם נתן לאיש לכל אחד נתן לפחות שתי חלפות שמלת בגד אחד לכל הגוף ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת:

(כג) ולאביו שלח כזאת כמו ששלח מתנות לאחיו כך גם שלח לאביו מתנות. ומה שלח? עשרה חמרים נשאים סוחבים מטוב מדברי המאכל הטובים שבמצרים ועשר אתנות (נקבת החמור) נשאת בר תבואה ולחם ומזון פירות וכו' דברים המזינים לאביו לדרך:

(כד) וישלח את אחיו וילכו ויאמר אלהם אל תרגזו תפחדו בדרך מכל מיני גנבים, שהרי אתם הולכים בשליחותי ואף אחד לא יעשה לכם רע:

(כה) ויעלו ממצרים ובאו ל ארץ כנען אל יעקב אביהם:

(כו) ויגדו לו לאמר עוד עדיין יוסף חי וכי אשר הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג ויפסיק לבו לעבוד כי לא האמין להם: ("והנה נפל הזקן כמת... להגיד שעמד זמן גדול מן היום והוא שוכב דומם בעבור שלא האמין להם, כי הידוע בעלול הזה שיצעקו לו וירגילו אותו בשמחה ההיא עד שתקבע בו בנחת רוח, וזה טעם "וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את העגלות"- פס' כ"ז- כי היו צועקים באזניו דברי יוסף ומביאים לפניו העגלות, אז שבה רוחו אליו וחזרה נשימתו וחיה, וזהו "ותחי רוח יעקב אביהם"- רמב"ן. דברי הרמב"ן הנפלאים הללו הוקראו בכיתה).

(כז) וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם שאמרו לו שהם ממש דיברו עמו, וראו שזה הוא, ושאפילו בנימין יודע שזה הוא (כמו שהסברנו לעיל- "והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין"...) וירא יעקב את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם:

(כח) ויאמר ישראל רב די לי זאת השמחה שהוא חי עוד יוסף בני חי ולכן אלכה ואראנו בטרם לפני ש אמות:

פרק מו

(א) ויסע ישראל יעקב וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק:

(ב) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה בנבואה ויאמר: יעקב יעקב, ויאמר: הנני:

(ג) ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל תירא אל תפחד מרדה מלרדת מצרימה כי לגוי עם גדול אשימך

שם:

(ד) אֲנֹכִי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַם עִלָּה, וְלֹא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁאַתָּה תִּרְאֶה אֶת יוֹסֵף אֲלֵא יוֹסֵף הוּא זֶה שֶׁיִּשִׁית יָשִׁים יָדוֹ עַל עֵינַיִךְ בְּזִמְנֵן פְּטִירְתְּךָ - שֶׁכֶּךָ הִיָּה הַמְּנַהֵג בִּימֵי קֶדֶם:

(ה) וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת טַפָּם יְלֵדֵיהֶם וְאֶת נְשֵׂיהֶם בְּעֶגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה לְשֵׂאת אֹתוֹ:

(ו) וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל זָרְעוֹ אֹתוֹ: וְהַתּוֹרָה מִפְּרֻטַּת מִי הֵם הָיוּ:

(ז) בְּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ בְּנֵתָיו דִּינָה וּבָנוֹת בְּנָיו שָׂרָח בַּת אֲשֶׁר וְכָל זָרְעוֹ הֵבִיא אֹתוֹ מִצְרַיִם: וְדָבָר שֶׁכִּיחַ הוּא בַּתּוֹרָה שֶׁמִּדְּבַרְתָּ עַל רַבִּים בְּלִשׁוֹן יַחִיד וְלֹהֲפֹךְ.

(ח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם: קוֹדֵם כָּל יַעֲקֹב וּבְנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן: (יעקב נכלל בַּחֲשׁבוֹן יַחַד עִם בְּנֵי לָאָה, כַּדְּלִקְמוֹן)

(ט) וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹאֵל וְחֲצֹרֹן וְכַרְמִי:

(י) וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין וְאֶהֱד וַיְכִין וְצַחַר וְשָׂאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית לְאַחַר שֶׁנִּלְדוּ בְּנָיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל שִׁמְעוֹן, לִקְחָה אִשָּׁה כְּנַעֲנִית וּמִמֶּנָּה נִלְדָה לוֹ שָׂאוּל:

(יא) וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן וְקָהֵת וְמֵרָרִי:

(יב) וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וְפֶרֶץ וְזָרַח וַיְמִת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִי בְּנֵי פֶרֶץ חֲצֹרֹן וְחִמּוּל:

(יג) וּבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תוֹלַע וְפוּה וְיֹזֵב וְשִׁמְרוֹן:

(יד) וּבְנֵי זְבוּלֹן סֶרֶד וְאֵלֹן וַיְחַלְאֵל:

(טו) אֵלֶּה בְּנֵי לָאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפֶדֶן אֲרָם וְאֵת דִּינָה בַּתוֹ כָּל נַפְשׁ בְּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשִׁלֹּשׁ חוּץ מֵעֵר וְאוֹנָן, שֶׁהָרִי מֵתוֹ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, אֲךָ כּוֹלֵל יַעֲקֹב:

(טז) וּבְנֵי גַד צַפִּיּוֹן וְחַגִּי שׁוּבִי וְאַצְבֵּן עֵרִי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:

(יז) וּבְנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וַיְשׁוּהָ וַיְשׁוּי וּבְרִיעָה וְשָׂרָח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמְלִכִיאֵל:

(יח) אֵלֶּה בְּנֵי זְלַפְהָ אֲשֶׁר נָתַן לָבֵן לְלָאָה בַּתוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ:

(יט) בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימֵן:

(כ) וַיִּוָּלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ אֲסֵנַת בַּת פּוּטִי פְּרַע כֹּהֵן אֵן אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרַיִם:

(כא) וּבְנֵי בְנִימֵן בְּלַע וּבְכֹר וְאַשְׁבֵּל גְּרָא וְנַעֲמָן אַחִי וְרֵאֵשׁ מִפִּים וְחַפִּים וְאַרְדִּי:

(כב) אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשׁ אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵה:

(כג) וּבְנֵי דָן חַשִּׁים:

(כד) וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצֵאל וְגוֹנִי וַיִּצָר וְשִׁלֵּם:

(כה) אֵלֶּה בְּנֵי בְלָהָה אֲשֶׁר נָתַן לָבֵן לְרַחֵל בַּתוֹ וַתֵּלֶד אֶת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל נַפְשׁ שֶׁבַע:

(כו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו שנולדו ליעקב מלבד חוץ מ נשי בני יעקב כל נפש ששים ושש מוזכרים כאן שני תנאים לחשבון: א. הנפשות שירדו מצרימה- בא למעט את יוסף, מנשה ואפרים- שכבר היו במצרים. ב. הנפשות שנולדו ליעקב- בא למעט את יעקב בעצמו. סה"כ ששים ושש:

(כז) ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים סה"כ כמה אנשים בסופו של דבר היו במצרים- כולל כולם- שבעים: פ

(כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו את הדרך גשנה ויבאו ארצה גשן:

(כט) ויאמר יוסף את הסוסים ל מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה, וירא ויתגלה אליו יוסף, שהרי יעקב לא הכיר את בנו עם כל הלבוש המכובד וכו', ויפל יעקב על צואריו של יוסף ויבך על צואריו עוד יותר מהרגיל:

(ל) ויאמר ישראל אל יוסף אמותה אני מוכן למות הפעם עכשיו, אחרי ראותי את פניך כי עודך חי:

(לא) ויאמר יוסף אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית אבי אשר בארץ כנען באו אלי:

(לב) וממשיך יוסף ואומר לאחים, שיאמר לפרעה: והאנשים רעי צאן כי אנשי מקנה היו אנשים שמבינים במקנה וצאנם ובקרם וכל אשר להם הביאו:

(לג) והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר ושאל מה מעשיכם מה המקצוע שלכם:

(לד) ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אִנְחָנוּ גם אִבְתִּינוּ ולמה לכם לומר כל זה? בַּעֲבוּר כִּדִּי שֶׁ תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן שהיתה רחוקה מהממלכה, ואז לא יקח אתכם פרעה להיות לו למשמשים בארמון כי תועבת מצרים כל רעה צאן ולכן יושיבו אתכם רחוק ממנו, ועוד, שארץ גשן היא טובה מאוד:

פרק מז

(א) ויבא יוסף ויגד לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם ובקרם וכל אשר להם באו מארץ כנען והנם הנה הם כעת בארץ גשן:

(ב) ומקצה ומקצת מ אחיו לקח- חמשה אנשים, ויצגם הראה אותם לפני פרעה:

(ג) ויאמר פרעה אל אחיו מה מעשיכם ויאמרו אל פרעה רעה צאן עבדיך גם אִנְחָנוּ גם אִבְתִּינוּ:

(ד) ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען ועתה אנו מבקשים ישבו נא עבדיך בארץ גשן: כאן הילדים שאלו שאלה ששואל הרמב"ן: מה פתאום האחים תולים את בואם לארץ מצרים בכך שיש רעב בארץ כנען ולכן אין לצאן מה לאכול, והרי גם במצרים יש רעב כבד?! וענו: במצרים יש שבר! והקשו: אך השבר שיש במצרים הוא לבני האדם- מוכרים שם תבואה, ולא אוכל לבהמות! וענו: הרי ראינו שכאשר האחים חוזרים בפעם הראשונה ממצרים לארץ כנען, הם עצרו במלון ואחד האחים פותח את שקו כדי "לתת מספוא לחמורו במלון!" משמע- שהיה מזון לבהמות במצרים! תשובה נפלאה! הרמב"ן עונה תשובה אחרת: "ואולי אמרו כי בארץ כנען מפני כובד הרעב יאכלו האנשים עשב השדה ולא ישאירו מחיה לבהמה, אבל בארץ מצרים יש בה שבר יחיו בה האנשים ותשאר בה מרעה מעט. ויתכן שהיה בארץ מצרים מרעה מעט באחו מפני היאורים והאגמים".

(ה) ויאמר פרעה אל יוסף לאמר אביך ואחייך באו אליך:

(ו) ארץ מצרים לפניך הוא במיטב בחלק הטוב של הארץ הושב את אביך ואת אחייך ישבו בארץ גשן ואם ידעת ויש בם אנשי חיל אנשים גבורים המבינים היטב במקנה- ושמעתם שרי מקנה על המקנה אשר לי:

(ז) ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה ויברך יעקב את פרעה:

(ח) ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי הימים של שני שנות חייך? אתה נראה זקן כ"כ:

(ט) ויאמר יעקב אל פרעה ימי הימים של שני שנות מגורי שבהם הייתי גר בארץ- נודד ממקום למקום שלשים ומאת שנה והם מעט יחסית לימי אבותי, ומדוע אני נראה זקן כ"כ- מפני שהם ורעים היו ימי שני חיי ומרוב צער- הזדקנתי ולא השיגו ולא הצליחו להגיע ל את ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם שכן אבותי חיו יותר ממני (בינתיים) ושנותיהם היו ודאי טובות יותר משלי:

(י) ויברך יעקב את פרעה ויצא מלפני פרעה:

(יא) ויושב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם ארצה מקום לגור ולהחזיק בו בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס שהיתה בתוך ארץ גשן כאשר צוה פרעה:

(יב) ויכלכל ויפרנס יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל שאר בית אביו לחם לפי הטף לפי כמה שהילדים צריכים:

(יג) ולחם אין בכל הארץ רק בממלכה יש כי כבד הרעב מאד ותלה ותתעייף ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב לא היה לאנשים כבר כח, וגם האדמה לא הצמיחה דבר:

(יד) וילקט ויאסוף יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען איך? בשבר אשר הם שברים ומשלמים כסף עבור מזון ויבא יוסף את הכסף ביתה לבית של פרעה:

(טו) ויתם ויגמר הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה תן לנו לחם ולמה נמות נגדך ממולך כי אפס נגמר הכסף:

(טז) ויאמר יוסף הבו תנו את מקניכם ואתנה לכם אוכל בתמורה למקניכם אם באמת אפס נגמר הכסף:

(יז) ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים בתמורה לסוסים (וכן הלאה) ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם וינהיגם יוסף בלחם בתמורה לכל מקניהם בשנה ההוא בשנה הששית לרעב (הסבר לקמן בפס' י"ט):

(יח) ויתם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה השנית לביאתם הראשונה (וזה כבר בשנה השביעית לרעב) ויאמרו לו לא נכחד נסתיר מאדני כי אם תם נגמר הכסף ומקנה הבהמה אל אדני הכל אצלך, לא נשאר שום דבר לפני אדני בלתי אם חוץ מ גוינתנו הגוף שלנו ואדמתנו:

(יט) למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו (כאשר לא עובדים באדמה והיא לא מצמיחה פירות- זה נקרא שהיא מתה) קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה, ותן זרע כדי לזרוע באדמה ונחיה ולא נמות והאדמה לא תשם תהיה שממה- כי לשנה הבאה תצמיח: מכאן ראייה שבאו בשנה השביעית, כי אם לא כן, אז למה להם לזרוע באדמה- הרי יודעים שלא תצמיח כלום- שהרי יש רעב?! אלא ידעו שזו השנה האחרונה לרעב, ואם יזרעו כעת- לשנה הבאה תצמיח להם האדמה.

(כ) וַיִּקַּן יוֹסֵף אֶת כָּל אֲדַמַּת מִצְרַיִם לַפְּרֹעָה כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ אֶת שְׂדֵהוּ כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הָרָעֵב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֹעָה: יוֹסֵף קֹוֹנָה אֶת אֲדַמַּת מִצְרַיִם קִנְיִן גַּמּוֹר לַפְּרֹעָה, וְאֵת הָאֲנָשִׁים לֹא קָנָה שִׁיְהִיו עֲבָדִים לַפְּרֹעָה-לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכֶת הַמֶּלֶךְ כְּרֻצּוֹנוֹ, אֲלֵא קָנָה אוֹתָם שִׁיְהִיו עֲבָדִים בְּאֲדַמָּה, וְכִפִּי שִׁיבֹאֵר בַּפֶּס' כ"ג.

(כא) וְכִדִּי לַהֲרֹאוֹת לַמִּצְרַיִם שֶׁהוּא רִצִּינִי בַדְּבַר קִנְיִית אֲדַמּוֹתֵיהֶם אֲזִי וְאֵת הָעָם הָעֹבֵיר אֹתוֹ לְעָרִים מִקְצֵה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קְצֵהוּ הַשְּׁנִי: יוֹסֵף מַעְבִּיר אֶת הַמִּצְרַיִם דִּירָה-כָּל אֶחָד לַמְּקוֹם אַחֵר, כִּי זֹו בַעֲצָם כָּבַר לֹא אֲדַמְתֶּם, אֲלֵא אֲדַמַּת פְּרֹעָה.

(כב) רַק אֶת אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים מִשְׁמָשִׁים (מִן הַסֹּתֶם לַע"ז) לֹא קָנָה כִּי חִק חֶלֶק מֵהַלְחָם לַכְּהֻנִּים מֵאֵת פְּרֹעָה וְאָכְלוּ אֶת חֻקֶּם חֶלְקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֹעָה עַל כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת אֲדַמְתָּם כִּי לֹא הָיוּ צָרִיכִים:

(כג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעָם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֵת אֲדַמְתְּכֶם יַחֲדָיו לַפְּרֹעָה הֵא הָרִי לָכֶם זֶרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת הָאֲדַמָּה: וּמִכִּיּוֹן שֵׁאתֶם וְהָאֲדַמָּה יַחֲדָיו עֲבָדִים לַפְּרֹעָה-אֹתָם חִיִּיבִים לַעֲבוֹד בְּאֲדַמָּה (וְהַהֲמַשֵּׁךְ בַּפֶּס' הַבֵּא).

(כד) וְהִיָּה בְּתַבּוּאוֹת כֹּאשֶׁר תִּצְמַח תַּבּוּאָה וְנִתְתָּם חֲמִישִׁית מֵהַתַּבּוּאָה לַפְּרֹעָה וְאַרְבַּע הַיְדִית וְאַרְבַּעַת הַחֲלָקִים הָאֲחֵרִים יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע כִּדִּי שֶׁתּוֹכְלוּ לְזָרוּע שׁוֹב אֶת הַשְּׂדֵה וְלֹאֲכַלְכֶם וְשִׁיְהִיָּה לָכֶם מֵה לֹאֲכֹל וְלֹאֲשֶׁר בְּבִתְיֶכֶם וְלֹאֲכֹל לְטַפְכֶם וְשִׁגְם לַבְּתִיכֶם וְלִילִידֵיכֶם יִהְיֶה מֵה לֹאֲכֹל:

(כה) וַיֹּאמְרוּ הַמִּצְרַיִם: הֲחִיתָנוּ נָתַת לָנוּ חַיִּים נִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנֵי מִצְרַיִם חֵן בְּעֵינֶיךָ כִּי נָתַת לָנוּ אַרְבַּעַת חֲלָקִים מֵהַתַּבּוּאָה וְרַק חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה וְהִיָּינוּ עֲבָדִים לַפְּרֹעָה כֹּאשֶׁר נִדְרָנוּ שֶׁנַּעֲבֹד אֶת הָאֲדַמָּה לְרֻצּוֹנוֹ:

(כו) וַיִּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֶק קְבוּעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַל אֲדַמַּת מִצְרַיִם וּמֵהוּ הַחוּק? לַפְּרֹעָה לְחֶמֶשׁ שִׁיתָנוּ חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה, רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הִיָּתָה לַפְּרֹעָה:

(כז) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ וַיַּחֲזִיקוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד:

פרשת ויחי

(כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני שנות חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:

(כט) ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי כך נשבעו פעם ועשית עמדי חסד ואמת חסד שמתקיים, ומהו? אל נא תקברני במצרים:

(ל) כי רצוני הוא ושכבתי עם אבתי במערת המכפלה ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם, ויאמר אנכי אעשה כדברך:

(לא) ויאמר השבעה לי וישבע לו, וישתחו וישתחוהו ישראל ליוסף, ויעקב היה על ראש המטה: פ שאלנו בכיתה: לשם מה יעקב צריך שיוסף ישבע לו, והרי יוסף כבר אמר: "אנכי אעשה כדברך"? והילדים ענו תשובה נפלאה ביותר שעונה אותה הרמב"ן: "אבל עשה כן לחזק הענין בעיני פרעה, אולי לא יתן לו רשות להפרד ממנו ויאמר לו שלח את אחיך ואת עבדיך ויעלוהו לשם, או שיחפוץ פרעה שיקבר הנביא בארצו לכבוד להם ולזכות, ולכן השביעו, כי לא יהיה נכון להעבירו על שבעתו, וגם יוסף יצטרך יותר להשתדל בענין מפני השבועה..."

פרק מח

(א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף (לא כתוב מי אמר) הנה אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים כדי שיקבלו ברכה מסבא:

(ב) ויגד ליעקב ויאמר (לא כתוב מי אמר) הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ויתאמץ ישראל וישב על המטה כי קודם לכן שכב:

(ג) ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי החזק נראה אלי בלוי בארץ כנען כאשר שבתי מחרן ויברך אתי:

(ד) ויאמר אלי הנני מפרך נותן לך פירות והרביתך והרבה ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחזת שיאחזו בה לעולם:

(ה) ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה לי הם אני מחשיב אותם כאילו הם בני אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי והם יקבלו נחלה בארץ כמו שאר בני:

(ו) ומולדתך והילדים אשר הולדת אחריהם (שהתורה לא ציינה לנו את שמותם) לך יהיו והכוונה: על שם אחיהם יקראו בנחלתם ולא תהיה להם נחלה משלהם:

(ז) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כבדת ארץ לא גדולה לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם והסיבה שקברתי אותה שם ולא במערת המכפלה היא מפני שלא יכולתי לעזוב באמצע הדרך את כל משפחתי ואת כל המקנה, ולכן, אל תכעס עלי יוסף, ואל תעשה לי מה שעשיתי אני לאמר, כי לא בכוונה עשיתי זאת (פשוט לא היתה לי ברירה):

(ח) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה מִן הַסֹּתֶם בְּמִשְׁךְ שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה רָאָה יַעֲקֹב אֶת נַכְדִּיּוֹ, וְאִיךָ זֶה שֶׁלֹּא זִיְהֶה אוֹתֶם? אֲלֵא שֶׁלֹּא זִיְהֶה אוֹתֶם מִפְּנֵי שְׁעִינִי כִּבְר כִּבְדוֹ מִזְקֵן וְכו' – פס' י':

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה כֵּאֵן בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר קַחְסֵם נָא אֵלַי וְאַבְרָכְכֶם:

(י) וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כִּבְדוֹ מִזְקֵן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת הֵיטֵב וַיִּגַּשׁ אֹתָם יוֹסֵף אֵלָיו וַיִּשַׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם:

(יא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף רְאֵה פָנַיךָ לִרְאוֹת אֶת פָּנַיךָ לֹא פָלַלְתִּי לֹא דִנְתִּי בְלִבִּי, הַכּוֹוֹנָה: לֹא הֵעֵלְתִּי עַל מַחֲשַׁבְתִּי וְהִנֵּה לֹא זֹו בְלִבְדִּי, אֲלֵא הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זְרַעְךָ:

(יב) וַיִּצְאָ יוֹסֵף אֹתָם מִעַם בְּרָכִיו שֶׁהָרִי יַעֲקֹב חִיבֵק וַיִּשַׁק אוֹתָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאֶפְיֹו אֶרְצָה יוֹסֵף הַשְׁתַּחֲוֹוה לְאִבּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וְהוֹדָה לוֹ עַל שֶׁמוּכָן לְבָרֵךְ אֶת מְנַשָּׁה וְאֶפְרַיִם:

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוֹ כִּי הוּא הַצַּעִיר וְרָצָה שִׁיְהִי מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשָּׁה בְּשִׁמְאלוֹ כִּדִּי שִׁיְהִי מִיַּמִּין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו:

(יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמֵינוֹ וַיִּשֶׁת וַיִּשֶׁם עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצַּעִיר וְאֶת שְׁמָאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשָּׁה שְׁכָל עֵיקִים (מִלְשׁוֹן אִישׁ שְׁכָל שֶׁהוּא לְשׁוֹן אָדָם מִעוֹקֵם וְנִפְתַּל) אֶת יָדָיו כִּי אֵע"פ שֶׁ מְנַשָּׁה הַבְּכוֹר:

(טו) וַיְבָרֵךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכִנוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק הוּא הָאֱלֹהִים הַרְעָה הַמְנַחָה אֹתִי מִעוֹדִי מִתְמִיד עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(טז) הַמְלַאךְ הַגָּאֵל שֶׁגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רַע שֶׁה' פִּעַל עִ"י מִלֵּאךְ, כִּפִּי שְׂרַאֲנוֹ אֲצַל לִבִּן (לְעִיל ל"א י"א- "וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים בְּחִלּוֹם... אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית אֵל...") הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים מְנַשָּׁה וְאֶפְרַיִם וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וַשֵּׁם אֲבֹתַי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק הַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם יַעֲקֹב שִׁיְהִי "מוֹכְנִים וְנִעְזָרִים לְעַבּוּדַת הָאֵל יַתְבָּרֵךְ, בְּאוֹפֵן שִׁיְהִי רַאוּיִים לְהַתִּיחֵס לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק" (לְשׁוֹן הַסְּפּוֹרָנוֹ) וַיִּדְגּוּ לְרֵב יַתְרָבוֹ כִּמוֹ דָּגִים בְּקָרֵב בְּתוֹךְ הָאֶרֶץ:

(יז) וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי יִשִּׁית יְשִׁים אֲבִיו אֶת יָד יָמֵינוֹ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרַע וְהִיָּה רַע בְּעֵינָיו שֶׁל יוֹסֵף וַיִּתְמַךְ וַיַּחֲזִיק בְּיָד אֲבִיו כִּדִּי לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְלִשִּׁים אוֹתָהּ עַל רֹאשׁ מְנַשָּׁה כִּי הוּא הַבְּכוֹר:

(יח) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו לֹא כֵן אָבִי כִּי אֲלֵא זֶה הַבְּכוֹר וְלִכֵּן שִׁים יָמֵינוֹ עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל מְנַשָּׁה:

(יט) וַיִּמָּאֵן וַיִּסְרַב אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדְעִתִּי בְּנִי יָדְעִתִּי שֶׁהוּא הַבְּכוֹר גַּם הוּא מְנַשָּׁה יִהְיֶה לָעַם וְגַם הוּא יִגְדֵל וְאוּלָם אֲמַנֵם אַחֲיוֹ הַקָּטָן אֶפְרַיִם יִגְדֵל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא הַגּוֹיִם גְּדוֹל מְאוֹד:

(כ) וַיְבָרְכֶם יַעֲקֹב בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר (פּוֹנָה יַעֲקֹב לְיוֹסֵף וְאוֹמֵר לוֹ) בְּךָ בְּזָרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל (אֶחָד אֶת הַשְּׁנַיִ) לְאִמּוֹר וַיֹּאמְרוּ כֹל אֶחָד לְבָנוֹ יִשְׁמַךְ יְשִׁים אוֹתָךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשָּׁה, וַיִּשֶׁם יַעֲקֹב אֶת אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשָּׁה בְּבִרְכָתוֹ:

(כא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הִנֵּה אֲנִכִּי מֵת עוֹמֵד לְמוֹת וְאֲנִי מְבָרֵךְ אֶתְכֶם שֶׁ וְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם יַעֲזוֹר לָכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:

(כב) וְאֲנִי נֹתַתִּי אֶתְנֶן לָךְ אֶת שְׁכָם, חֶלֶק אֶחָד נּוֹסֵף עַל חֶלְקִי הָאֶרֶץ שֶׁל אַחִיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי אֶקַּח מִיָּד הָאֲמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי הַכּוֹוֹנָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר תִּכְנַסוּ לְאֶרֶץ וְתִלְחַמוּ מוֹל הָאֲמֹרִי, אֲזִי תִנְצַחוּ בְּמִלְחָמָה בְּזִכּוֹתֵי ("בְּחַרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי") וְאִזּוֹ אֹתָהּ (יוֹסֵף) תִּקְבַּל אֶת שְׁכָם. וּמִדּוֹעַ דּוּקָא אֶת שְׁכָם? מִשּׁוֹם שֶׁשְׁכָם שִׁיכַת לִי, שֶׁהָרִי קִנִּיתִי אוֹתָהּ בְּמֵאָה קִשִּׁיטָה, וְלִכֵּן אֲנִי יוּכַל לְתַת לָךְ אוֹתָהּ: פ

הקדמה: 1. דברי יעקב לבניו מנוסחים כאן פעמים רבות בצורה שירית. לכן חלקי משפטים יחזרו על עצמם (מה שנקרא: תקבולת). כדי לשים לב, וכדי לעזור בפירוש- בין כל שני משפטים שיחזרו על עצמם, אשים סימן כזה //.

2. ראוי להעתיק כאן את דברי ראב"ע על פסוק א': "דבר הנביא לעתיד. ותעו האומרים שהם ברכות בעבור שמצאו בסוף (פס' כ"ח) "ויברך אותם", ואיה ברכות ראובן שמעון ולוי? ועל דרך הנבואה אמר "וזאת אשר דבר להם אביהם" ואחר כן ברך אותם, ולא הזכיר הכתוב הברכות".
אנו בכיתה הלכנו בדרך זו ואמרנו שיעקב לא בא כאן לברך את בניו אלא לגלות להם מה יקרה להם בעתיד. ומה שרואים שבחלק מהשבטים יעקב כן מברך- אין הכוונה שהוא מברך מעצמו, אלא פשוט מספר להם שעתידם יהיה טוב.

(א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ בּוֹאוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים לַעֲתִיד לְבוֹא:

(ב) הַקְּבֹצוּ בּוֹאוּ וּשְׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב // וּשְׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

(ג) רְאוּבֵן בְּכָרִי אַתָּה, כָּחִי // וְרֵאשִׁית תַּחֲלִית אוֹנֵי כָחִי, לִכֵּן הָיָה רְאוּי לָךְ לִהְיוֹת יֵתָר יוֹתֵר שְׂאֵת מְרוֹמָם מֵאַחֶיךָ וַיֵּתָר וַיּוֹתֵר עַז גָּבוֹר מֵאַחֶיךָ:

(ד) אַךְ בְּגַלְל שׁ פַּחַד (לְשׁוֹן חִפְזוֹן) מִיֵּהֲרַת כְּמֵיִם כְּמוֹ מַיִם שֶׁנִּחְפְּזִים לְזוֹז מִמְקוֹם לְמִקְוֵה, לִכֵּן אֵל תּוֹתֵר לֹא יִהְיֶה לָךְ יֵתָרוֹן זֶה עַל אַחֶיךָ, וְכֹל זֶה לְמַה? כִּי עֲלִיתָ עַל מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ כְּשֶׁשָׁכַבְתָּ עִם בְּלָהָה, כִּבְרָא חֲלַלְתָּ הַפֶּתַח לְחֹל (אֵת מִי שֶׁהָיָה רְאוּי לִהְיוֹת קוֹדֵשׁ), אֵת מִי שֶׁ יְצוּעֵי עֲלָה עָלָה עַל מִיטָתוֹ. וְמִי זֶה? אַתָּה, רְאוּבֵן:

פ

(ה) שְׁמְעוּן וְלוֹי אַחִים גַּם בְּמַעֲשֵׂה דִינָה כְּתוּב שֶׁמְעוֹן וְלוֹי "אֲחֵי דִינָה" כְּלֵי חֲמַס מִשְׁחִית מְכַרְתִּיהֶם כְּמוֹ שֶׁפִּירוּשׁ "אַרְץ מְכֹרֶתִי"- אַרְץ מוֹלַדְתִּי, כִּךְ אֹמֵר יַעֲקֹב לְשֶׁמְעוֹן וְלוֹי שְׁלֹפֵי חוֹמֶרֶת הַמַּעֲשָׂה שֶׁעֲשִׂיתֶם זֶה נִרְאָה כְּאִילוֹ שֶׁנּוֹלַדְתֶּם עִם כְּלֵי מִשְׁחִית בִּידֵיכֶם, בְּגַלְל מַה שֶׁעֲשִׂיתֶם בְּשִׁכְּמֶם:

(ו) בְּסֹדֶם כְּאִשֶׁר אֲנָשִׁים רוֹצִים לְתַכְנֵן מִשְׁהוּ, בְּדֶרֶךְ כֹּלל עוֹשִׂים זֹאת סוֹד אֵל תְּבֹא נִפְשֵׁי אִינִי רוֹצֵה לְהַשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם // בְּקִהְלָם בְּחִבּוּרָה שֶׁלֵּהֶם אֵל תִּחַד יִתִּיחַד כְּבִדֵי נִפְשֵׁי, וְלְמַה? כִּי בְּאַפֶּם כְּעֶסֶם הִרְגוּ אִישׁ אֶת אֲנָשִׁים שֶׁבְּשִׁכְּמֶם // וּבְרִצְנָם עִקְרוּ שׁוֹר עִקְרוּ אֶת הָאֲנָשִׁים הַחֲשׁוּבִים שֶׁבְּאַרְץ ("הַשׁוֹוֵרִים שֶׁבְּאַרְץ") שֶׁהֵם חֲמוֹר וְשִׁכְּמֶם בְּנוֹ:

(ז) אֲרוּר מִקּוֹלֵל אַפֶּם כְּעֶסֶם כִּי הוּא עַז יוֹתֵר מִיָּדִי // וְאַרְוֵה עֲבָרְתֶּם כִּי קִשְׁתָּה יוֹתֵר מִיָּדִי, וְלִכֵּן אֲחַלְקֶם אֲחִלֵּק אוֹתָם בְּיַעֲקֹב // וְאַפִּיצֶם וְאַפִּיץ אוֹתָם בְּיִשְׂרָאֵל: o

(ח) יְהוּדָה אַתָּה בְּנִיגוּד לְאַחֶיךָ הַקּוֹדְמִים (שֶׁיַעֲקֹב נָתַן לָהֶם דְּבָרֵי מוֹסֵר) יוֹדוּךָ וַיְמַלִּיכוּךָ אַחֶיךָ כִּי יָדָךְ תִּהְיֶה בְּעֶרְףְּ אֲבִיךָ אַתָּה תִּנְצַח אוֹתָם, הֵם יִבְרַחוּ מִפְּנֵיךָ וְתִרְאֶה אֶת עֶרְפֶּךָ, וְלִכֵּן יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ וַיְמַלִּיכוּ אוֹתְךָ לְמַלְךְ עֲלֵיהֶם:

(ט) כמו גור ארִיָה אתה יהוּדָה שיש לגור אריה זרזות מופלאה מְטָרֶף כאשר תסיים לטרוף את האויבים בְּנֵי יְהוּדָה עֲלִיתָ כאשר תעלה מלטרוף אותם, אֵז כָּרַע רַבֵּץ כְּאַרְיֵה // וּכְלָבִיא מִי יִקְיָמוּנוּ לאחר שהאריה שב מטרופו והוא רובץ- אף אחד לא יכול להזיז אותו משם. כך גם אתה, לאחר שתחזור מלטרוף את האויבים הם לא יעיזו להתקרב אליך ולהזיז אותך ממקומך:

(י) לֹא יִסוּר לֹא יִפְסִיק שֶׁבֶט מִקֵּל מִיְהוּדָה הַכוּוֹנָה שלא יפסיק השלטון משבט יהודה (מקל כמשל לשלטון) // וּמַחֲקֶק מִי שֶׁמַּחֲקֶק חוֹקִים (המלך) לא יסור מִבֵּין רַגְלָיו, עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה מְשִׁיחַ (ונקרא שילה על שם השלייה היוצאת מן האשה לאחר הלידה, והכוונה היא שהמשיח יהיה מזרעו של יהודה) ואין הכוונה שהמלכות לא תסור מיהודה עד שיבוא שילה ואז כן תסור, אלא שמבוא שילה יעלה יהודה עוד יותר וְלוֹ לְמְשִׁיחַ יִקְהַת חוֹלֶשֶׁת עַמִּים שיחליש את כל העמים לפי חרב (ושהעמים יהיו חלשים לפניו):

(יא) אֶסְרִי לְגִפְנֵי עִירָה "עיר בן אתונות צריך לקשור לגפן אחת להטעינו מרוב ענבים" (רשב"ם) // וְלִשְׂרָקָה לְזִמְרוּרָה ארוכה יצטרכו לקשור את בְּנֵי אֶתְנֹו בן האתון (העיר), כִּבְסֵי בֵּינָם לְבִישׁוֹ במקום לכבס את בגדיו במים- יכבסם ביין (מרוב גפנים שיהיו לחלקו) // וּבָדָם עֲנָבִים (לענבים יש צבע דם) סוֹתָה בגדו:

(יב) חֲכָלִילִי יִתְאֲדַמוּ הַעֵינַיִם מֵיַיִן מרוב יין, וְלִבָּן וְיִתְלַבְּנוּ הַשְּׁנַיִם מִחֶלֶב מרוב חלב: פ

(יג) זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים (ים בלשון רבים) יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִיּוֹת וְיִרְכָּתוּ גְבוּלוֹ יִגִיעַ עַל עַד צִדֹן: ס

(יד) בְּנִיגוּד לְזְבוּלוֹן שִׁיעֲבוּד בִּים וְיִטְלֹטֵל מִמְקוֹם לְמְקוֹם יִשְׁשַׁכֵּר יַעֲבוּד כִּמוֹ חֲמֹר גָּרָם בעל אברים כבדים וחזקים, והוא יהיה רַבֵּץ מְצוּי בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים תְּחוּמֵי הָעִיר לְחֵרוֹשׁ וְלַעֲבוּד אֶת הָאֲדָמָה:

(טו) וַיֵּרָא יִשְׁשַׁכֵּר אֶת מִנְחָה מִנוּחַת הָאֲדָמָה כִּי טוֹב יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְצִאת לְמַרְחָקִים (כזבולון) וְאֶת הָאָרֶץ כִּי נְעֻמָּה נְעִימָה היא ומצלחת וַיֵּט וַיִּתֵּן שְׁכָמוֹ לְסָבֵל עוֹל שֶׁל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִיךָ? וַיְהִי לְמַסַּע עֲבָד יַעֲלֶה לָהֶם מִסַּ מֵתְבוֹאוֹתָיו, "ובשורת עושר הוא לשבט יששכר" (רשב"ם). אולי משום "עשר כדי שתתעשר": ס

(טז) (רשב"ם:) "על שבטו של דן נתנבא שהיה מאסף לכל המחנות... ולפי שהיה הולך כל הימים בין בימי משה בין בימי יהושע אחר כל הדגלים, והיה צריך להלחם עם כל האומות הרודפים אחריהם לזנב הנחשלים אחריהם בדרך ולהנגם מן האומות כי גיבורים היו, לכך אמר יעקב": דָּן יִדִּין יִנְקוּם אֶת נִקְמַת עַמּוֹ כְּאֶחָד כֹּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל הוא ינקום את נקמת כל ישראל יחדיו:

(יז) יְהִי שְׁבֵטוֹ שֶׁל דָּן כִּמוֹ נַחֲשׁ שֶׁמְכִישׁ עָלֵי דֶרֶךְ כִּי דָן יִהְיוּ אֶת הָאֲוֹמוֹת // שְׁפִיפֹן נַחֲשׁ (על שם "הוא ישופך ראש") עָלֵי אֲרָח, הַנֶּשֶׁף שֶׁכֹּאֲשֶׁר הַנַּחֲשׁ נוֹשֵׁךְ עֵקְבֵי סוֹס מִמִּילָא וַיִּפֹּל רַכְבּוֹ אַחֲרָיו וּבִכְךָ יָמוּת. לדוגמא: נתנבא כאן על שמשון הגיבור (שהיה משבט דן) שהרג את הפלשתים ע"י שהפיל את העמודים, כמו הנחש שנושך עקבי סוס וממילא יפול רכבו אחרו:

(יח) לִישׁוּעָתְךָ דָן קִוִּיתִי יְדוּד אֲנִי מֵתְפַלֵּל לָהּ שִׁוְשִׁיעַךְ מֵהָאֲוֹמוֹת:

(יט) גַּד גְּדוּד שֶׁל חִיילִים יִגְדָּנוּ יִתְאֲסְפוּ עֲלֵינוּ כְּדֵי לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְהוּא גַד יִגְדֵי יַחְתוֹךְ עֵקֶב עֵקְבוֹתָם שֶׁל שׁוֹנָאִיו, וְהַכוּוֹנָה שִׁהְרוּג בָּהֶם עַד תּוֹמָם: ס

(כ) **מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחֶמֶו** (לחמו הוא ארצו, כי היא המוציאה לחם) והכוונה שמאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו **וְהוּא יִתֵּן מֵעֵדְנֵי מֶלֶךְ** לפי שארצו תהיה שמנה ישלחו מפירותיה למלכים למעדן, וכן המלכים יוכלו לעדן את בשרם בשמן שיביאו משם: o

(כא) שבט **נִפְתָּלִי** הוא כמו **אֵילָה שְׁלַחָה** שרצה מהר, והיא קלת רגלים- כך נפתלי קל רגלים להלחם באויביו, **הַנִּתֵּן אִמְרֵי שֹׁפָר** הוא רץ ראשון בחזרה ומבשר בשורות טובות ומשופרות על הנצחון במלחמה: o

(כב) **בֶּן פֶּרֶת פּוֹרָה** וגדל **יוֹסֵף**, **בֶּן פֶּרֶת** זה, על מה הוא גדל? **עָלִי עֵינַי** להסתכל למעלה מן העין בקומתו וביפיו, **בְּנוֹת** של מצרים **צָעֲדָה** כל אחת ואחת **עָלִי שׁוֹר** על החומה כדי להסתכל ביפיו:

(כג) **וַיִּמְרְרוּ מִירְרוּ** את חייו **וְרַבּוּ** וירו עליו חצים // **וַיִּשְׁטְמֵהוּ** וישנאו אותו **בְּעָלֵי חֲצִים** ואילו חצים ירו עליו? אלו חצי לשון הרע שדברו עליו- פוטיפר, אשת פוטיפר, שר המשקים וכד'. האם הם הצליחו במזימותיהם?:

(כד) **וַתִּשָּׁב בְּאֵיתָן** בחוזק **קִשְׁתּוֹ** והם לא הצליחו לשבור אותה **וַיִּפְזּוּ** לשון פז- זהב **זְרַעֲנִי** זרועות **יָדָיו** בסופו של דבר, היה ליוסף זהב בידים- שהוא המשביר למצרים. ומהיכן הגיע לו כל זה? **מִיַּדֵי אַבִּיר יַעֲקֹב** כינוי לה' **מִשֵּׁם** מה' זכה לזאת, להיות **רַעָה** משביר של **אַבְּן יִשְׂרָאֵל** עם ישראל ("אבן" נוטריקון "אב בן"):

(כה) וממשיך יעקב ואומר: **מֵאֵל אַבִּירָא** אני מתפלל ש **וַיַּעֲזֹרְךָ** ויעזור לך // **וְאֵת שְׂדֵי וְמָה' אֲנִי מִבְּקֶשׁ וַיְבָרְכֶךָ** ויברך אותך ב **בְּרִכַּת שָׁמַיִם מַעַל** גשם לרוב **בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת מִי** תהום לרוב **בְּרִכַּת שְׂדֵיִם** שאחד מפלאי הבריאה הוא שהתינוק יכול לינוק מאמו ובירך אותו שלא ימותו התינוקות ברעב **וְרַחֵם** שגם ברחם לא ימותו הילדים:

(כו) **בְּרִכַּת הַבְּרִכּוֹת** שבירך הקב"ה את **אַבִּירָא** יעקב **גָּבְרוּ** עוד יותר **עַל בְּרִכַּת הַבְּרִכּוֹת** שבירך הקב"ה את הוֹרֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק, והברכות שבירך אותי מגיעות **עַד תַּאֲוֹת** סוף גבולי **גְּבַעַת עוֹלָם** שנתן לי נחלה בלי מצרים (שנאמר "ופרצת ימה וקדמה" וכו') וכל הברכות האלו **תַּהֲיִין לְרֵאשִׁי יוֹסֵף** על ראשך, יוסף // **וַלְקִדְקֵד** ראש מי שהוא **נָדִיר אַחִיו** נבדל מאחיו, ומיהו? יוסף: פ

(כז) **בְּנִימִין זָאב יִטְרֹף** יהיה כמו הזאב שהוא טורף בהמות וחיות, והוא אביר לב לבוא אל הישוב יותר משאר החיות- כן בני בנימין יהיו אבירי לב, גבורים ובעלי מלחמה **בְּבִקְרָא יֹאכֵל עַד** שלל אויביו // **וַלְעָרֵב יַחֲלַק** שלל הכוונה, שבנימין יהיה יותר גבור מהזאב, שהזאב טורף בערב, אבל בנימין בבוקר ובערב יאכל עד אויביו ויחלק שללם:

(כח) **כָּל אֱלֹהֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם** כל הנ"ל **וַיְבָרְךָ אוֹתָם** כעת (ולא פורש מהן הברכות) **אִישׁ אֲשֶׁר כָּבְרַכְתּוּ בְּרַךְ אֹתָם** כל אחד את הברכה הראויה לו:

(כט) **וַיֵּצֵאוֹתָם וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל עַמִּי קָבְרוּ אֹתִי אֶל הַמְּקוֹם שֶׁשֵּׁם אָבִתִּי קְבוּרִים אֶל הַמַּעְרָה** **אֲשֶׁר בְּשֵׁדָה עֶפְרוֹן הַחֲתָי:**

(ל) במערה אשר בשדה המכפלה אשר על פני מצד מזרח של ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרן החתי לאחזת מקום קבר:

(לא) שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה וכאן לראשונה אנו רואים בעצם שלא כבר נפטרה (הילדים העלו סברה שלא נפטרה אחרי רחל, שהרי את רחל יעקב קבר בדרך משום שלא יכל להגיע עד חברון, אך את לאה כן קבר בחברון- משמע שנפטרה אחריה, כאשר כבר הגיע לחברון בחזרתו מחרון):

(לב) מקנה שאברהם קנה את השדה והמערה אשר בו מאת בני חת:

(לג) ויכל ויסיים יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה שהרי עד עתה ישב, שכתוב לעיל "ויתחזק ישראל וישב על המטה" ויגוע יצאה נשמתו ויאסף אל עמיו שנפטרו כבר:

פרק נ

(א) ויפל יוסף על פני אביו ויבך עליו וישק לו:

(ב) ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו לשים עליו כל מיני בשמים כדי שלא ירקב וכו' ויחנטו הרפאים את ישראל:

(ג) וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים זה הזמן שצריך לעבור בחניטה ויבכו אתו אנשי מצרים שבעים יום ארבעים לחניטה ועוד שלושים:

(ד) ויעברו ויגמרו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית עבדי פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא בבקשה באזני פרעה לאמר (ומדוע יוסף שולח שליחים ולא הולך בעצמו) (שאלה של הילדים ושל פרשנים)? כי אין לבוא אל המלך בלבוש שק, והרי יוסף היה אבל וקרוע בגדים):

(ה) אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת ואני רוצה להקבר בקברי אשר כריתי חפרתי והכנתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה למצרים:

(ו) ויאמר פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך:

(ז) ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו מעצמם כל עבדי פרעה שהיו זקני אנשים חשובים ב ביתו וכל זקני ארץ מצרים:

(ח) וכל בית עבדי יוסף, ואחיו, ובית עבדי אביו, רק טפם ילדיהם וצאנם ובקרים עזבו השאירו בארץ גשן:

(ט) ויעל יוסף עמו מרצונו גם רכב גם פרשים רוכבי סוסים ויהי המחנה כבוד מאד:

(י) ויבאו עד גרן האטד מקום מוקף מעצי אטד אשר בעבר הירדן המערבי (דהיינו- ארץ ישראל) ויספדו שם מספד גדול וכבוד מאד, ויעש לאביו אבל שבעת ימים בגרן האטד:

(יא) וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד ויאמרו לעצמם: אבל כבוד זה למצרים על כן קרא הקורא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן:

(יב) ולאחר מכן ויעשו בניו לו כן כאשר צום ומה עשו?:

(יג) וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחזת קבר מאת עפרן החתי על פני מצד מזרח של ממרא:

- (יד) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאָחִיו וְכָל הָעֲלִיּוֹת אֲתוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וּמִתִּי שָׁבוּ? אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֶת אָבִיו:
- (טו) וַיֵּרְאוּ וַיִּתְּבוּנּוּ אֲחֵי יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶחָד לְשֵׁנֵי לוֹ שֵׁמָּה יִשְׁטְמֵנוּ יִשְׁנָא אוֹתָנוּ יוֹסֵף וְהִשָּׁב יָשִׁיב לָנוּ כַּעֲתָת אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ וַיִּנְקוּם בְּנוֹ עַל מַה שֶׁעָשִׂינוּ לוֹ:
- (טז) וְלָכֵן וַיֵּצֵאוּ עַל שְׁלִיחִים שִׁיבּוּאוֹ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ יַעֲקֹב צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר:
- (יז) כֹּה כָךְ תֹּאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנֵא שָׂא סֹלַח נָא לִפְשַׁע אַחֲיךָ וְחַטָּאתָם כִּי שָׂרְעָה גְּמִלוֹךְ עָשׂוּ לָךְ וְעַתָּה שָׂא סֹלַח נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ, וַיִּבֶךְ וַיִּבְכֶּה יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:
- (יח) וַיֵּלְכוּ גַם אֲחִיו בְּנוֹסֵף לְשִׁלְיָחִים וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנְנוּ לָךְ לְעַבְדִּים:
- (יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת בְּמִקּוֹם אֱלֹהִים אָנִי שֵׂאתֶם צָרִיכִים לִהְיוֹת לִי לְעַבְדִּים!:
- (כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה בְּמַה שֶׁעָשִׂיתֶם לִי, אֲבָל אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה שְׂאוּכַל לַעֲשׂוֹת אֶת מַה שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה כִּיזֶם הַזֶּה- לְהַחֲיִית עִם רַב בְּמִזְוֹן:
- (כא) וְעַתָּה אַל תִּירְאוּ אֲנִכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם וַיִּנְחַם אוֹתָם עַל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ וַיְדַבֵּר עַל לֶבָם וַשְׁכַּנְעֵם:
- (כב) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנִים:
- (כג) וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלִשִׁים יוֹסֵבֵר מִיד גַּם בְּנֵי מַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ עַל בְּרַכִּי יוֹסֵף הוּא הַרְאִשׁוֹן, מְנַשֶּׁה בְּנוֹ הוּא הַשֵּׁנִי, מַכִּיר הוּא הַשְּׁלִישִׁי, בְּנֵי מַכִּיר הֵם "בְּנֵי שְׁלִשִׁים"- כִּךְ גַּם אֲצַל אֶפְרַיִם:
- (כד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחִיו אֲנִכִי מֵת עוֹמֵד לְמוֹת וְאֵלֵהִים פְּקֹד יִפְקֹד יִזְכּוֹר אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב:
- (כה) וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר שְׂכַאֲשֶׁר פְּקֹד יִפְקֹד יִזְכּוֹר אֱלֹהִים אֶתְכֶם- אִזּוֹ וְהִעֲלִיתֶם תַּעֲלוּ אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה מִמִּקּוֹם זֶה אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן:
- (כו) וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵת שָׁנִים וַיִּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בְּאֶרְוֹן וְלֹא בְּאֶדְמָה בְּמִצְרַיִם: